ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Τὸ μὲν μηδενὸς δεῖσθαι
θεῖον εἶναι,
τὸ δὲ ὡς ἐλαχίστων
ἐγγυτάτῳ τοῦ θείου.

ΣΩΚΡΑΤΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ 16ον **ΤΕΥΧΟΣ 87**

ΜΑ·Ι·ΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1971

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10 - 12)

			Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας,	ἄδ. 60, δεμ.	80
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν		20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Πρὸς τὴν Μύησιν		20
»	Μετενσάρκωση		10
»	Κάρμα		10
C. Leadbeater	Σ᾿ ἐκείνους ποὺ πενθοῦν		10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος		10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας		30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια		10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ		10
C. Jinarajadasa	Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος		100
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα		30
»	Αἱ βαθύτεροι ὄψεις τῆς Ζωῆς		30
☘ ☘	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ		15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)		15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας (1926)		20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστος		30
»	**10** Ὁμιλίαι εἰς **Ὀχάϊ** 1944		**30**
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β᾿ σειρὰ)		70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς	ἄδ. 45, δεμ.	65
Ἰω. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου		60
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς		40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὸ Ἐλευσίνια Μυστήρια		50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 25, δεμ.	40
»	Μ ε λ ε τ ή μ α τ α	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 60, δεμ.	80
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	**ΜΗΤΙΣ** (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)		30
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»		10

Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 64, 65, 66, 69, 70, χαρτόδ. δρχ. 60

«ΙΛΙΣΟΣ», Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 58 καὶ 1959 - 61, ἑκάστη χρυσόδ. 90

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 70

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 12

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 16ον * Μάϊος — Ἰούνιος 1971 * ΤΕΥΧΟΣ 87

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

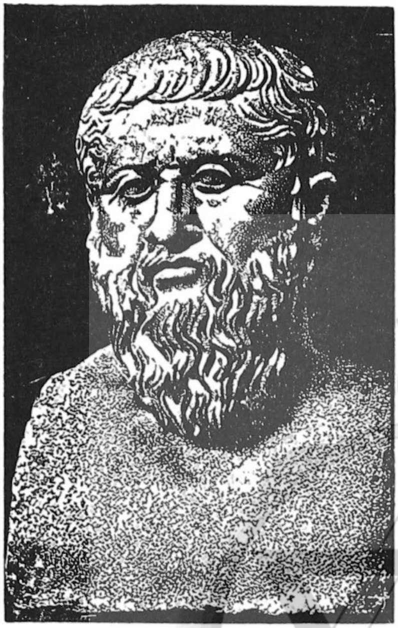
Μελετᾶται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε.

Εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν μελετᾶ μεταρρύθμισι τοῦ ἡμερολογίου, βάσει 200 περίπου προτάσεων, ἐκ τῶν ὁποίων, ὅμως, δύο φαίνεται νὰ ἔχουν ἀξία πρακτική.

Ἡ μία πρότασις εἶναι νὰ διαιρεθῆ τὸ ἔτος σὲ 13 μῆνες τῶν 28 ἡμερῶν, μὲ τὴν Πρωτοχρονιὰ ἔξω ἀπὸ τὸν λογαριασμό. Κάθε τέσσαρα χρόνια (δίσεκτον ἔτος) ἡ ἑορτὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς θὰ εἶναι διήμερη. Κατὰ τὴν πρότασι αὐτή, τὸ ἔτος διαιρεῖται ἐξ ἴσου καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος θὰ συμπίπτουν τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἑκάστου ἔτους.

Ἡ ἄλλη πρότασις εἶναι νὰ διαιρεθῆ τὸ ἔτος τῶν 12 μηνῶν σὲ τέσσαρες τριμηνιαῖες περιόδους. Δύο μῆνες ἑκάστης περιόδου θὰ ἔχουν 30 ἡμέρες καὶ ὁ τρίτος θὰ ἔχῃ 31 ἡμέρες. Πάλι θὰ μένῃ ἔξω ἀπὸ τὸν λογαριασμὸ μία ἡμέρα, μετὰ τὴν 31η Δεκεμβρίου, ποὺ θὰ καλῆται Παραμονὴ Πρωτοχρονιᾶς. Κάθε τέσσαρα χρόνια, ποὺ θὰ περισσεύῃ μία ἀκόμη ἡμέρα, αὐτὴ θὰ τοποθετεῖται ὡς ἑορτὴ τὸ τέλος Ἰουνίου.

Ἀμφότερα τὰ σχέδια θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους ἐφαρμόσιμα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισι ἀπαιτεῖται ἡ συμφωνία ὅλων τῶν χωρῶν.

Τὸ Συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος

Ὑπὸ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ συμπόσια ἀσκοῦν πάντοτε μιὰ γοητεία. Ἀλλὰ ἡ γοητεία τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἀκαταμάχητη.

Θὰ δώσωμε μιὰν ὠχρὴ καὶ συνοπτικώτατη περιγραφὴ τοῦ «Συμποσίου», ὡς ποὺ νὰ φθάσωμε στὶς ὁμιλίες τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τοῦ Σωκράτη, στὶς ὁποῖες θὰ σταθοῦμε λίγο περισσότερο.

Τὸ «Συμπόσιον» τὸ ἔγραψε ὁ Πλάτων κατὰ τὸ 386 π.Χ., 13 χρόνια μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτη, 30 χρόνια μετὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἔλαβε χώραν, δηλαδὴ λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴ Σικελικὴ ἐκστρατεία, ὅταν ἀκόμη αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πόλις ἰσχυρὰ καὶ ἔνδοξη, διατρέχουσα τὸ 15ον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὅσα ἔγιναν στὸ συμπόσιον τὰ ἀφηγεῖται ὁ Φαληριώτης Ἀπολλόδωρος, ποὺ τὰ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν Κυδαθηναῖο Ἀριστόδημο, ὁ ὁποῖος εἶχε παρευρεθῆ ὁ ἴδιος στὸ συμπόσιο.

Ὁ Ἀριστόδημος διηγήθηκε στὸν Ἀπολλόδωρο ὅτι εἶχε τότε συναντήσει τὸν Σωκράτη, φρεσκολουσμένον καὶ μὲ σανδάλια —ὄχι ξυπόλυτον, ὅπως συνήθως— νὰ πηγαίνη στὸ δεῖπνο τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ ὁποῖος τὴν προηγούμενη ἡμέρα βραβεύτηκε, μὲ τὴν πρώτη τραγωδία του, στὰ Λήναια, καὶ εἶχε γιορτάσει τὸ ἴδιο βράδυ τὰ ἐπινίκεια.

Ἀλλὰ καὶ τὴ δεύτερη βραδιὰ εἶχεν ἑορταστικὸ δεῖπνο, σὲ στενώτερο κύκλο. Ὁ Σωκράτης παίρνει μαζί του τὸν Ἀριστόδημο καὶ πηγαίνουν στοῦ Ἀγάθωνος.

Ἀλλὰ προτοῦ ὁ Σωκράτης μπῆ στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου στέκεται ἔξω ἀκίνητος, ὥρα πολλή, διότι ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ δαιμόνιό του.

Ὅταν μπῆκε μέσα, ὁ Ἀγάθων τοῦ φωνάζει νὰ ξαπλώση κοντά του, γιὰ νὰ πάρη κι' αὐτὸς —ὅπως λέγει χαριτολογώντας— ἀπὸ τὴ σοφία ποὺ τοῦ μετέδωσε τὸ δαιμόνιο.

Ὁ Σωκράτης ἀπαντᾶ ὅτι μακάρι νὰ μεταβιβαζόταν ἡ σοφία, ὅπως τὸ νερὸ ἀπὸ ποτήρι σὲ ποτήρι μὲ τὸ μάλλινο νῆμα. Ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτὸ γινόταν, ὠφελημένος δὲν θἄβγαινε ὁ Ἀγάθων, ἀλλὰ ὁ Σωκράτης, διότι τοῦ Σωκράτη ἡ σοφία εἶναι ἀβέβαιη, κάτι σὰν ὄνειρο, ἐνῶ τοῦ Ἀγάθωνος ἀναγνωρίστηκε ἐπισήμως χθές, ποὺ νίκησε στὸν δραματικὸν ἀγῶνα, μπροστὰ σὲ 30 χιλ. Ἀθηναίους καὶ ἄλλους Ἕλληνες.

— Εἶσαι φοβερὸς εἴρωνας, Σωκράτη —ἀποκρίθηκε ὁ Ἀγάθων— ἀλλὰ ἂς φᾶμε πρῶτα.

Ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ ἔγιναν σπονδὲς καὶ ἐψάλησαν ὕμνοι, ἄρχισαν νὰ πίνουν.

Τότε ὁ Παυσανίας ἐπρότεινε νὰ πιοῦν μὲ μέτρο, γιὰ νὰ μὴ μεθύσουν πάλι, ὅπως χθές. Καὶ ὁ ἰατρὸς Ἐρυξίμαχος προτείνει νὰ διώξουν τὴν αὐλητρίδα καὶ νὰ διασκεδάσουν συζητώντας. Συμφωνοῦν ὅλοι καὶ ὁ Ἐρυξίμαχος προτείνει σὰν θέμα συζητήσεως νὰ ἐγκωμιάσουν τὸν Ἔρωτα, καθένας μὲ τὴ σειρά του.

Ἔτσι μιλοῦν: Ὁ Φαῖδρος, ὁ Παυσανίας, ὁ Ἐρυξίμαχος, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἀγάθων, ὁ Σωκράτης.

***

Πρῶτος μιλάει ὁ Φαῖδρος, ὁ ὁποῖος κατὰ κάποιον τρόπο προεδρεύει στὸ συμπόσιο καὶ ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος στὴ Μυθολογία, λέγει ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς θεούς. Διότι, ὅπως ἀναγράφει ὁ Ἡσίοδος στὴ «Θεολογία» του: «Πρῶτα ἔγινε τὸ Χάος, ἔπειτα ἡ πλατύστηθη Γῆ, καὶ ὁ Ἔρωτας,

ὁ ὡραιότερος ἀνάμεσα στοὺς ἀθάνατους θεούς, ποὺ λιγάει τὰ κορμιά, δαμάζει ὅλων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν ψυχὴ μέσα στὰ στήθη καὶ νικάει κάθε φρόνιμη σκέψη».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Παρμενίδης ὀνομάζει τὸν Ἔρωτα πρῶτον ἀπὸ τοὺς θεούς. Ὁ Ἔρως —λέγει ὁ Φαῖδρος— ἐμπνέει μεγάλες πράξεις καὶ ὑψηλὸν φρόνημα, παρορμᾶ σὲ θυσίες, ὅπως ἡ Ἄλκηστις, ἡ ὁποία δέχτηκε νὰ πεθάνῃ ἀντὶ τοῦ συζύγου της, ἐνῶ τὸ εἶχαν ἀρνηθῆ οἱ γονεῖς του.

Ἀντίθετα ὁ Ὀρφεύς, δειλὸς σὰν κιθαρωδὸς ποὺ ἦταν, δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ πεθάνῃ γιὰ τὸν ἔρωτά του, ἀλλὰ ἐμηχανεύτηκε νὰ κατέβῃ ζωντανὸς στὸν Ἅδη, κι ἔτσι οἱ θεοὶ τοῦ ἔδειξαν μονάχα τὸ φάντασμα τῆς Εὐρυδίκης καὶ ὄχι τὴν ἴδια.

Εἶναι, λοιπόν, ὁ Ἔρως, ὁ πιὸ παλιὸς καὶ τιμημένος θεός, διότι αὐτός, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν εὐδαιμονία, ὅσο ζοῦν καὶ ὅταν πεθάνουν.

Ἔτσι περίπου ἐμίλησε ὁ Φαῖδρος καὶ μετὰ ἐμίλησαν καὶ ἄλλοι, ποὺ ὁ Ἀριστόδημος δὲν θυμόταν τὰ λόγια τους, καὶ φθάνει στὴν ὁμιλία τοῦ Παυσανία.

Ὁ Παυσανίας λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἕνας ὁ Ἔρως, ἀλλὰ δύο, ὅπως δύο εἶναι καὶ οἱ Ἀφροδίτες. Μία ἡ Πάνδημη, ἄλλη ἡ Οὐρανία. Ἔτσι καὶ ὁ Ἔρως, εἶναι ὁ πάνδημος καὶ ὁ οὐράνιος. Τὸν ἔρωτα τῆς πάνδημης Ἀφροδίτης τὸν προτιμοῦν οἱ ταπεινοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἀγαποῦν περισσότερο τὰ σώματα ἀπὸ τὶς ψυχές. Ἐνῶ ὁ ἔρως τῆς οὐράνιας Ἀφροδίτης εἶναι πολύτιμος καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ ἄτομα.

Μετὰ τὸν λόγο τοῦ Παυσανία εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ Ἀριστοφάνη νὰ μιλήσῃ, ἀλλὰ τὸν πιάνει λόξυγκας, κι ἔτσι μιλάει ἀντὶ γι' αὐτὸν ὁ ἰατρὸς Ἐρυξίμαχος.

Λέγει ὅτι ὅπως διπλὸς εἶναι ὁ Ἔρως, ἔτσι διπλὴ εἶναι καὶ ἡ σύσταση τοῦ ὀργανισμοῦ στὸν ἄνθρωπο. Ὑπάρχει ὁ ἔρως τῶν ὑγιεινῶν πραγμάτων καὶ ὁ ἔρως τῶν νοσηρῶν πραγμάτων. Ἔξοχος γιατρὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μετατρέπει τὸν ἔρωτα τῶν νοσηρῶν σὲ ἔρωτα τῶν ὑγιεινῶν καὶ ὁδηγεῖ στὴ σύνθεση καὶ στὴν ἁρμονία. Ὅπως στὴν ἰατρικὴ ἔτσι καὶ στὴ μουσική, ἔτσι καὶ στὴ γεωργία, ἡ ἁρμονικὴ ἀνάμιξη τῶν ἀντιθέτων ὁδηγεῖ στὴν ὑγεία, στὴ μελωδία, στὴν πλούσια συγκομιδή. Καὶ ἡ μαντικὴ εἶναι ἡ δημιουργία φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ θεῶν καί ἀνθρώπων. Ὁ Ἔρως ἔχει τεράστια δύναμη, χαρίζει κάθε εὐδαιμονία καὶ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ βρισκώμαστε σὲ φιλικὲς σχέσεις μεταξύ μας καὶ μὲ τοὺς θεούς.

Μετὰ τὸν Ἐρυξίμαχο μιλάει ὁ Ἀριστοφάνης, ποὺ τοῦ πέρασε στὸ μεταξύ ὁ λόξυγκας καὶ ὁ ὁποῖος, σὰν κωμῳδιογράφος ποὺ ἦταν, μιλάει σατυρικὰ καὶ διηγεῖται ἕνα χαριτωμένο μῦθο. Ὅτι στὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ἦσαν σφαιρικοί, μὲ 4 χέ-

ρια καὶ 4 πόδια ὁ καθένας, μὲ 2 πρόσωπα καὶ διπλὰ γεννητικὰ ὄργανα. Καὶ ἦσαν 3 γενῶν. Ἄλλοι ἀρσενικοί, ἄλλοι θηλυκοί, καὶ ἄλλοι ἀρσενικοθήλυκοι.

Οἱ ἀρσενικοὶ γέννημα τοῦ Ἡλίου, οἱ θηλυκοὶ τῆς Γῆς, οἱ ἀρσενικοθήλυκοι τῆς Σελήνης. Σφαιρικοί, ὅπως οἱ γονεῖς τους (κι ἐδῶ καταφαίνεται ἄλλη μιὰ φορὰ ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Κλασσικῆς ἐποχῆς ἐγνώριζαν τὴ σφαιρικότητα τῆς Γῆς), καὶ περιπατοῦσαν κυλιόμενοι, μὲ 8 χέρια - πόδια ὁ καθένας.

Ἐπειδὴ ἦσαν δυνατοὶ καὶ ὑπεροπτικοί, τὰ ἔβαλαν μὲ τοὺς θεούς. Τότε ὁ Ζεύς, γιὰ νὰ τοὺς τιμωρήση καὶ νὰ τοὺς ἀδυνατίση, τοὺς ἔκοψε στὰ δύο, ἀναθέτοντας στὸν Ἀπόλλωνα νὰ τοὺς στρίβη τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος τῆς τομῆς καὶ νὰ τοὺς μαζεύη τὶς σοῦφρες τοῦ δέρματος στὸν ὀμφαλό.

Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ χωρίστηκαν στὰ δύο, ἀναζητοῦν νὰ ξαναενωθοῦν, γιὰ νὰ γίνουν ὅπως ἦσαν πρίν. Καὶ ὅσοι μὲν ἦσαν ἀρσενικοθήλυκοι ἀρέσκονται στὴ φυσιολογικὴ ἕνωση ἀρσενικοῦ μὲ θηλυκό. Ὅσοι ὅμως ἦσαν ἀρσενικοὶ ἀρέσκονται στὴν παιδεραστία, καὶ ὅσοι ἦσαν θηλυκοί, στοὺς Λεσβιακοὺς ἔρωτας. Ἔρως, λοιπόν, εἶναι ὁ πόθος τῆς ἑνώσεως γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς παλαιᾶς ὁλοκληρώσεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ μῦθος τοῦ Ἀριστοφάνη.

Τώρα ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὸν φόβο μήπως τὰ χάση. Ὁ Σωκράτης τοῦ λέγει: «Ἐσὺ δὲν τὰ ἔχασες χθές, μπροστὰ σὲ πολυάριθμο ἀκροατήριο». Ὁ Ἀγάθων ἀπαντᾶ ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ θέατρο, ποὺ δὲν τὰ ἔχασε μπροστὰ σὲ τόσον κόσμο, διότι ἀκροατήριο ἀπὸ λίγους, ἀλλὰ ἐκλεκτούς, εἶναι πολὺ φοβερώτερο ἀπὸ πολλοὺς ἀλλὰ ἀνόητους.

Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾶ: Ἂν ποτὲ συναντοῦσες ἀνθρώπους ἀληθινὰ σοφούς, διότι ἐμεῖς δὲν εἴμεθα βέβαια τέτοιοι σοφοί, ἀφοῦ βρεθήκαμε χθὲς στὴν παράσταση — ὄχλος καὶ μεῖς μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους — θὰ τοὺς ντρεπόσουνα, ἂν ἔκανες κάτι αἰσχρό;

— Καὶ βέβαια, ἀποκρίνεται ὁ Ἀγάθων.

— Δηλαδή, πῶς; Τὸν ὄχλο δὲν θὰ τὸν ντρεπόσουν, ἂν ἔκανες κάτι αἰσχρό;

Ἀλλὰ τοὺς διακόπτει ὁ Φαῖδρος καὶ ζητάει ν' ἀρχίση τὴν ὁμιλία του ὁ Ἀγάθων.

***

Ἡ ὁμιλία τοῦ Ἀγάθωνος, ποὺ ἦταν μαθητὴς τοῦ Γοργία, εἶναι θαῦμα καλλιεπείας.

Λέγει ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὁ ὡραιότερος καὶ ὄχι ὁ ἀρχαιότερος, ὅπως εἶπεν ὁ Φαῖδρος, ἀλλὰ ὁ πιὸ νέος ἀπὸ τοὺς θεούς.

Διότι φεύγει ἀπὸ τὰ γερατειά, ποὺ ἔρχονται πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ ὅσο πρέπει, καὶ κάνει πάντοτε συντροφιὰ μὲ τοὺς νέους. Εἶναι, λοιπόν, καὶ ὁ ἴδιος αἰώνια νέος. Καὶ ὄχι μόνον νέος, ἀλλὰ καὶ ἁπαλός. Διότι περπατάει καὶ κατοικεῖ στὰ πιὸ ἁπαλὰ τῶν ἁπαλῶν: στὰ αἰσθήματα καὶ στὶς ψυχές, θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Καὶ μάλιστα ὄχι σὲ ὅλες τὶς ψυχές, διότι φεύγει ἀπὸ τὶς σκληρές. Εἶναι, λοιπόν, νεώτατος καὶ ἁπαλώτατος. Ἀλλὰ καὶ λυγερός. Διότι μπαινοβγαίνει στὶς ψυχές, εὐκίνητος καὶ μὲ σεμνὴ χάρη. Εἶναι πάντοτε ἐχθρὸς μὲ τὴν ἀσκήμια. Ζῆ ἀνάμεσα στ' ἀνθισμένα λουλούδια. Δὲν ἔχει μόνον ὀμορφιά, ἀλλὰ καὶ ἀρετή. Οὔτε ἀδικεῖ οὔτε ἀδικεῖται, οὔτε θεό, οὔτε ἀπὸ θεό, οὔτε ἄνθρωπο, οὔτε ἀπὸ ἄνθρωπο. Ἡ βία δὲν τοῦ ἁρμόζει, οὔτε τὸν ἐπηρεάζει. Ἐλεύθερος, ἐλεύθερα ἐνεργεῖ. Ἔχει δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη, διότι κυριαρχεῖ ἐπάνω σὲ ὅλες τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἡδονές, ἀφοῦ καμμιὰ ἡδονὴ δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπ' αὐτόν. Εἶναι ἀνδρεῖος, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν Ἄρη, τὸν ὁποῖον αἰχμαλώτισε μὲ τὴν Ἀφροδίτη, δηλ. μὲ τὸν ἔρωτα τῆς Ἀφροδίτης. Εἶναι ποιητής, ἀφοῦ καὶ ὅποιον ἀγγίζει τὸν κάνει ποιητή. Εἶναι καὶ καλλιτέχνης. Εἶναι δημιουργὸς ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων, ἀπ' αὐτὸν ἐβλάστησε ἡ ζωὴ ὅλη. Διδάσκαλος στὶς πρακτικὲς τέχνες, δημιουργὸς τῆς ἁρμονίας καὶ κάθε ἀγαθοῦ ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

Χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους εἰρήνη, στὰ πελάγη γαλήνη καὶ νηνεμία, ὕπνο στὰ θλιμένα κορμιά. Λιγοστεύει τὴν ἐχθρότητα, αὐξάνει τὴ φιλία. Πρῶτος σὲ γιορτές, σὲ χορούς, σὲ θυσίες. Δίνει καλωσύνη, διώχνει τὴν ἀγριότητα. Στοργικός, ἀγαθός, καμάρι στοὺς σοφούς, ἀγαπητὸς στοὺς θεούς, ἀπόκτημα τῶν καλότυχων. Πατέρας τῆς τρυφῆς, τῆς ἁβρότητος, τῆς χλιδῆς, τῶν χαρίτων, τοῦ πόθου. Ὁδηγὸς σὲ κάθε πόνο, φόβο, πόθο, λόγο. Θαλασσομάχος, πολεμιστής, ὑπέροχος σωτήρ. Στόλισμα θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Ὁδηγὸς πανέμορφος, παντοδύναμος, ποὺ κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀκολουθῆ, τραγουδώντας τοὺς ἴδιους σκοποὺς ποὺ κι' αὐτὸς τραγουδάει, μαγεύοντας τὸν νοῦ θνητῶν καὶ ἀθανάτων.

Ἔτσι τελείωσε ὁ ὕμνος τοῦ Ἀγάθωνος γιὰ τὸν Ἔρωτα καὶ ἀκολούθησε θύελλα ἀπὸ ἐπιδοκιμασίες.

***

Ἀλλὰ ὁ Σωκράτης δὲν φάνηκε νὰ συμμερίζεται τὸν γενικὸ ἐνθουσιασμό. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἡ σειρά του νὰ μιλήση, ἄρχισε νὰ λέη τὰ δικά του.

Ἀφοῦ ἐπαίνεσε, μὲ κάποιαν εἰρωνεία, τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀγάθωνος, τονίζει πὼς αὐτὸς θὰ μιλήση μὲ ἁπλᾶ λόγια, λέγοντας ὄχι ὡραῖα ὅπως ὁ Ἀγάθων, ἀλλὰ μόνον ὅσα νομίζει ἀληθινὰ

γιὰ τὸν Ἔρωτα. Ζητεῖ ὅμως νὰ κάμη πρῶτα μερικὲς ἐρωτήσεις στὸν Ἀγάθωνα.

Μὲ τὴ μαιευτική του μέθοδο ἀναγκάζει τὸν Ἀγάθωνα νὰ ὁμολογήση ὅτι ὁ ἔρως εἶναι ἐπιθυμία κάποιου πράγματος ποὺ δὲν τὸ ἔχομε, διότι ἂν τὸ εἴχαμε δὲν θὰ τὸ ἐπιθυμούσαμε, κάποιου πράγματος, ποὺ δὲν εἶναι δικό μας, ποὺ μᾶς λείπει. Συνεπῶς ὁ Ἔρως, ἀφοῦ ἐπιθυμεῖ τὸ ὡραῖον, δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὡραῖος. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀγαθὰ εἶναι ὡραῖα, τοῦ λείπουν ἑπομένως καὶ τὰ ἀγαθά.

Ἔτσι ἀνατρέπει τὴν καλλιεπῆ ὁμιλία τοῦ Ἀγάθωνος καὶ προχωρώντας στὸν λόγο του, διηγεῖται ὅσα ἄκουσε γιὰ τὸν Ἔρωτα ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τῆς Μαντινείας, ἀπὸ τὴ Διοτίμα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε διδάσκαλός του στὰ ἐρωτικά. Καὶ ἐγὼ ἐπέμενα — λέγει ὁ Σωκράτης— ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι μεγάλος καὶ ὡραῖος θεός. Ἀλλὰ ἡ Διοτίμα μοῦ ἔλεγε ὅτι οὔτε ὡραῖος εἶναι, οὔτε ἀγαθός.

— Τί εἶναι, λοιπόν, ἄσχημος καὶ κακός;

— Πάψε νὰ βλασφημᾶς. Ὅ,τι δὲν εἶναι ὡραῖο, δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ ἄσχημο. Ὑπάρχει κάτι ἀνάμεσα στὴν ὡραιότητα καὶ στὴν ἀσχήμια, ὅπως ἀνάμεσα στὴ σοφία, καὶ στὴν ἀμάθεια, ἀνάμεσα στὴν κακία καὶ στὴν ἀρετή, ἀνάμεσα στὴ θνητότητα καὶ στὴν ἀθανασία. Ἔτσι ὁ Ἔρως εἶναι κἄτι μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. Εἶναι μέγας δαίμων. Ἐξηγεῖ καὶ μεταβιβάζει στοὺς θεοὺς τὰ ἀνθρώπινα καὶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ θεϊκά. Εὑρισκόμενος μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γεμίζει τὸ μεταξύ τους κενὸν καὶ δίδει ἐσωτερικὴ συνοχὴ στὸ Σύμπαν. Ὁλόκληρη ἡ Μαντικὴ ἔχει συνεργάτες της τοὺς δαίμονες, ὅπως ἡ τέχνη τῶν ἱερέων ἡ σχετικὴ μὲ τὶς Μυσταγωγίες. Θεὸς μὲ ἄνθρωπο δὲν ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφή. Διὰ μέσου τῶν δαιμόνων γίνεται κάθε ἐπαφὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εἴτε κατὰ τὴν ἐγρήγορση, εἴτε στὸν ὕπνο. Ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι δαίμονες. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ Ἔρως.

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἱστορία τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἔρωτος. Ὅταν γεννήθηκε ἡ Ἀφροδίτη ἔκαναν συμπόσιον οἱ θεοί, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ γυιὸς τῆς Μήτιδος Πόρος. Ὅταν ἀπόφαγαν ἦλθε ἡ Πενία γιὰ νὰ ζητιανέψη. Ὁ Πόρος, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ, ἐβγῆκε στοὺς κήπους τοῦ Διὸς καὶ κοιμήθηκε. Ἡ Πενία τὸν βλέπει, πλαγιάζει δίπλα του, συνουσιάζεται μαζί του καὶ συλλαμβάνει τὸν Ἔρωτα. Νὰ γιατὶ ὁ Ἔρως ἔγινε ἀκόλουθος καὶ ὑπηρέτης τῆς Ἀφροδίτης, ἐπειδὴ συνελήφθη στὰ γενέθλιά της, καὶ ἀγαπᾶ τὰ ὡραῖα, διότι ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὡραία.

Καὶ ἐπειδὴ εἶναι γυιὸς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, εἶναι αἰώνια φτωχὸς καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἁπαλὸς καὶ ὡραῖος, ὅπως τὸν φαντάζεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ σκληρός, ἀπεριποίητος, ξυπόλυτος καὶ ἄστεγος. Κατάχαμα πλαγιάζει καὶ κοιμᾶται στὸ ὕπαιθρο.

Διότι φεύγει ἀπὸ τὰ γερατειά, ποὺ ἔρχονται πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ ὅσο πρέπει, καὶ κάνει πάντοτε συντροφιὰ μὲ τοὺς νέους. Εἶναι, λοιπόν, καὶ ὁ ἴδιος αἰώνια νέος. Καὶ ὄχι μόνον νέος, ἀλλὰ καὶ ἁπαλός. Διότι περπατάει καὶ κατοικεῖ στὰ πιὸ ἁπαλὰ τῶν ἁπαλῶν: στὰ αἰσθήματα καὶ στὶς ψυχές, θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Καὶ μάλιστα ὄχι σὲ ὅλες τὶς ψυχές, διότι φεύγει ἀπὸ τὶς σκληρές. Εἶναι, λοιπόν, νεώτατος καὶ ἁπαλώτατος. Ἀλλὰ καὶ λυγερός. Διότι μπαινοβγαίνει στὶς ψυχές, εὐκίνητος καὶ μὲ σεμνὴ χάρη. Εἶναι πάντοτε ἐχθρὸς μὲ τὴν ἀσκήμια. Ζῆ ἀνάμεσα στ' ἀνθισμένα λουλούδια. Δὲν ἔχει μόνον ὀμορφιά, ἀλλὰ καὶ ἀρετή. Οὔτε ἀδικεῖ οὔτε ἀδικεῖται, οὔτε θεό, οὔτε ἀπὸ θεό, οὔτε ἄνθρωπο, οὔτε ἀπὸ ἄνθρωπο. Ἡ βία δὲν τοῦ ἁρμόζει, οὔτε τὸν ἐπηρεάζει. Ἐλεύθερος, ἐλεύθερα ἐνεργεῖ. Ἔχει δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη, διότι κυριαρχεῖ ἐπάνω σὲ ὅλες τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἡδονές, ἀφοῦ καμμιὰ ἡδονὴ δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπ' αὐτόν. Εἶναι ἀνδρεῖος, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν Ἄρη, τὸν ὁποῖον αἰχμαλώτισε μὲ τὴν Ἀφροδίτη, δηλ. μὲ τὸν ἔρωτα τῆς Ἀφροδίτης. Εἶναι ποιητής, ἀφοῦ καὶ ὅποιον ἀγγίζει τὸν κάνει ποιητή. Εἶναι καὶ καλλιτέχνης. Εἶναι δημιουργὸς ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων, ἀπ' αὐτὸν ἐβλάστησε ἡ ζωὴ ὅλη. Διδάσκαλος στὶς πρακτικὲς τέχνες, δημιουργὸς τῆς ἁρμονίας καὶ κάθε ἀγαθοῦ ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

Χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους εἰρήνη, στὰ πελάγη γαλήνη καὶ νηνεμία, ὕπνο στὰ θλιμένα κορμιά. Λιγοστεύει τὴν ἐχθρότητα, αὐξάνει τὴ φιλία. Πρῶτος σὲ γιορτές, σὲ χορούς, σὲ θυσίες. Δίνει καλωσύνη, διώχνει τὴν ἀγριότητα. Στοργικός, ἀγαθός, καμάρι στοὺς σοφούς, ἀγαπητὸς στοὺς θεούς, ἀπόκτημα τῶν καλότυχων. Πατέρας τῆς τρυφῆς, τῆς ἁβρότητος, τῆς χλιδῆς, τῶν χαρίτων, τοῦ πόθου. Ὁδηγὸς σὲ κάθε πόνο, φόβο, πόθο, λόγο. Θαλασσομάχος, πολεμιστής, ὑπέροχος σωτήρ. Στόλισμα θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Ὁδηγὸς πανέμορφος, παντοδύναμος, ποὺ κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀκολουθῆ, τραγουδώντας τοὺς ἴδιους σκοποὺς ποὺ κι' αὐτὸς τραγουδάει, μαγεύοντας τὸν νοῦ θνητῶν καὶ ἀθανάτων.

Ἔτσι τελείωσε ὁ ὕμνος τοῦ Ἀγάθωνος γιὰ τὸν Ἔρωτα καὶ ἀκολούθησε θύελλα ἀπὸ ἐπιδοκιμασίες.

⁂

Ἀλλὰ ὁ Σωκράτης δὲν φάνηκε νὰ συμμερίζεται τὸν γενικὸ ἐνθουσιασμό. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἡ σειρά του νὰ μιλήση, ἄρχισε νὰ λέη τὰ δικά του.

Ἀφοῦ ἐπαίνεσε, μὲ κάποιαν εἰρωνεία, τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀγάθωνος, τονίζει πὼς αὐτὸς θὰ μιλήση μὲ ἁπλᾶ λόγια, λέγοντας ὄχι ὡραῖα ὅπως ὁ Ἀγάθων, ἀλλὰ μόνον ὅσα νομίζει ἀληθινὰ

γιὰ τὸν Ἔρωτα. Ζητεῖ ὅμως νὰ κάμη πρῶτα μερικὲς ἐρωτήσεις στὸν Ἀγάθωνα.

Μὲ τὴ μαιευτική του μέθοδο ἀναγκάζει τὸν Ἀγάθωνα νὰ ὁμολογήση ὅτι ὁ ἔρως εἶναι ἐπιθυμία κάποιου πράγματος ποὺ δὲν τὸ ἔχομε, διότι ἄν τὸ εἴχαμε δὲν θὰ τὸ ἐπιθυμούσαμε, κάποιου πράγματος, ποὺ δὲν εἶναι δικό μας, ποὺ μᾶς λείπει. Συνεπῶς ὁ Ἔρως, ἀφοῦ ἐπιθυμεῖ τὸ ὡραῖον, δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὡραῖος. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀγαθὰ εἶναι ὡραῖα, τοῦ λείπουν ἐπομένως καὶ τὰ ἀγαθά.

Ἔτσι ἀνατρέπει τὴν καλλιεπῆ ὁμιλία τοῦ Ἀγάθωνος καὶ προχωρώντας στὸν λόγο του, διηγεῖται ὅσα ἄκουσε γιὰ τὸν Ἔρωτα ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τῆς Μαντινείας, ἀπὸ τὴ Διοτίμα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε διδάσκαλός του στὰ ἐρωτικά. Καὶ ἐγὼ ἐπέμενα — λέγει ὁ Σωκράτης— ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι μεγάλος καὶ ὡραῖος θεός. Ἀλλὰ ἡ Διοτίμα μοῦ ἔλεγε ὅτι οὔτε ὡραῖος εἶναι, οὔτε ἀγαθός.

— Τί εἶναι, λοιπόν, ἄσχημος καὶ κακός;

— Πάψε νὰ βλασφημᾶς. Ὅ,τι δὲν εἶναι ὡραῖο, δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ ἄσχημο. Ὑπάρχει κάτι ἀνάμεσα στὴν ὡραιότητα καὶ στὴν ἀσχήμια, ὅπως ἀνάμεσα στὴ σοφία, καὶ στὴν ἀμάθεια, ἀνάμεσα στὴν κακία καὶ στὴν ἀρετή, ἀνάμεσα στὴ θνητότητα καὶ στὴν ἀθανασία. Ἔτσι ὁ Ἔρως εἶναι κάτι μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. Εἶναι μέγας δαίμων. Ἐξηγεῖ καὶ μεταβιβάζει στοὺς θεοὺς τὰ ἀνθρώπινα καὶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ θεϊκά. Εὑρισκόμενος μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γεμίζει τὸ μεταξύ τους κενὸν καὶ δίδει ἐσωτερικὴ συνοχὴ στὸ Σύμπαν. Ὁλόκληρη ἡ Μαντικὴ ἔχει συνεργάτες της τοὺς δαίμονες, ὅπως ἡ τέχνη τῶν ἱερέων ἡ σχετικὴ μὲ τὶς Μυσταγωγίες. Θεὸς μὲ ἄνθρωπο δὲν ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφή. Διὰ μέσου τῶν δαιμόνων γίνεται κάθε ἐπαφὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εἴτε κατὰ τὴν ἐγρήγορση, εἴτε στὸν ὕπνο. Ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι δαίμονες. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ Ἔρως.

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἱστορία τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἔρωτος. Ὅταν γεννήθηκε ἡ Ἀφροδίτη ἔκαναν συμπόσιον οἱ θεοί, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ γυιὸς τῆς Μήτιδος Πόρος. Ὅταν ἀπόφαγαν ἦλθε ἡ Πενία γιὰ νὰ ζητιανέψη. Ὁ Πόρος, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ, ἐβγῆκε στοὺς κήπους τοῦ Διὸς καὶ κοιμήθηκε. Ἡ Πενία τὸν βλέπει, πλαγιάζει δίπλα του, συνουσιάζεται μαζί του καὶ συλλαμβάνει τὸν Ἔρωτα. Νὰ γιατὶ ὁ Ἔρως ἔγινε ἀκόλουθος καὶ ὑπηρέτης τῆς Ἀφροδίτης, ἐπειδὴ συνελήφθη στὰ γενέθλιά της, καὶ ἀγαπᾶ τὰ ὡραῖα, διότι ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὡραία.

Καὶ ἐπειδὴ εἶναι γυιὸς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, εἶναι αἰώνια φτωχὸς καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἁπαλὸς καὶ ὡραῖος, ὅπως τὸν φαντάζεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ σκληρός, ἀπεριποίητος, ξυπόλυτος καὶ ἄστεγος. Κατάχαμα πλαγιάζει καὶ κοιμᾶται στὸ ὕπαιθρο.

Κληρονομιὰ ἀπὸ τὴ Μητέρα του ἔχει τὴ στέρηση καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Πατέρα του ἀναζητεῖ πάντοτε τὰ ὡραῖα καὶ τὰ ἀγαθά. Γενναῖος, ριψοκίνδυνος καὶ ὁρμητικός, γεμᾶτος τεχνάσματα, φιλόσοφος, τρομερὸς γόης, μάγος καὶ σοφιστής. Δὲν εἶναι ἀθάνατος, μὰ οὔτε καὶ θνητός. Μέσα στὴν ἴδια ἡμέρα ἀνθίζει καὶ ζῇ, ἔπειτα πεθαίνει καὶ σὲ λίγο ξαναζωντανεύει. Κάθε τί ποὺ ἀποκτᾷ, ξεγλυστράει ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, καὶ οὔτε φτωχὸς εἶναι ποτὲ ὁ Ἔρως, μὰ οὔτε καὶ πλούσιος.

Κατά τὸν ἴδιο τρόπο βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ σοφία καὶ στὴν ἀμάθεια. Κανένας θεὸς δὲν φιλοσοφεῖ, οὔτε ἐπιθυμεῖ νὰ γίνη σοφός, ἀφοῦ σοφὸς εἶναι. Ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφοῦν ἢ ἐπιθυμοῦν νὰ γίνουν σοφοί, διότι νομίζουν πὼς εἶναι. Ὥστε μόνον ὅσοι εἶναι ἀνάμεσα σοφίας καὶ ἀμαθείας φιλοσοφοῦν. Καὶ ἀφοῦ ὁ Ἔρως εἶναι ἔρως πρὸς τὸ ὡραῖον, καὶ ἡ σοφία εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὡραῖα, ἀναγκαστικὰ ὁ Ἔρως εἶναι καὶ φιλόσοφος.

Ἀλλὰ σὲ τί ἀποβλέπει ὁ Ἔρως; Ἀποβλέπει στὸ νὰ ἀποκτήση τὰ ὡραῖα καὶ τὰ ἀγαθά, ὥστε νὰ γίνη εὐτυχής. Καὶ ἀκόμη πληρέστερα, ἀποβλέπει σὲ τοκετὸ μέσα στὸ ὡραῖο. Διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννοῦν καὶ μὲ τὸ σῶμα καί μὲ τὴν ψυχή. Ὅποιος ἐγκυμονεῖ καὶ συνταράσσεται ἀπὸ ὀργασμό, ποθεῖ ἐναγώνια τὸ ὡραῖο καὶ μονάχα ὅταν τὸ ἀποκτήση λυτρώνεται. Ἡ συνουσία ἄντρα καὶ γυναίκας εἶναι κάτι τὸ θεῖον. Διότι ἡ κυοφορία καὶ ὁ τοκετὸς εἶναι τὰ ἀθάνατα στοιχεῖα μέσα στὴ θνητὴ φύση τοῦ ζώου. Ὁ Ἔρως, λοιπόν, εἶναι καὶ ἔρως τῆς ἀθανασίας, καὶ ἡ ἀθανασία πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἀναπαραγωγή. Ὁ ἄνθρωπος συνεχῶς μεταβάλλεται, ὄχι μόνον στὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ στὴν ψυχή. Τίποτα δὲν μένει ἀναλλοίωτο, οἱ τρόποι, τὰ ἤθη, οἱ ἰδέες, οἱ ἐπιθυμίες, οἱ ἡδονές, οἱ λύπες, οἱ φόβοι, οἱ γνώσεις. Ἄλλα ἀπ' αὐτὰ γεννιοῦνται κι' ἄλλα χάνονται. Ὑπάρχει διαρκὴς ἀνανέωση, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀθανασία. Καθένας ποὺ λέγομε ὅτι θυσιάζεται, δὲν ἐπιδιώκει παρὰ νὰ παραμείνη ἀθάνατη ἡ μνήμη τῆς ἀρετῆς του.

Ὅσοι, λοιπὸν —ἐξακολούθησε ἡ Διοτίμα— ἐγκυμονοῦν στὸ σῶμα, ἐπιθυμοῦν μᾶλλον τὶς γυναῖκες, γιὰ νὰ τεκνοποιήσουν καὶ ἔτσι ν' ἀποκτήσουν ἀθανασίαν. Ὅσοι πάλιν ἐγκυμονοῦν περισσότερο στὶς ψυχὲς παρὰ στὸ σῶμα, ἐπιθυμοῦν ὅσα χρειάζεται ἡ ψυχὴ γιὰ νὰ γεννήση, δηλαδὴ φρόνηση καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετές. Ὅποιος ἀπὸ νέος ἐγκυμονεῖ στὴν ψυχὴ καὶ ἡ φύση του εἶναι θεία, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τοῦ τοκετοῦ καὶ ἀναζητεῖ παντοῦ τὸ ὡραῖο, διότι στὸ ἄσχημο κανεὶς δὲν θέλει νὰ γεννήση. Ἂν βρῇ, λοιπόν, μιὰ ὡραία ψυχή, συνδέεται μαζί της καὶ ἡ φιλία αὐτη εἶναι δεσμὸς δυνατώτερος ἀπὸ τὸν δεσμὸ ἑνὸς ἀνδρόγυνου, καὶ γεννιοῦνται ἀθάνατα καὶ ὡραιότερα παιδιά, παρὰ τὰ σωματικά, ὅπως εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου

καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ποιητῶν ἢ οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἢ τοῦ Σόλωνος, καὶ κάθε ἄλλο ἔργο ἀρετῆς.

Καὶ τώρα ἡ Διοτίμα φθάνει στὴν ἀνώτατη μύηση στὰ ἐρωτικά, ἐκθέτοντας τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς ἐρωτικῆς μυήσεως.

Ὅποιος ἀκολουθεῖ τὸν σωστὸ δρόμο, πρέπει ν' ἀρχίζη, ὅταν εἶναι νέος, ἀπὸ τὰ ὡραῖα κορμιά. Νὰ ἐρωτεύεται ἕνα μονάχα κορμὶ καὶ νὰ γεννάη σ' αὐτὸ ὡραῖες σκέψεις. Ἔπειτα θὰ καταλάβη ὅτι ἡ ὡραιότης ποὺ βρίσκεται σ' ἕνα κορμὶ εἶναι ἀδελφὴ τῆς ὡραιότητος ποὺ βρίσκεται σὲ κάθε ἄλλο. Ἂν εἶναι ἐραστὴς τῆς ἐξωτερικῆς ὡραιότητος, θὰ καταλάβη ὅτι ἴδια εἶναι σ' ὅλα τὰ κορμιὰ καὶ θὰ μετριάση τὴ μοναδικὴ προσήλωσή του σ' ἕνα κορμί. Μετὰ πρέπει νὰ νιώση ὅτι ἡ ὡραιότης τῆς ψυχῆς εἶναι πολὺ πιὸ ἀξιολάτρευτη ἀπὸ τοῦ κορμιοῦ. Καὶ ὅταν ἀντικρύση τὴν ὡραιότητα ποὺ ὑπάρχει στὶς πράξεις καὶ στοὺς θεσμοὺς θὰ παρατηρήση ὅτι τὸ ὡραῖον εἶναι παντοῦ ὅμοιο καὶ ὅτι ἡ ὡραιότης τοῦ κορμιοῦ ἔχει μικρὴ ἀξία. Μετὰ τὶς πράξεις θὰ ὁδηγηθῆ στὶς γνώσεις, ὥστε ν' ἀντικρύση καὶ ἐκείνων τὴν ὡραιότητα. Καὶ ἀτενίζοντας τὸ ἀπέραντο πέλαγος τῆς ὡραιότητος, θὰ γεννάη ὡραίους καὶ ὑψηλοὺς λόγους καὶ σκέψεις, μέχρις ὅτου, στὸ τέλος τῆς ἐρωτικῆς μυήσεως, ἀντικρύση τὴ μοναδικὴ Ὡραιότητα.

Εἶναι μία ὡραιότης θαυμασίας φύσεως, ποὺ ὑπάρχει αἰώνια καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ γέννηση καὶ ἀφανισμό, οὔτε σὲ αὔξηση ἢ ἐλάττωση, ποὺ δὲν εἶναι μερικῶς ὡραία καὶ μερικῶς ἄσχημη, οὔτε ἄλλοτε ὡραία καὶ ἄλλοτε ἄσχημη, οὔτε γιὰ μερικοὺς ὡραία καὶ γιὰ ἄλλους ἄσχημη. Αὐτὴ ἡ ὡραιότης δὲν παρουσιάζεται σὰν κάποιο πρόσωπο ἢ κάτι σωματικό, οὔτε μὲ τὴ μορφὴ ἑνὸς λόγου ἢ μιᾶς ἐπιστήμης, ἀλλὰ εἶναι κάτι αὐθύπαρκτο, ἑνιαῖο καὶ αἰώνιο. Ὅταν λοιπόν, κανεὶς ὑψωθῆ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ ἀρχίζη ν' ἀντικρύζη ἐκείνην τὴν Ὡραιότητα, πλησιάζει στὸ τέρμα.

Ὁ σωστός, λοιπόν, δρόμος εἶναι ν' ἀρχίζης ἀπὸ τὶς ἐγκόσμιες ὡραιότητες καὶ ν' ἀνυψώνεσαι ἀδιάκοπα, σὰν ἀπὸ σκαλοπάτι σὲ σκαλοπάτι, ἀπὸ τὰ ὡραῖα κορμιὰ πρὸς τὶς ὡραῖες πράξεις, ἀπὸ τὶς ὡραῖες πράξεις πρὸς τὶς ὡραῖες γνώσεις, μέχρις ὅτου φθάσης τελικά, σ' ἐκείνη τὴ γνώση, ποὺ εἶναι ἡ γνώση τοῦ ἀπολύτου Ὡραίου, καὶ νὰ γνωρίσης τὴν ἀπέραντη Ὡραιότητα. Τότε ἀξίζει ὅσο ποτὲ ἡ ἀνθρώπινη ζωή.

—Ἂν ποτέ, Σωκράτη —εἶπε ἡ Διοτίμα— ἀντικρύσης αὐτὴ τὴν ἀπόλυτη Ὡραιότητα, θὰ ἰδῆς πὼς δὲν συγκρίνεται οὔτε μὲ χρυσάφι, οὔτε μὲ πολύτιμα φορέματα, οὔτε μὲ ὡραῖα παιδιὰ καὶ ἐφήβους, ποὺ ὅταν τώρα τοὺς βλέπετε, ἐσὺ καὶ οἱ ἄλλοι, χάνετε τὸν νοῦ σας. Φαντάσου τί θὰ γινόταν σ' αὐτὸν ποὺ θἄβλεπε τὴν ἀπόλυτη, τὴν καθαρή, τὴν ἀνόθευτη Ὡραιότητα, τὴν ἀμόλυντη ἀπὸ ἀνθρώπινες σάρκες καὶ χρώματα καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλη

θνητὴ ματαιότητα, τὴ Θεία καὶ μοναδικὴ Ὡραιότητα. Μόνον τότε, καθὼς θὰ βλέπη τὴν Ὡραιότητα, μὲ ὅ,τι αὐτὴ εἶναι ὁρατή, θὰ τοῦ δοθῆ νὰ γεννήση ὄχι εἴδωλα ἀρετῆς, ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴ ἀρετή. Καὶ ὅταν γεννήση καὶ μεγαλώση μιὰ τέτοια ἀληθινὴ ἀρετή, τότε θ' ἀποκτήση ὁ ἄνθρωπος τὴ δυνατότητα νὰ γίνη ἀγαπημένος ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ ἀθάνατος.

Αὐτὰ ἔλεγε ἡ Διοτίμα, καὶ ἐπειδὴ ὁδηγὸς στὴν ἀντίληψη αὐτῆς τῆς ὡραιότητος εἶναι ὁ Ἔρως, νὰ γιατί λέγω ὅτι πρέπει νὰ τιμᾶμε τὸν Ἔρωτα.

***

Ἔτσι τελειώνει τὴν ὁμιλία του ὁ Σωκράτης καὶ τότε φθάνει στὸ συμπόσιο, μεθυσμένος καὶ στεφανωμένος μὲ κισσό, μενεξέδες καὶ κορδέλλες, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ὁποῖος ἐγκωμιάζει, ὄχι πιὰ τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ τὸν Σωκράτη. Ὁ Ἀλκιβιάδης πλέκει ἕνα περίφημο ἐγκώμιο στὸν Σωκράτη. Ἀναφέρεται στὴ δεινότητα τοῦ λόγου του, ποὺ μαγεύει μὲ τίς ἀλήθειες ποὺ λέγει καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἀρετὴ καὶ στὴ ντροπὴ γιὰ τὰ ἐλαττώματα. Καὶ καθόλου δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐρωτοτροπεῖ μὲ τοὺς ὡραίους νέους, οὔτε καθόλου ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ σωματική τους ὀμορφιὰ καὶ γιὰ τὰ πλούτη τους. Ἀναφέρει σὰν ἀπόδειξη τὸν ἑαυτό του, ποὺ ἠθέλησε νὰ προσελκύση τὸν Σωκράτη, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἀπέκρουσε, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειές του νὰ τὸν σαγηνεύση. Καὶ ἔτσι ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκφράζει τὸν θαυμασμό του γιὰ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴ δύναμη θελήσεως τοῦ Σωκράτη, ὁ ὁποῖος καὶ τὶς κακουχίες στὶς ἐκστρατεῖες ἀντιμετωπίζει μὲ μοναδικὴ καρτερία, θάρρος καὶ ἀνδρεία.

Τότε φθάνει μιὰ ἄλλη μεγάλη παρέα γλεντζέδων καὶ ἀρχίζει πιὰ γενικὴ κρασοκατάνυξη, ὥσπου ὅλοι ἀποκοιμοῦνται, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σωκράτη, ὁ ὁποῖος ἐξακολούθησε νὰ συζητῆ καὶ ὅταν ξημέρωσε, πλύθηκε καὶ πέρασε τὴν ἡμέρα του ὅπως πάντα, καὶ μόνον ὅταν βράδυασε γύρισε στὸ σπίτι του ν' ἀναπαυθῆ.

Ἔτσι τελειώνει τὸ περίφημο «Συμπόσιον», ποὺ ἔγραψε ἡ ἀπαράμιλλη πέννα τοῦ Πλάτωνος.

Περιληπτικὴ καὶ ἀμυδρὴ εἰκόνα ἐτολμήσαμε νὰ δώσωμε, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ σταθοῦμε ἀφορμὴ γιὰ νὰ ξαναμελετηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀναγνῶστες τὸ ἀθάνατο αὐτὸ γέννημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τὸ ἀριστούργημα τοῦ Πλάτωνος.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ
εἶναι σήμερα ἐπίκαιρη;

ΟΜΙΛΟΥΝ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ ΣΤΟΧΑΣΤΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Ἀπέναντι στὴν βία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν καθεστώτων, τῶν τάξεων και τῶν ἰδεολογιῶν, μπροστὰ στὴν ἀχόρταγη μηχανὴ τῆς τεχνολογίας ποὺ καταπίνει κόπους καὶ ἀνταποδίδει μολυσμένα περιβάλλοντα, μπροστὰ στὸ δηλητήριο καὶ τὴν μοναξιὰ τῶν μεγάλων πολιτειῶν, μπροστὰ στὴν ἀνησυχία τῶν πολλῶν, τῶν νέων, τῶν ἡλικιωμένων, τῶν ἀνθρώπων χωρὶς δύναμι καὶ χωρὶς ὀργάνωσι μπροστὰ στὴν αὐξανόμενη μὴ ἱκανοποίησι τοῦ κλειστοῦ κυκλώματος ἐργασία — χρῆμα — κατανάλωσι, ποιός χῶρος ἔμεινε σήμερα γιὰ τὸν λόγο τῶν μεγάλων παραδοσιακῶν θρησκειῶν;

Μπορεῖ σήμερα νὰ εἶναι ἐπίκαιρη, μὲ τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ὁ σύγχρονος κόσμος, μιὰ διδασκαλία ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ χιλιάδες χρόνια; Τί μποροῦν νὰ προσφέρουν στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, οἱ ἄνθρωποι ποὺ μιλᾶνε γιὰ Θεό;

Ξεκινώντας ἀπὸ τὶς ἐρωτήσεις αὐτές, ἡ μεγάλη ἰταλικὴ ἐφημερίδα «Κορριέρε Ντέλλα Σέρα» τοῦ Μιλάνου συγκέντρωσε γύρω ἀπὸ μιὰ φανταστικη «στρογγυλὴ τράπεζα» μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐγκυρότερους στοχαστὲς τῶν μεγάλων παραδοσιακῶν θρησκειῶν:

Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῶν ἀπαντήσεων, ποὺ ἔδωσαν, και ποὺ ἀπετέλεσαν αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον ἰδεατὸν «θρησκειολογικὸν συμπόσιον»

ΑΒΡΑΑΜ ΓΙΟΣΟΥΑ ΧΕΣΚΕΛ
ὁ μεγαλύτερος ζῶν Ἑβραῖος στοχαστὴς

Ἡ ἀρρώστεια τῆς ματαιότητος

Αὐτό, ποὺ κυρίως, ἀντιμετωπίζομε εἶναι μιὰ κρίσις τῆς ἀνθρωπιᾶς τοῦ ἀνθρώπου: Ἀπὸ τὴν κρίσιν αὐτήν, ἡ θρησκευτικὴ πλευρὰ ἀποτελεῖ τὸ πιὸ εὔγλωττο ἀπὸ τὰ συμπτώματα. Ἡ μάχη ποὺ δίνουμε ἔχει γιὰ στόχο τὴν πραγματικότητα μιᾶς ἀληθινὰ ἀνθρώπινης ζωῆς, καὶ τὴν σημασία τῶν προσπαθειῶν μας γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας.

Ἡ ἀρρώστιά μας εἶναι σήμερα ἕνα αἴσθημα ματαιότητος καὶ παραλογισμοῦ. Πολλὲς ἀπὸ τὶς κατακτήσεις μας ἀπεδείχθησαν, ἀργότερα, κατεστραμμένες, πραγματικὲς ἧττες, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θριάμβους μας στὸ τέλος φάνηκαν ταπεινώσεις.

Πόσο δυστυχισμένο τὸ εἶδος μας, ἂν μέσα σ' ὅλο αὐτὸ τὸ ἄγχος

ἀκούωντα. φωνὲς νὰ ἀναγγέλλουν ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος κατακτήσει τὴν μοῖρα του, μὲ τὴν ἐξέλιξίν του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν μιᾶς κυριαρχίας τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος δὲν ἔχει πιὰ ἀνάγκη ἀπὸ τὸν Κύριο, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορία. Κοιτάξτε προσεχτικὰ τί ἔχομε κάνει ἀπέναντι στὰ προβλήματα τοῦ φυλετισμοῦ, τῆς φτώχειας, τοῦ ἀφοπλισμοῦ... Ἡ λογικὴ θὰ μᾶς ὡδηγοῦσε στὴν ἀπελπισία. Ὑπάρχει, ὅμως, μιὰ δύναμις ποὺ μὲ σπρώχνει μπροστά, δίνοντάς μου τὴ βεβαιότητα, ὅτι πέρα ἀπὸ τὸ παράλογο ὑπάρχει κάποιο νόημα.

Ἡ Βίβλος ὑποστηρίζει, ὅτι ὑπάρχει ἕνα νόημα πέρα ἀπὸ τὸ μυστήριο, μιὰ αἰωνιότης πέρα ἀπὸ τὸ παράλογο. Ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ νόημα βρίσκεται στὴν ἀναζήτησι τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχει μιὰ σιωπηλὴ ἀναμονὴ ἀνθρώπων, ἀγάπης, πράξεων, προσευχῆς.

Ὁ βιβλικὸς μονοθεϊσμὸς σημαίνει ὅτι Ἐκεῖνος ποὺ ἐδημιούργησε τὸ σύμπαν εἶναι ἐκεῖνος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, σὰν ἄτομο, μπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐνέργεια. Τὸ μέλλον τῆς θρησκείας θὰ ἐξαρτηθῆ κατὰ μεγάλο βαθμό, ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ δώσωμε βάρος στὶς μεγάλες ἀπαιτήσεις της γιὰ ἔλεος, εὐσπλαγχνία καὶ δικαιοσύνη, μέσα στὰ βάσανα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὁπωσδήποτε, ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ μαστορεύει τὴν ἱστορία, ὑπάρχει καὶ ἕνας ἄλλος πρωταγωνιστὴς στὴν περιπέτεια τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς θρησκείας: ὁ Θεός.

ΑΧΜΕΤ ΜΠΕΝ ΤΣΕΚΡΟΥΝ
Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Φέτζ (Μαρόκον)

Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ εὐτυχία

Ἂν ὁ κόσμος κυριαρχῆται ἀπὸ τὴν τεχνολογία καὶ ἂν ἔχουν γίνει πολὺ πιὸ εὔκολες οἱ ἐπαφὲς ἀνάμεσα εἰς τοὺς λαοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν ἐξύμνησιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν παθῶν τους, καὶ ποὺ γι᾿ αὐτὸ ἐλάχιστα εἶναι διατεθειμένοι νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς, σημασία ἔχει γιὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰσλὰμ νὰ συμμορφώνωνται μὲ τὰ ὅσα διακηρύσσει ἡ θρησκεία, ἀφοῦ προηγουμένως κατανοήσουν τὰ μυστήριά της, τὰ ὅρια καὶ τὰ σχέδια, μακρυὰ ἀπὸ τὶς δεισιδαιμονίες, τοὺς μύθους καὶ τὶς ματαιότητες αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Μιὰ καὶ ὅλαι αἱ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεῖαι ἔχουν σκοπὸ τὴν εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ γι᾿ αὐτὸ ἔχουν καθορισθῆ κανόνες γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦν ταυτόχρονα τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ψυχῆς, καὶ ἐπειδὴ τὸ Ἰσλὰμ χρονολογικὰ εἶναι ἡ τελευταία ἀπὸ τὶς οὐράνιες αὐτὲς θρησκεῖες, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Ἰσλὰμ συγκεντρώνει ὅλα τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα γιὰ νὰ μᾶς ἐξασφαλίση μιὰ εὐτυχισμένη ζωὴ πάνω στὴν γῆ.

ΣΕΓΙΕΝΤ ΧΟΣΕΪΝ ΝΑΣΡ
Κοσμήτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τεχεράνης

Αἱ συνέπειαι τῆς τεχνολογίας

Ὁ σύγχρονος κόσμος ὑποφέρει ἀπὸ συγκέντρωσιν τῶν ἐνδιαφερόντων του ἀποκλειστικὰ στὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Μιὰ ἀντίδρασις στὴν κατάστασι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενο ποὺ σήμερα ἐκδηλώνεται σὰν χιππισμός, ἕνα κίνημα ποὺ ἀρνεῖται τὴν κάθε εὐθύνη τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι στὴν κοινωνία ποὺ τὸ φιλοξενεῖ καὶ τὸ περιβάλλει.

Τὸ Ἰσλὰμ στηρίζεται σὲ μιὰ σωστὴ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὶς πνευματικὲς καὶ ὑλικὲς ὄψεις τῆς ζωῆς, ὄχι μόνον ἀπὸ θεωρητικὴ ἄποψη ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρακτική.

Ὁ σύγχρονος κόσμος μὲ τὶς τεχνολογικὲς ἐκδηλώσεις του ὑποφέρει ἀπὸ δυὸ βαρειὲς ἀρρώστιες: τὴν κοσμικότητα καὶ τὴν ἀποδυνάμωσιν τῶν ἱερῶν περιεχομένων.

Τέλος, μποροῦμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ζῇ σὲ μιὰ κατάστασι ἄγχους καὶ φόβου. Ἡ πίστις στὸν Θεὸ καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, στὴν ὁποία τόσο ἐπιμένουμε, στὸ Ἰσλὰμ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ πηγὴ δυνάμεως καὶ ἀσφαλείας.

Τὸ Ἰσλάμ, ὅπως ὅλαι αἱ μεγάλαι θρησκεῖαι τοῦ κόσμου, ἔχει τὰ θεμέλιά του στοὺς αἰώνιους χαρακτῆρες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, στὶς ἀνεξάντλητες ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ καμμιὰ ἀσύλληπτη τεχνολογία δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ξεπεράσῃ, νὰ ἐξαφανίσῃ ἢ νὰ τὶς κάνῃ ἀπηρχαιωμένες.

Γιὰ τὸ Ἰσλὰμ μάλιστα, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετο: πράγματι, τὸ κυριώτερο ἐμπόδιο στὸ μονοπάτι τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς εἶναι οἱ ὀμορφιὲς καὶ οἱ κολακεῖες τοῦ κόσμου, μὲ τὰ πάθη ποὺ ξεστρατίζουν τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀσύλληπτη ὅμως πρόοδος τῆς τεχνολογίας προκάλεσε μεταμορφώσεις ποὺ ἔκαναν τὸν κόσμο πιὸ ἄσχημο ἀπ' ὅ,τι ὑπῆρξε σὲ ὁποιαδήποτε περίοδο τοῦ παρελθόντος. Οἱ κίνδυνοι ποὺ προέρχονται ἀπὸ τέτοιες ἀνεξέλεγκτες μεταβολὲς καὶ μεταμορφώσεις ἄρχισαν νὰ παίρνουν τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νὰ ἀπειλοῦν καὶ τὴν ἴδια τὴν ζωή. Κατὰ συνέπειαν ἔχει ἐξασθενήσει πάρα πολὺ τὸ αἴσθημα «σταθερότητος» καὶ «συμπαραστάσεως» τοῦ συγχρόνου κόσμου, στὸ ὁποῖο συνήθως στηρίζονταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔμεινε μὲ τὴν πίστη κλονισμένη, ἀπιστία δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων στὴν δύναμη ἑνὸς τεχνολογικοῦ ἀντιθρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐξηγεῖται ἔτσι, γιατὶ τόσοι νέοι στὶς δυτικὲς χῶρες ἄρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται γιὰ τὴν θρησκεία.

ΜΑΡΚΟ ΠΑΛΛΙΣ
Ἄγγλος ἀνατολιστὴς-Θιβετολόγος

Καὶ ἦρθε ὁ Μάο...

Ἀπὸ τὰ λίγα ποὺ μποροῦμε νὰ μάθουμε στὴ Δύσι ἀπὸ ἀφηγήσεις τῶν προσφύγων, ἡ νέα ὑλιστικὴ κινεζικὴ ἰδεολογία —ἢ γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε καλύτερα, ὁ μαοϊκὸς πολιτισμὸς τῶν μηχανῶν— δὲν προσελκύει τοὺς Θιβετινούς, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἐκπληκτικό, ἐπειδὴ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀσία διαπιστώνουμε τὸ ἀντίθετο φαινόμενο. Ἐνῶ, λοιπόν, στὶς δυτικὲς χῶρες ἡ «ἀμφισβήτησις» τοῦ πολιτισμοῦ τῆς καταναλώσεως κυριαρχεῖ στὶς νέες γενιὲς καὶ εἶναι τόσο βιαιότερη ὅσο ὑψηλὸ εἶναι τὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο τῶν ἐθνῶν, στὴν Ἀσία, οἱ νέοι γοητεύονται ἀπὸ τὸ ὑλικὸ ἀγαθό, κάτι τὸ ἄγνωστο μέχρι τώρα, καὶ φιλοδοξοῦν, ἔστω καὶ ἀσυναίσθητα, νὰ ζήσουν μὲ τὸν τρόπο τῶν Δυτικῶν. Τὸ Θιβέτ, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν κομμουνιστικὴ κατάκτηση, παραμένει ἐξαίρεσις στὸν ἀνατολικὸ κόσμο.

ΓΙΑΖΑΜΠΟΥΡΟΥ ΣΟΥΤΖΙ
Κορυφαῖος τῆς Σχολῆς τοῦ «Ζέν»

Ὁ βουδδισμὸς Ζὲν δὲν εἶναι λείψανο τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ μιὰ πραγματικότητα τοῦ σήμερα καὶ μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν κάθε σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἄρχισε νὰ καταλαβαίνῃ τὸ Ζέν, μπορεῖ νὰ ζῇ μὲ ἕνα ἐλάχιστο ποσοστὸ ἐνεργειακοῦ μεταβολισμοῦ, διατηρώντας ὁπωσδήποτε τὸν ἐγκέφαλό του πολὺ καθαρό. Μπορεῖ νὰ κάνῃ κρίσεις ἀνεπηρέαστες, μέσα σὲ μιὰ πλημμυρίδα ἀπὸ πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸν σύγχρονο κόσμο, καὶ νὰ τὶς μεταμορφώσῃ σὲ πράξῃ. Μπορεῖ νὰ ἠρεμήσῃ διανοητικὰ καὶ φυσικά, ἔχοντας λιγώτερες πιθανότητες ἀπὸ ἕναν «ἀνίδεο» νὰ συναντήσῃ τὶς λεγόμενες ἀρρώστιες τῶν ἐνηλίκων, ὅπως εἶναι οἱ καρδιακὲς προσβολές, οἱ ἡμιπληγίες καὶ ὁ καρκίνος.

Οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν καὶ συμμορφώνονται μὲ τὰ ὅσα λέει τὸ Ζὲν καὶ τοὺς «εἰδωλολάτρες», ἀπεδείχθησαν φυσιολογικὰ μὲ ἕνα πείραμα ποὺ ἔγινε τὸ 1961 μὲ δέκα βετεράνους Ζὲν καὶ μὲ ἄλλους τόσους κανονικοὺς ἀνθρώπους, χρησιμοποιώντας τὴν τακτικὴ τοῦ Ζὰ-Ζὲν (κάθισμα μὲ σταυρωμένα τὰ πόδια), γιὰ νὰ ἀντιπαραθέσουμε τὴν ἀναπνοή, τὸν ἐνεργειακὸ μεταβολισμὸ καὶ τὰ κύματα τοῦ ἐγκεφάλου. Γιὰ τὶς μετρήσεις αὐτές, χρησιμοποιήθηκαν τὰ τελειότερα ἰατρικὰ μηχανήματα καὶ συσκευές.

Ὁ βασικὸς μεταβολισμὸς ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἐξασκεῖ τὸ Ζὲν ἀποδείχθηκε κατὰ 60% κατώτερος ἀπὸ τὸν μεταβολισμὸ ἑνὸς «εἰδωλολάτρη». Ὁ μεταβολισμὸς ἐκείνου ποὺ ἐξασκεῖ τὸ Ζέν, ἔχει 800 θερμίδες, σὲ σύγκριση μὲ τὶς 1.300 ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἀναπαύεται

καὶ μὲ τὶς 1.500 ἑνὸς ποὺ εἶναι ὄρθιος: Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἕνας βετεράνος τοῦ Ζὲν ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν βρίσκεται σὲ θέση Ζὰ-Ζὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ μὲ ἐλάχιστη ἐνέργεια. Ἡ ἀναπνοὴ ἐπιβραδύνεται. Ἀναπνέει δύο ἢ τρεῖς φορὲς στὸ λεπτό, ἔναντι 17 ἑνὸς κανονικοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ νὰ ἐκτιμήσῃ κανεὶς τὸ Ζέν, δὲν χρειάζονται γνώσεις καὶ ἀκαδημαϊκὲς μελέτες. Ἕνας δρόμος εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ζὰ-Ζὲν ὅπως καὶ τὸ νὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες πῶς πρέπει νὰ ζοῦμε τὴν ζωὴ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο καὶ σύμφωνα μὲ τὶς προσωπικές μας συνήθειες.

ΖΑΝ ΝΤΑΝΙΕΛΟΥ

Ὁ Γάλλος διανοούμενος ποὺ ἔγινε Καρδινάλιος ἀπὸ τὸν Παῦλο Στ΄

Αὐτὸς ὁ μέτριος δρόμος...

Πιστεύω πῶς εἶναι ἀλήθεια ὅτι σήμερα, στὸν δυτικὸ πολιτισμὸ —λέω δυτικό, μιὰ καὶ χαρακτηρίζει τὸν ἀτλαντικὸ κόσμο, ἐνῶ δὲν ἀφορᾶ τὸν τρίτο κόσμο οὔτε τὶς χῶρες πίσω ἀπὸ τὸ Σιδηροῦν Παραπέτασμα— ἐξ αἰτίας μιᾶς κάποιας ματεριαλιστικῆς καὶ εὔκολης ὑπάρξεως, ἐμφανίζεται μιὰ ἀποδυνάμωσις τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Μιὰ διάχυτη ἐπιπολαιότης ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπο νὰ βρεθῇ στὴν ἰδιωτικὴ κατάσταση ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἐμβαθύνῃ στὸν ἐσωτερικό του κόσμο.

Πράγματι, μόνον κάτω ἀπὸ ὡρισμένες προϋποθέσεις θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ μιὰ πραγματικὰ θρησκευτικὴ ζωή. Πιστεύω, λοιπόν, ὅτι ὁ κίνδυνος βρίσκεται στὴν εὐκολία αὐτὴ τῆς ζωῆς καὶ ὄχι στὸν ἀθεϊσμό. Δὲν πιστεύω στὸν ἀθεϊσμό, γιατὶ κρίνω αὐτὸν σὰν φαινόμενο ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα. Δὲν πιστεύω ὅτι οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἑλκύονται ἀπὸ τὸν ἀθεϊσμό. Ἀντίθετα, πιστεύω πῶς ἔχουν πραγματικὲς θρησκευτικὲς ἀνάγκες. Ὁ κίνδυνος βρίσκεται σ᾽ αὐτὴν τὴν ἔλλειψι ἐντάσεως, δημιουργικότητος, σὲ μιὰ ὡρισμένη γενικὴ μετριότητα, ἡ ὁποία ἐξηγεῖ καὶ τὴν μείωσι τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀφιερώνονται στὸν Θεό: ὁ μικρότερος ἀριθμὸς ἱερέων καὶ θρησκευτικῶν ἀξιωματούχων εἶναι σημάδι ὅτι λείπει ἡ γενναιότης. Αὐτὸ εἶναι τὸ φαινόμενο ποὺ στὴν Δύσι φαίνεται νὰ μὲ ἀνησυχῇ, γιατὶ σχεδὸν σημαίνει μιὰ ἐξασθένησι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ αὐτὸ προέρχονται καὶ ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν τὸν γάμο τῶν ἱερέων, τὴν διάλυσι τοῦ συζυγικοῦ θεσμοῦ, τὴν ἔκρηξι τοῦ ἐρωτισμοῦ, τυπικὲς ἐκδηλώσεις ἑνὸς πολιτισμοῦ στὸν ὁποῖο ἡ τηλεόρασις ἔχει μιὰ πολὺ ἀξιόλογη θέσι. Θὰ ἔλεγα μάλιστα, πῶς τὸ μόνο θῦμα δὲν εἶναι ἡ θρησκεία, ἀλλὰ ἡ βαθύτητα τοῦ ἀνθρώπου.

ΕΡΩΤ.: Ποιές ἄλλες περίοδοι τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ σᾶς φαίνονται νὰ μοιάζουν μὲ τὴν ἐποχή μας;

ΝΤΑΝΙΕΛΟΥ: Ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας ἀποτελεῖται ἀπὸ διωγμοὺς καὶ περιόδους ἐλευθερίας. Σίγουρα, στὴ διάρκεια τῶν διωγμῶν, ἡ πίστις καὶ ἡ θρησκευτικότης εἶναι πιὸ ἀληθινές, πιὸ αἰσθητές. πιὸ θερμές. Κατὰ τὶς περιόδους ποὺ ἡ ἐκκλησία εἶναι ἐλεύθερη, ὑπάρχει ἡ τάσις μιᾶς χαλαρώσεως τῶν ἠθῶν. Πάντοτε ὅμως μετὰ τὶς ἐποχὲς τῆς ἀδυναμίας ἀκολούθησαν ἐποχὲς τοῦ μεγάλου ζήλου: ἂς θυμηθοῦμε τὸν μοναχισμὸ τῶν πρώτων αἰώνων καὶ τοὺς ἱδρυτὲς τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ταγμάτων, ὅπως ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος, ὁ Ἅγιος Δομίνικος, ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος. Δὲν μποροῦμε νὰ συγκρίνουμε τὴ σημερινὴ ἐκκλησία μὲ τὴν Ἀναγέννηση, κατὰ τὴν ὁποία ἐδέσποζε ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ διαστροφή. Στὸ σύνολό του, ὁ σημερινὸς κλῆρος δίνει καλὰ παραδείγματα.

ΕΡΩΤ.: Μήπως πρέπει νὰ πιστέψουμε, ὅτι οἱ διωγμοὶ βελτιώνουν τὴν ὑγεία τῆς Ἐκκλησίας;

ΝΤΑΝΙΕΛΟΥ: Ὄχι, φυσικά, ὄχι! Ὁ διωγμὸς ποτὲ δὲν φέρνει ὑγεία, μιὰ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι κάτι κακό. Πρέπει, ὅμως, νὰ γνωρίσουμε ὅτι στὴν Ἐκκλησία συμβαίνει αὐτὸ ποὺ γίνεται καὶ στὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν: μετὰ ἀπὸ περιόδους μεγάλης, ὑπερβολικῆς ἐλευθερίας, μπορεῖ νὰ ἀκολουθήσουν καταπιέσεις καὶ βιαιότητες. Ἂν οἱ πολῖτες πιστεύουν ὅτι ὅλα τοὺς εἶναι ἐπιτρεπτά, ἂν δὲν μποροῦν νὰ σταματήσουν ἔγκαιρα, οὔτε νὰ περιορίσουν τὴν ὁρμὴ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τους, εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσουν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, μιὰ καταπίεση. Πράγματι, τὸ ἰδανικὸ στὴν πολιτικὴ θὰ ἦταν ὁ ἄνθρωπος νὰ αὐτοελέγχεται, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ἐλευθερία χωρὶς νὰ κάνῃ κατάχρησή της.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία: Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιμένουμε τοὺς διωγμοὺς γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν σημασία μιᾶς πραγματικὰ πνευματικῆς ζωῆς.

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ἡ ἀλήθεια εὑρίσκεται μακρυὰ ἀπὸ τὰ εἴδωλα

ΕΡΩΤ.: Ποιὸ βάρος ἔχουν στὸν σύγχρονο κόσμο οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ: Μέχρι σήμερα, οἱ Δυτικοὶ λαοί, ὅπως καὶ οἱ Ἀνατολικοί, πίστευαν σ' ἕναν Θεό: τώρα ἡ πίστη αὐτὴ ἀρχίζει νὰ κλονίζεται καὶ εἶναι ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη νὰ φτάσουμε σὲ κάτι ποὺ νὰ «εἶναι» πραγματικό.

Τὸ νὰ πιστεύῃς στὸν Θεὸ εἶναι κάτι. Ἡ πραγματικότης, ὅμως, ἡ ἀλήθεια, εἶναι κάτι διαφορετικό. Τὸ νὰ πιστεύῃς στὸν Θεό, ἢ νὰ μὴν πιστεύῃς σὲ κανένα Θεό, εἶναι ἡ ἄμεση συνέπεια τῆς ἀνθρώπινης ἐπιθυμίας νὰ βροῦμε σιγουριὰ καὶ σταθερότητα, νὰ ἐπινοήσωμε κάτι ποὺ θὰ εἶναι ἱκανὸ νὰ ἐγγυηθῆ παρηγοριά, σωτηρία, ἀπάλυνση τῶν πόνων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δυστυχιῶν. Ἔτσι, ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώ-

που δημιουργεῖ μιὰν ἀνάγκη ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι Θεός, ἢ κάτι τὸ αἰώνιο καὶ ἀμετάβλητο, ποὺ δύσκολα περιγράφεται καὶ δύσκολα μπορεῖς νὰ τὸ παραστήσῃς. Καὶ ἔτσι, τρομαγμένος ἀπὸ τὴν σύγχυση, τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους, ὁ ἄνθρωπος, φυσικά, θέλει κάτι περισσότερο: ἀναζητάει δηλαδὴ ἐμπειρίες πάνω καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν ρουτίνα: ἐπινοεῖ, ψάχνει ἢ προσπαθεῖ νὰ ἀνακαλύψη.

Σήμερα, σχεδὸν κανένας, ἂν ἐξαιρέσουμε λίγους ἡλικιωμένους, δὲν πιστεύει πιὰ στὸν Θεό. Πίσω ὅμως ἀπὸ τὴν ἔλλειψη πίστης, ὑπάρχει ὁ φόβος: φόβος τοῦ ἀγνώστου γιὰ τὴ μελλοντικὴ ζωή, φόβος τοῦ θανάτου, φόβος γιὰ τὸ κάθε τι. Ὅταν παραμερίσουμε τὸν Θεό, ὁ φόβος παραμένει ἰσχυρότερος, μαζὶ μὲ τὸ ἄγχος καὶ τὴν σύγχυση. Νὰ γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀναζητᾶ ἀπελπισμένος μιὰ λύσι. Ἡ ἀναζήτησις αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα καὶ πιὸ φανερὰ δείγματα τοῦ καιροῦ μας, ὅπως εὔκολα μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε. Τὸ κυνήγι ὅμως τῆς καταναλώσεως, χαρακτηριστικὸ τῆς μαζικῆς κοινωνίας, κάνει ὅλο καὶ περισσότερο ἀδιάφορο τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῆς ἀλήθειας.

Στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο, ἀρνήθηκαν τελείως τὸν Θεό, τὸν παραμέρισαν. Ἀντίθετα, στὸν δυτικὸ κόσμο, ἡ θρησκεία ἔχει καταντήσει ὄργανο προπαγάνδας. Ζοῦμε σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ προκαθορίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ πιστέψη σὲ κάτι ἢ σὲ κάποιον (μὲ ταυτόχρονη σχεδὸν διαδικασία ταυτίσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ).

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ λογαριάζεται εἶναι ἡ κατανόησις τῆς πραγματικότητος ποὺ σίγουρα δὲν μποροῦμε νὰ τὴν πετύχουμε μὲ τὴν πίστη.

Ἀντίθετα. Ἂν ὁ ἄνθρωπος θέλη πραγματικὰ νὰ ἀνακαλύψη τὴν ἀλήθεια, πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰ ψεύτικα «εἴδωλα» ποὺ ἐπηρεάζουν καὶ διαστρεβλώνουν τὴν σκέψι του. Ὁ ἄνθρωπος ἀναζητᾶ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν πραγματικότητα, κι' ὅταν κάνη κάτι τέτοιο, δὲν μπορεῖ σίγουρα νὰ τὶς βρῆ στὶς θρησκευτικὲς κατασκευὲς ἢ σὲ ἕναν ὁποιοδήποτε Θεὸ ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ τελευταῖο προϊὸν μιᾶς προκαταβολικῆς προαιώνιας ἐπιδράσεως.

ΕΡΩΤ.: Ποιό ρόλο θὰ μποροῦσε νὰ παίξη στὸ μέλλον μιὰ θρησκευτικὴ θεώρησις τοῦ κόσμου;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ: Συμπεράσματα πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτὴ μποροῦμε νὰ ἔχουμε μόνο κάνοντας ἀφηρημένους συλλογισμούς. Οἱ λογικὲς ἀπαντήσεις θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι πολλές. Πιστεύω, ὅμως, ὅτι θὰ ἦταν ὄχι μόνο μάταιο, ἀλλὰ καὶ ψεύτικο νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι τὸ μέλλον μας ἐπιφυλάσσει τὸν ἐρχομὸ τῆς πραγματικότητος. Τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ μπορεῖ νὰ πλησιάση τὴν πραγματικότητα, μόνον ὅταν θὰ ἔχη ἐλευθερωθῆ τελείως ἀπὸ φόβους, συμπλέγματα, ἀντιθέ-

σεις, προϋποθέσεις: Καὶ τὸ μυαλὸ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ταυτόχρονα ἐνάρετο καὶ ἠθικό.

Ἀπέναντι σὲ μιὰ τέτοια ἀντίληψι τοῦ μυαλοῦ, ποὺ εἶναι ἀντίληψις θρησκευτική, κανένα νόημα δὲν ἔχει ὁ χρόνος, εἴτε εἶναι παρελθόν, εἴτε μέλλον. Μόνον ὅταν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ ὅλες τὶς πρόσθετες κατασκευὲς ποὺ τὸν καταπιέζουν καὶ ὅταν ξαναβρῆ τὸν πρωταρχικὸ πυρῆνα ἠθικότητος, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς θὰ μπορέση νὰ φθάση καὶ νὰ κατανοήση αὐτὸ ποὺ μάταια χιλιάδες γενεὲς προσπάθησαν νὰ καταλάβουν. Μ' ἄλλα λόγια, μόνον ὅταν λείψη ἡ ὁποιαδήποτε προηγουμένη ἐπίδρασις, ἡ πραγματικότης θὰ μπορεῖ νὰ εἶναι «πραγματικότητα» γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

★

«Ἀναστενάρια» καὶ ἐφέτος!

Ζωηρότερη ἡ ἀντίδρασις τῆς Ἐκκλησίας

Ἔγιναν ΚΑΙ ΕΦΕΤΟΣ αἱ τελεταὶ τῆς πυροβασίας εἰς τὴν Μακεδονία καὶ Θράκη, αἱ γνωσταὶ ὡς «Ἀναστενάρια». Παρὰ τὴν πολεμικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς «Εἰδωλολατρείας», ἡ προσδοκία ἑνὸς ΘΕΑΜΑΤΟΣ ἐντυπωσιακοῦ παραμέρισε τοὺς δογματικοὺς ἐξορκισμοὺς καὶ τὶς ἐκκλήσεις πρὸς τὸν «Ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν» καὶ ΧΙΛΙΑΔΕΣ Ἑλλήνων —χριστιανῶν— πιστῶν στὴν Ἐκκλησία (πλὴν τῆς 21ης Μαΐου!) συνέρρευσαν στοὺς χώρους, ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ πυροβασία, ὑπὸ τὰ βλέμματα καὶ ἀπεσταλμένων τοῦ διεθνοῦς τύπου, τοῦ κινηματογράφου, τῆς τηλεοράσεως καὶ ἀρκετῶν ἐπιστημόνων.

Ὁ Μητροπολίτης τῆς περιφερείας Λαγκαδᾶ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς διευθυντὰς πολλῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν γράμματος ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσω ὑμῖν τὰ κάτωθι σχετικῶς μὲ τὰ ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς μου τελούμενα «Ἀναστενάρια» τὰ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1568/15.10.1958 ἐγκυκλίου τῆς ἱερᾶς συνόδου χαρακτηρισθέντα ὡς ἔθιμον εἰδωλολατρικόν. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, συναισθανόμενος τὴν βαρυτάτην εὐθύνην τὴν ὁποίαν ἔχω ὡς ἐπίσκοπος, νὰ ὀρθοτομῶ τὸν λόγον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, προσεπάθησα νὰ διαφωτίσω καταλλήλως τοὺς πιστοὺς τῆς ἐπισκοπῆς μου, σχετικῶς μὲ τὸ εἰδωλολατρικὸν ἔθιμον τῶν ἀναστεναρίων. Εἶπον καὶ ἐλάλησα. Ἔχω τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ προσπάθειαί μου θὰ φέρουν καρποὺς πρὸς δόξαν Θεοῦ.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως μὲ θλίβει καὶ μὲ ἀνησυχεῖ εἶναι ἡ ἐπιμονὴ ὡρισμένων, ἐν φοβερᾷ πλάνῃ τελούντων, νὰ μὴ θέλουν νὰ ἀνασυρθῆ τὸ θρησκευτικὸν ἐπικάλυμμα ἀπὸ ἕνα καθαρῶς εἰδωλολατρικὸν ἔθιμον, τοῦ πλέον πεζοῦ καὶ ἀπολιτίστου τύπου. Καὶ ἡ ἐπιμονή τους αὐτὴ ἔχει ὡς συνέπειαν νὰ διακωμῳδοῦνται ἀνατριχιαστικῶς τὰ σύμβολα τῆς ἐκκλησίας, ὡς αἱ ἱεραὶ εἰκόνες καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταί. Αὐτὸς ὁ ὠργανωμένος πλέον χλευασμὸς τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως, ἀποτελεῖ στίγμα διὰ τὸν ἑλληνοχριστιανικόν μας πολιτισμόν.

Στηριζόμενος εἰς τὴν εὐθυκρισίαν σας καὶ τὰ ἁγνὰ αἰσθήματά σας ἔναντι τῆς μητρὸς καὶ τροφοῦ ἐκκλη-

σίας μας, παρακαλῶ θερμότατα, ὅπως διὰ τῆς πολυτίμου καὶ λίαν ἐγκρίτου ἐφημερίδος σας βοηθήσητε ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον τῆς διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ λαός μας ἀπὸ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας καὶ ἔθιμα βαρβαρικά. Ζητοῦμεν νὰ κινήσητε τὸν κάλαμόν σας ὑπερασπίζοντες τὴν πατρώαν εὐσέβειαν».

Μετὰ τιμῆς ὁ Μητροπολίτης
+ ὁ Λαγκαδᾶ ΣΠΥΡΙΔΩΝ»

Τὸ μητροπολιτικὸ γράμμα —ἀπὸ ὅ,τι ἐμάθαμε— δὲν ἔφερε ΚΑΝΕΝΑ εὐνοϊκὸ ἀποτέλεσμα. ΟΥΤΕ ΜΙΑ ἐφημερίδα δὲν συνεμερίσθη τὴν ἄποψιν ὅτι θλίβεται ἡ «πατρῷα εὐσέβεια». Δὲν ἐκινήθη ΚΑΝΕΙΣ «κάλαμος», εἰμὴ γιά νὰ σχολιάση ΔΥΣΜΕΝΩΣ τὴν πολεμικὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κ. Σίμσον ἔγραψε στὰ «ΣΗΜΕΡΙΝΑ», τὴν 22αν Μαΐου:

«Τί εἶναι οἱ ἀναστενάρηδες; Αἱρετικοί; Εἰδωλολάτρες; Ἀντίθετα πρόκειται γιὰ χριστιανοὺς εὐσεβεστάτους, ποὺ κινοῦνται ἀπὸ δυνατὴ ἐσωτερικὴ παρόρμηση. Διακατέχονται ἀπὸ θρησκευτικὴ ἔκσταση καὶ ἡ πυροβασία τους προκαλεῖ ἱερὸ δέος. Καὶ ὅλοι στὴν καθημερινή τους ζωὴ ἀποτελοῦν ὑποδείγματα χριστιανικῆς εὐλαβείας καὶ ἀνθρωπίνης ἀρετῆς.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Νευρολογίας καὶ Ψυχιατρικῆς κ. Κ. Κωνσταντινίδης, ποὺ μελέτησε τὸ 1952 τὰ Ἀναστενάρια τοῦ Λαγκαδᾶ καταγράφει στὴ μελέτη του τὰ λόγια ἑνὸς Ἀναστενάρη:

—Γιὰ νὰ χορέψω πρέπει νά μὲ καλέση ὁ Ἅγιος. Ὁ Ἅγιος μοῦ μιλάει, μοῦ δίνει ἐντολές, μὲ ὁδηγεῖ. Αὐτὸς κινεῖ τὸ σῶμα μου νὰ χορέψη, νά φωνάξη. Βλέπω τὸν Ἅγιον ἐμπρός μου. Ὅ,τι κάνω καὶ λέγω τά κάνει ὁ Ἅγιος. Ἐγὼ δὲν κάνω τίποτε. Ἀρχίζω ὅταν θέλει ὁ Ἅγιος καὶ τελειώνω ὅταν μοῦ τὸ πῆ!

Εἶναι λοιπὸν εἰδωλολάτρης, ἀντίχριστος αὐτὸς ὁ ἀναστενάρης; Ἢ ἡ πίστη στὸν Ἁγιῷ του φτάνει στὸ σημεῖο νά περπατάη πάνω σ' ἀναμμενα κάρβουνα;

Καὶ στὸ κάτω: ἔχει ἐπιβιώσει στὴν ἑλληνικὴ γῆ ἕνα πανάρχαιο θαυμαστὸ ἔθιμο, ποὺ προβάλλει ἔντονα τὴ συνέχεια τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν χιλιετιῶν καὶ μεῖς ἀγωνιζόμαστε νά τὸ ξεθεμελιώσουμε; Θεὲ καὶ Κύριε!».

Ἐξ ἄλλου, ἡ «ΕΣΤΙΑ», σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς «κόσμους» της (24 Μαΐου), ἐχαρακτήρισε τὴν πολεμικὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς «παραλογισμό».

«Τὰ Ἀναστενάρια —ἔγραψε— ὅπως ἐπεκράτησε νὰ λέγεται τὸ πανάρχαιον ἔθιμον τῆς πυροβασίας, δὲν ἀποτελοῦν ἑλληνικὸν μονοπώλιον. Πυροβατικὰς ἑορτὰς ἔχουν πλεῖστοι λαοὶ τῆς Ἀσίας· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα λείψανον πυροβασίας εἶναι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παιδιῶν εἰς τὶς φωτιὲς τοῦ Ἅη - Γιάννη, τῶν ὁποίων πρακτικῶς σκοπὸς εἶναι νὰ καίωνται ὅλα τὰ ξηρὰ χόρτα τοῦ θέρους πρὸς πρόληψιν τυχαίων πυρκαϊῶν.

Δὲν ἀποτελεῖ, λοιπόν, ἡ πυροβασία «θαῦμα», εἰς τὸ ὁποῖον, μάλιστα, πρέπει ν' ἀποδίδεται εἰδωλολατρικὴ σημασία, διά νά κινήση τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὸ μένος τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ τίθεται θέμα καὶ ἀφορισμοῦ ἀκόμη τῶν Ἀναστενάρηδων, ὡς... αἱρετικῶν. Δὲν εἶναι λογικὸν νά δημιουργοῦνται προβλήματα πίστεως ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχουν. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τόσους πολλοὺς ἐχθρούς, ποὺ μένουν ἀπολέμητοι, ὥστε οἱ ἀφελεῖς Ἀναστενάρηδες, μὲ τὸ ἀστεῖον μέν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀντιχριστιανικὸν ἔθιμόν των, νά εἶναι οἱ τελευταῖοι ἄξιοι προσοχῆς!...».

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐνῶ διενέμοντο στὸν Λαγκαδᾶ καὶ προκηρύξεις τοῦ Μητροπολίτου, ἀποκαλοῦντα «ἀντιχρίστους καὶ «θεομάχους» τοὺς Ἀναστενάρηδες, χιλιάδες λαοῦ συνέρρεαν νά τοὺς ἰδοῦν καὶ νὰ τοὺς θαυμάσουν —ὄχι ὅπως ὁ Δεσπότης— νὰ τοὺς «ἀναθεματίσουν»!

Κατόπιν τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ΕΟΤ ἔκοψε τὴν πίστωσι τῶν 60.000 δρχ. ποὺ ἔδιδε γιὰ τὴν ὀργάνωσι τῶν ἀναστεναρίων τοῦ Λαγκαδᾶ. Καὶ ὁ Δῆμος Λαγκαδᾶ παρητήθη τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς. Ἀλλά, προσωπικῶς ὁ δήμαρχος καὶ ἄλλοι τοπικοὶ παράγοντες τὴν ὑπεστήριξαν. Τυπικῶς, τὴν ὀργάνωσι εἶχε

ἐφέτος ἡ Ἀθλητικὴ Ἕνωσις Λαγκαδᾶ. Ἐξ ἄλλου, στὴν Ἁγία Ἑλένη Σερρῶν, ὅπου εφέτος ἔγινε πυροβασία, τὴν παρηκολούθησαν ὁ Νομάρχης, ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς καὶ ἄλλοι ἐκπρόσωποι τοπικῶν Ἀρχῶν — εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀμφιβολίας (τουλάχιστον) γιά τὴν ἄποψι τῆς Ἐκκλησίας καὶ (οπωσδήποτε) τῆς ἀδιαφορίας πρὸς αὐτήν.

Στὰν Λαγκαδᾶ, 17 «ἀναστενάρηδες» μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀρχιαναστενάρη Σωτήριο Λιοῦρο, 66 ἐτῶν, περπάτησαν πανω στὴ φωτιά. Ἡ πυροβασία διήρκεσε μισὴ ὥρα. Στὴν Ἁγία Ἑλένη Σερρῶν ἡ πυροβασία διήρκεσε πενῆντα περίπου λεπτὰ καὶ συμμετεῖχαν ἐννέα ἀναστενάρηδες ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἑπτὰ ἦσαν γυναῖκες. Τέλος, στὴ Μαυρολεύκη Δράμας, χόρεψαν ἑπτὰ ἀναστενάρηδες. Κατὰ τὴ διαρκεια τῆς πυροβασίας καὶ στὶς τρεῖς περιοχὲς οἱ ἀναστενάρηδες βρίσκονταν σὲ κατάσταση ὑπερδιεγέρσεως καὶ ἔβγαζαν «ἀναστεναγμούς».

Εἰδικὰ ἐφέτος ἔγινε πυροβασια καὶ τὸ Σάββατο 22 Μαΐου καὶ τὴν Κυριακὴ 23, λόγῳ ἐξαιρετικῆς συρροῆς θεατῶν.

Νέο «ζήτημα» γιὰ τὴν Βασιλομήτορα

Ὁ Μητροπολίτης Φλωρίνης, Σεβ. Αὐγουστῖνος, ἀπηύθυνε πρὸς τὴν «Ἑστίαν» τὸ κατωτερω τηλεγράφημα:

«Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολιν», ἥτις δημοσιεύει τὸ βιβλίον τῆς Βασιλομήτορος Φρειδερίκης καὶ εἰς τὸ φύλλον τοῦ παρελθόντος Σαββάτου (29ης Μαΐου) ἀνεγνώσαμεν, ὅτι ἡ Βασιλομήτωρ δὲν πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν Διαβολου καὶ Κολάσεως, δογμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεώς μας. Ὁ ἀρνούμενος ταῦτα ἀρνεῖται τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Θεανθρώπου, ὅστις «εἰς τοῦτο ἐφανερώθη, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου» (Α΄ Ἰωάν. 3, 8).

Εἰς τὸ ἴδιον δημοσίευμα ὑπάρχουν καὶ ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ὄζουν ἐσφαλμένων ἰδεῶν περὶ μετεμψυχώσεως καὶ περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ἀμοιβάδος, ὑποθέσεων καὶ θεωριῶν ἐπιστημονικῶς ἀναποδείκτων, τὰς ὁποίας καταδικάζει ἡ ἀδιάφθορος Ὀρθόδοξος θεολογία, στερρῶς ἐχομένη τῆς διδασκαλίας τῆς θεοπνεύστου Βίβλου. Μένομεν κατάπληκτοι Ἠλπίζομεν, ὅτι μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Αὐλαρχείου ἐπὶ τοῦ προκύψαντος πρὸ μηνῶν γνωστοῦ θέματος, ἡ Βασιλομήτωρ δὲν θὰ παρεῖχε πλέον νέας ἀφορμάς. Ἤδη, κατόπιν τῶν ἀπεριφράστως ὑπὸ τῆς ἰδίας πλέον γραφομένων περὶ μὴ ὑπάρξεως Διαβόλου, Κολάσεως κ.λ.π., ὡς Ἐπίσκοπος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διαμαρτύρομαι ἐντόνως Ἐλπίζω, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, λαμβάνουσα γνῶσιν τῶν ἀντιχριστιανικῶν αὐτῶν ἰδεῶν τῆς Βασιλομήτορος, αἱ ὁποῖαι ὄχι πλέον ἐν ἰδιωτικαῖς συζητήσεσιν, ἀλλὰ δι' ἐκδόσεως ἰδίου βιβλίου εἰς πανελλήνιον καὶ παγκόσμιον κλίμακα, ἀδιστάκτως διακηρύσσονται, θὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι δεῖ διὰ τὴν καθησύχασιν τῆς σφοδρά διαταραχθείσης συνειδήσεως τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ μας. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θεωρεῖ τοὺς Βασιλεῖς τοῦ μοναδικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ Ὀρθοδόξου Βασιλείου, φύλακας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ἐξἄκολουθεῖ νά μνημονεύῃ αὐτῶν ἐν τοῖς ναοῖς ὡς εὐσεβεστάτων».

ΕΣΤΙΑ, 5 Ἰουν. 1971

Οἱ Ἐλεύθεροι Τέκτονες τιμοῦν τὴν 150ετηρίδα τῆς Ἐθνεγερσίας

Ἀπὸ τὸν ἐκκλησιασμὸν τῶν Τεκτονων εις τὸν ναὸν Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου πρὸ τῆς τελετῆς εἰς τὴν Πλατεῖαν τῶν Φιλικῶν

Τὴν Κυριακὴ 9 Μαιου, στας 11 π.μ., ἀντιπροσωπεῖες τῶν Τεκτονικῶν Στοῶν Ἀθηνῶν συνεκεντρώθησαν στὴν πλατεῖα τῶν Φιλικῶν (Κολωνάκι), ὅπου ἡ προτομὴ τοῦ ἐκ τῶν Ἱδρυτῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας Ἐμμανουὴλ Ξάνθου, πρὸ τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος Ἑλλάδος κ. Ἀλέξ Τζαζόπουλος, ἔπειτα ἀπὸ κατάλληλη προσλαλιά, κατέθεσε στέφανον δάφνης.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ἐνεπνεύσθη τὴν ἵδρυσι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας μετὰ ἀπὸ τὴν μύησί του στὸν Τεκτονισμό, τοῦ ὁποίου τὰ ὀργανωτικὰ συστήματα ἔκρινεν ἐξαιρετικὰ πρόσφορα γιὰ τὴν σύστασι ὀργανώσεως μὲ σκοπὸ τὴν Ἐθνεγερσία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ σχετικὴ περικοπὴ τῶν ἀπομνημονευμάτων του ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν (Λευκάδα), διὰ παρακινήσεως φίλου του τινὸς Παναγιωτάκη Καραγιάννη, εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Ἐλευθέρων Κτίστων (Μασόνων). Ὢν δὲ ἰδεῶν ἐλευθέρων καὶ πνέων πάντοτε μῖσος κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας, συνέλαβεν ἀμέσως τὴν ἰδέαν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐνεργηθῆ μία μυστικὴ ἑταιρία κατὰ τοὺς κανόνας ταύτης τῆς τῶν ἐλευθέρων Κτίστων, βάσιν ἔχουσα τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς ἄλλα μέρη εὑρισκομένων διαφόρων καπιτάνων, ἁρματολῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων πάσης τάξεως ὁμογενῶν, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ, εὐκαιρίας δοθείσης, τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πατρίδος».

Τὸ 95ον Συνέδριον τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

Στὸ Ἄντυαρ τῆς περιφερείας Μαδρὰς τῆς Ἰνδίας, συνῆλθε τὸ 95ο διεθνὲς συνέδριο τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, παρουσίᾳ 826 ἀντιπροσώπων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου ὑπάρχουν τμήματα τῆς Ἑταιρίας (πλὴν τοῦ «ἀνατολικοῦ» λεγομένου κόσμου).

Ὁ Πρόεδρος τῆς Θ.Ε. ἰδιαιτέρως ἐσημείωσε τὴν παρουσία ἀντιπροσωπειῶν ἀπὸ τὸ Βιὲτ - Νὰμ καὶ τὸ Ἰσραήλ, ὅπου, παρὰ τὶς πολεμικὲς συνθῆκες, τὰ ἐθνικὰ τμήματα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας λειτουργοῦν δραστηρίως. Ἀνέφερεν ἐπίσης τὴν λειτουργία τμημάτων τῆς Θ.Ε. στὴν Κένυα, Οὐγκάντα καὶ Τανζανία τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, στὴν Γκάνα τῆς Δυτ. Ἀφρικῆς, σ' ὅλη σχεδὸν τὴν Νότιο Ἀμερικὴ καί, ἀκόμη, στὴν παγωμένη Ἰσλανδία.

Ἀντεπροσωπεύθηκαν στὸ συνέδριο πλέον ἀπὸ 50 χῶρες.

Ὅπως πάντοτε, ἡ ἔναρξις τοῦ συνεδρίου ἔγινε μὲ προσευχὲς ὅλων τῶν θρησκειῶν — μιὰ συνήθεια, ποὺ τὴν ἄρχισε, τὸ 1925, ὁ Ζιναραγιαντάσα, καὶ ἔκτοτε ἐκτιμᾶται ὡς Θεοσοφικὴ ἔκφρασις τῆς ἀδελφότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ μίαν θείαν Πατρότητα. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ συνεδρίου ἔγιναν, ἐπίσης, λειτουργίες στοὺς ναοὺς τῶν μεγάλων θρησκειῶν, ποὺ ἔχουν ἀνεγερθῆ στοὺς κήπους τοῦ Ἄντυαρ. Ἡ λειτουργία τῶν Χριστιανῶν ἔγινε στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ ὅλων τῶν Ἀγγέλων, ὅπου παρέστησαν καὶ πιστοὶ ἄλλων θρησκειῶν. Ἰδιαιτέρως ἐντυπωσίασε ἡ περικοπὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος ἢ Ἕλλην, δοῦλος ἢ ἐλεύθερος, ἄρσεν ἢ θῆλυ, πάντες γὰρ ἓν εἰσὶ ἐν Χριστῷ».

Ἀπὸ τὶς ὁμιλίες ποὺ ἔγιναν στὸ συνέδριο, μεταφέρομε τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα:

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ:
Ἀνάγκη στροφῆς πρὸς τὰ ἔσω

Ὁ Πρόεδρος τῆς Θ.Ε. Νιλακάντα Σρὶ Ράμ ὑπενθύμισε — στὴν ἐναρκτήρια ὁμιλία του — μιὰ φράσι τῆς Ἕλενας Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ γιὰ τὴν ἐποχή της (1889), ὅταν ὅλες αἱ ἐξελίξεις τοῦ αἰῶνος μας ἀνῆκαν ἀκόμη στὸ μέλλον. Εἶχε περιγράψει ἐκείνη τὴν περίοδο τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὡς διακρινόμενη «γιὰ νοητικὴ ἀνάπτυξι καὶ πνευματικὴ κατάπτωσι».

«Ἡ διαπίστωσις ἐκείνη —εἶπε ὁ Ν. Σρὶ Ράμ— ἰσχύει πολὺ περισσότερο γιὰ τὴν δική μας ἐποχή. Εἴμεθα μάρτυρες τῆς πλήρους μεσημβρίας καὶ τῶν θριάμβων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἢ —χάριν μεγαλυτέρας ἀκριβείας— τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἀναλυτικοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος ἔφθασε νὰ εἰσχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀτόμου καὶ νὰ μετρήσῃ τὸν ἀριθμὸ τῶν δονήσεών του. Ὡστόσο, ὁλόκληρη ἡ γνῶσις, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν σύγχρονη ἐπιστήμη, ἀναφέρεται στὸν κόσμο τῶν φαινομένων καὶ δὲν ἐπηρεάζει διόλου τὴν ἐσωτερικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὶς δυσαρέσκειές του, τὶς ἀπογοητεύσεις καὶ νευρώσεις καὶ ἐντάσεις του, τοὺς πολέμους καὶ τὶς ἀγωνίες, μάλιστα ἐντατικώτερα παρὰ προηγουμένως.

Ἡ αὔξησις τῆς γνώσεως ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ ρυθμὸ δραστηριότητος ἄγνωστο ἕως τώρα. Ἔχομε πλῆθος ἐφευρέσεων, ἀνακαλύψεων καὶ ἐφαρμογῶν τῆς νέας γνώσεως. Μὲ τὴν γνῶσι αὐξάνει καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου, μὰ ὅλα αὐτὰ τοποθετοῦνται στὸ ἐπίπεδο τῆς ὑλικῆς ζωῆς. Ἡ γνῶσις εἶναι μόνον ἐγκεφαλική. Δὲν εἶναι ἡ γνῶσις ἐκείνη, ποὺ θὰ προχωρήσῃ βαθύτερα ἀπὸ τὰ καθημερινὰ προβλήματα καὶ θὰ εἰσχωρήσῃ στὴν πνευματικότητα.

Ἡ πρόοδος, ὅπως τὴν ἐννοοῦν οἱ πολλοὶ σήμερα, εἶναι, κυρίως, ἐξωτερική. Καὶ ὅμως, ἡ ἐποχή μας θὰ μποροῦσε ν' ἀποβῆ μιὰ καμπή, ἐὰν ἡ γνῶσις ἐστρέφετο καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικό.

Στροφὴ πρὸς «τὰ ἔσω» δὲν σημαίνει ἀπομόνωσι σὲ μιὰ φυλακή, ἀπὸ κάθε τὸ ἐξωτερικό, ἀλλὰ συνείδησι τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία μένει κρυμμένη στὸ βάθος τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ ἐναρμόνισι τῆς ζωῆς μας πρὸς αὐτὴ τὴν πραγματικότητα.

Ὅσοι δίδουν στὸν ἑαυτό τους τὸ ὄνομα Θεοσοφισταί, ὀφείλουν νὰ ταχθοῦν μεταξὺ ἐκείνων, ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν μιὰ μεταβολὴ στὸν βίο τους. Ἰδιαιτέρως, αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ἢ ἀνανέωσις, εἶναι τώρα ἐπιβεβλημένη, ποὺ πλησιάζει νὰ κλείσῃ ὁ κύκλος ἑνὸς αἰῶνος (ἀπὸ τὴν ἵδρυσι τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας) καὶ ν' ἀρχίσῃ ἕνας νέος».

ΤΖ. ΠΕΡΚΙΝΣ:
Πόλωσις πρὸς τὴν πραγματικότητα

Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Θ. Ε. Τζαίημς Πέρκινς, μιλῶντας μὲ θέμα τὴν «Πόλωσι πρὸς τὴν πραγματικότητα», εἶπε σχετικὰ μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ περιβάλλον του τὰ ἀκόλουθα:

«Ὁλόγυρά μας βλέπομε μιὰ

σύγχυσι νὰ συννεφιάζῃ τὴν ἀνθρώπινη αἴσθησι τοῦ προσανατολισμοῦ. Στὴν ὕπαρξι σχεδὸν ὅλων τῶν ἀτόμων ὑπάρχει ἡ αἴσθησις τοῦ ἀδειανοῦ καὶ τῆς ἀνασφάλειας, ποὺ ὅλοι ζητοῦν νὰ τὴν διορθώσουν ἢ νὰ τῆς ξεφύγουν. Ὁ ἄνθρωπος διχάζεται πολὺ πέραν τοῦ ἀνεκτοῦ σημείου. Ἡ ἀληθινὴ φύσις του τείνει πρὸς μία κατεύθυνσι, ἡ δρᾶσις του κινεῖται πρὸς κατεύθυνσι ἄλλη. Ἔτσι, δημιουργεῖται ἕνα χάσμα, ποὺ ὁλοένα πλαταίνει. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ «πολωθῇ» πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ὁ ὅρος «πόλωσις» ἐδῶ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἕλξεως τῆς ζωῆς εἴτε πρὸς τὸν θετικὸ πόλο τῆς Πηγῆς τῆς Ζωῆς, εἴτε πρὸς τὸν ἀρνητικὸ τῆς ὕλης. Ὁ σύγχρονος πολιτισμός ἔχει πολωθῆ πρὸς τὴν ὑλικότητα. Οἱ «καρποὶ» εἶναι ἡ ἀταξία, ἡ ὁποία ἄνθισε ἀπὸ τὴν λατρεία τῆς προσωπικῆς δυνάμεως καὶ ἐλευθερίας, μὲ ἀδιαφορία γιὰ τὸ οἰκουμενικὸ Καλὸ καὶ τὸ ἀδιάφθορο Ὀρθό. Ἡ κοινωνία μας ἐτιτλοφορήθηκε «ἐπιτρέπουσα», μὲ τὴν τεχνολογία νὰ δεσπόζῃ καὶ τὴν πρακτικὴ ἠθικὴ νὰ κηρύττῃ ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὴν φυσικὴ ὑλικότητα. Εἶναι προφανὴς ἡ πόλωσις τοῦ ἀνθρώπινου κόσμου: Δαπάνησις τρομακτικοῦ ποσοστοῦ πόρων πρὸς τὸν ἐξοπλισμό, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἂν ἤθελε χρησιμοποιηθῆ. Τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου στηρίζεται στὴν ἰσορροπία τοῦ τρόμου. Ὅταν δὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα δίδουν αἱ κυβερνήσεις, εἶναι ἑπόμενον νὰ ἐμφανίζωνται ἔκνομα στοιχεῖα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ δεδομένα τῆς τεχνολογίας γιὰ τοὺς δικούς των σκοπούς.

Ὁ κόσμος χρειάζεται μιὰ νέα αἴσθησι προσανατολισμοῦ πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ὀφείλει νὰ μάθῃ πῶς θὰ ἀνοίξῃ πλατύτερες τροχιὲς στὴ συνείδησί του. Ὁ κόσμος παρουσιάζεται σὰν μιὰ μεγάλη σκηνὴ προβλημάτων, ἀλλά, ἁπλᾶ ἢ περίπλοκα, ὅλα μπορεῖ νὰ λυθοῦν, μόνον ὅταν ἀρχίσῃ ἡ ἀλλαγὴ ἑκάστου ἀτόμου».

ΡΟΥΚΜΙΝΙ ΝΤΕΒΙ: Ἐμπειρία τῆς πραγματικότητος

Ξέρομε τί εἶναι Πραγματικὸ καὶ τί μὴ-πραγματικό; —ἐρώτησε, ἀρχίζοντας τὴν ὁμιλία της ἡ Ρουκμίνι Ντέβι. Στὶς «Οὐπανισάδ» διαβάζομε καὶ αὐτὲς τὶς τρεῖς περίφημες σειρές:

Ἀπὸ τὸ ἀναληθὲς ὁδήγησέ με στὸ Ἀληθές. Ἀπὸ τὸ σκότος ὁδήγησέ **με στὸ Φῶς.** Ἀπὸ τὸν θάνατο ὁδήγησέ με στὴν Ἀθανασία.

Ἀλλά, τὸ Ἀληθινὸ τὸ ἐκάμαμε ἀναληθές, μὲ τὴν παρανόησι τῆς θρησκείας. Ὥστε, συνωστιζόμεθα ἀπὸ τὴν ἀναλήθεια καὶ μεγαλοποιοῦμε τὰ ἀσήμαντα.

Γιατί ἔχομε ἀνάγκη ἀναζητήσεως τοῦ Θεοῦ; Γιατί ἔχομε ἀνάγκη τελετουργιῶν; Ὁ ἄνθρωπος βαδίζει σὲ πολλὲς ἀτραποὺς γιὰ νὰ βρῇ τὴν μία Πραγματικότητα. Ἐπειδὴ ὅμως ἀναζητοῦσε μὲ περιωρισμένη προσέγγισι, μᾶς ξεφεύγει πάντοτε.

Ὁ Βούδδας ἔμενε σιωπηλὸς γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ Θεοῦ, διότι αἰσθανόταν ὅτι εἶναι ἀδύνατον κα-

νείς νὰ γνωρίση τὴν ἀπεριόριστη ζωή, ἐκτὸς ἂν θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίση ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα μὲ ὅλες τὶς λύπες της. Οἱ Ἰνδουϊσταὶ περιγράφουν τὸν Θεὸ σὲ χίλιες διαφορετικὲς μορφές, δηλ. σὲ ποικιλίες ἐκφράσεως. Τόσον δὲ οἱ Ἰνδουϊσταί, ὅσον καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ ἔχουν πῆ ὅτι εἶναι ἀδύνατον ὁ Θεὸς νὰ περιορισθῆ ἢ ἐγκλεισθῆ σὲ εἰκόνες κλπ. Ἐξ ἄλλου, ὅμως, εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήση κανεὶς τὴν ἀπεριόριστη κοσμικὴ Πραγματικότητα ἐκτὸς ἂν μπορέση νὰ ἰδῆ τὴν ἔκφρασί της στὸν ἐξώτερο κόσμο.

Μᾶς εἶναι πραγματικὰ δυνατὸν νὰ κατανοήσωμε τὴν Πραγματικότητα χωρὶς τὴν μορφή; Προσευχόμεθα, διαλογιζόμεθα, ψάλλομε ἢ σχεδιάζομε καὶ δημιουργοῦμε μιὰ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποία εἰσχωροῦμε συναισθηματικά. Ἔχει ὅμως λεχθῆ ὅτι εἶναι πολὺ ἀνώτερο καὶ καλύτερο νὰ βρῆ κανεὶς τὴν Πραγματικότητα ἔξω ἀπὸ ὅλα αὐτά.

Ἡ Ἄννι Μπέζαντ περιέγραφε τὴν Πραγματικότητα σ' αὐτὴ τὴν οἰκουμενικὴ προσευχή:

«Ὦ Ἀπόκρυφη Ζωή, πάλλουσα σὲ κάθε ἄτομο! Ὦ Ἀπόκρυφο Φῶς ἀστραφτερὸ σὲ κάθε πλάσμα. Ὦ Ἀπόκρυφη Ἀγάπη ποὺ τὰ πάντα στὴν μοναδικότητα ἀγκαλιάζεις».

Κάθε ἄτομο μπορεῖ νὰ βρῆ τὴν ἀλήθεια στὸν δικό του δρόμο σὲ ἐξάρτησι μὲ τὴν αἰσθαντικότητα ἑκάστου. Εἶναι μία «ἀναποκάλυπτη πνευματικὴ διείσδυσις», ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῆ ἢ νὰ ὁρισθῆ. Σὰν τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν μουσική, μόνον γίνεται αἰσθητή. Καὶ στὴν πραγματικότητα λατρεύομε τὴν προσωποποιημένη Ὀμορφιὰ σὲ μορφὴ ἢ εἰκόνα. Αὐτὸ μᾶς βοηθάει νὰ φθάσωμε τὴν πραγματικότητα. Ἡ εὐλογία ποὺ δεχόμεθα ἀπὸ μιὰ τέτοια λατρεία εἶναι ἡ εὐλογία ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἴδια μας τὴν ἁγνὴ προσδοκία, ἀφοσίωσι καὶ αἴσθημα. Στοὺς διαλογισμούς μας προσπαθοῦμε νὰ ἔλθωμε εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ὄπισθεν τῆς εἰκόνος πνεῦμα. Ἐὰν μπορέσωμε νὰ συνενώσωμε αὐτὴ τὴν μορφὴ μὲ ὅλες τὶς μορφὲς ποὺ βλέπομε καὶ νὰ μεταφέρωμε αὐτὴ τὴ λατρεία σὲ ὅλες τὶς μορφὲς τὶς ἐξωτερικές, τότε γεννιέται μία τελεία καὶ ὄμορφη σχέσις, στὴν ὁποίαν ἔγκειται ἡ πεῖρα τῆς Πραγματικότητος. Καὶ αὐτὴ θὰ μᾶς φέρη στὸ ἰδανικὸ τῆς Ἀδελφότητος, ποὺ τόσο πολὺ τὸ ἀναφέρομε. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀδελφὸς διαφέρει ἀπὸ τὸ νὰ ὁμιλῆ περὶ αὐτοῦ.

Ἡ ἱκανότης τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ σημαντικώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἰδιότητες πρὸς εὕρεσιν τῆς εὐτυχίας. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν σπόρο τῆς ἀγάπης θ' ἀνθίση κάθε γνῶσις. Ἐὰν μπορέσωμε νὰ αἰσθανώμεθα καὶ νὰ εἰσχωρήσωμε στὴν καρδιὰ τῆς ὀμορφιᾶς καὶ τῆς ἀγάπης, τότε θὰ γίνωμε ἱκανοὶ νὰ ἀτενίσωμε τὴν Μία Πραγματικότητα.

Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει νόημα, ἂν δὲν μποροῦμε νὰ μεταφράσωμε τὰ ἰδανικὰ σὲ πράξεις, ξεχνώντας τοὺς ἑαυτούς μας μέσα στὴν ἀγάπη, ξεχνώντας ἐντελῶς τοὺς ἑαυτούς μας.

ΤΖΟΥ ΜΙΛΛΣ: Καιρὸς τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ

Ἡ μὶς Τζόϋ Μίλλς, πρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ τμήματος τῆς Θ. Ε. εἰς Η.Π.Α., ὑπὸ τὸν τίτλο «Τώρα εἶναι καιρὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο νὰ γίνῃ ἀνθρωπινός», ἔκαμε μιὰ σύγκρισι μεταξὺ τεχνικοῦ καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος, εἶπε, κατώρθωσε νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν φύσι γύρω του, ἀλλὰ καθυστερεῖ στὴν ἐξερεύνησι τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἀνέπτυξε μιὰ ἀξιοσημείωτη καὶ ἐκτεταμένη τεχνικὴ γλῶσσα. Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε νὰ ἀναπτύξῃ καὶ τὴν γλῶσσα τῆς κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας. Σπανίως ξεύρει νὰ μεταδώσῃ τὶς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά του ποὺ ἀναφέρονται στὴν αὐτοσυνείδησι. Ἐπέστη, ὅμως, ὁ καιρὸς νὰ ἐπιδοθῇ σ' αὐτὸ τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως.

Ἀλλά, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Πρέπει πρωτίστως, νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὸ ἐρώτημα αὐτό. Ἔχει λεχθῆ ὅτι κάθε γενεὰ ἔχει καὶ δικόν της ὁρισμό. Γιὰ πολὺν καιρό, ὁ ἄνθρωπος ἐθεωρεῖτο ἕνα εἶδος ζώου. Στὴν Βρεταννικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια ἐδίδετο ὁ ὁρισμὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ζῶσα ὕπαρξις, ἡ ὁποία τείνει στὸν μέγιστο βαθμὸ ἀνέσεως μὲ τὴν ἐλάχιστη δαπάνη ἐνεργείας. Στὴν Ναζιστικὴ Γερμανία, ὁ ἄνθρωπος ἐθεωρεῖτο μία χημικὴ φυσικὴ σύνθεσις — καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα ὡδήγησε στὰ ἀπάνθρωπα στρατόπεδα ἐξοντώσεως. Σήμερα, τελοῦμε εἰς σοβαρὸν κίνδυνον συνεπείᾳ τοῦ ὁρισμοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία πολύπλοκος μηχανή. Καὶ ὁδηγούμεθα στὴν αὐτοκαταστροφὴ τοῦ ἀνθρώπου...

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς παρούσης κρίσεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκμάθωμε τὴν γλῶσσα τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ μιλοῦμε σὰν ἀνθρώπινα ὄντα, ὄχι σὰν ζῶα ἢ μηχανές. Πρέπει νὰ μάθωμε νὰ δροῦμε σὰν ἀνθρώπινα ὄντα, σὰν ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν, βλέποντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλον τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖον. Καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ γίνῃ ἀνθρωπινός. Εἶναι ἡ μοναδική του εὐθύνη. Αὐτὸς πρέπει νὰ τὴν ἀναλάβῃ, αὐτὸς καὶ πρέπει νὰ τὴν διεκπεραιώσῃ.

Γιὰ νὰ εἶναι ἀνθρωπινὸς ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ μάθῃ νὰ διαλέγῃ. Ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἐκλογῆς θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ πορεία του στὸν δρόμο τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ δυναμικοῦ του ἢ ἡ ἐπιστροφὴ στὸ δαιμονικό. Διότι τὸ ἀντίθετο τοῦ ἀνθρωπινοῦ, δὲν εἶναι ἁπλῶς τὸ ζωῶδες, ἀλλὰ τὸ δαιμονικό. Ἡ πάλη γιὰ τὸ ἀνθρωπινὸ εἶναι πάντοτε ἐσωτερική, χωρὶς ὅμως νὰ συντελῆται σὲ ἀπομόνωσι ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο. Διότι ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἀνθρωπινὸς μόνον στὶς σχέσεις του. Καθὼς ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἄλλους, μαθαίνομε τὴν φύσι τῆς ἀνθρωπινότητός μας. Ἑπομένως, ἀνθρωπισμὸς εἶναι ἡ τελεία σχέσις μας μὲ τοὺς ἄλλους. Αὐτὴ θὰ ξεκινήσῃ μὲ τὴν Ἀγάπη καὶ θὰ προχωρήσῃ ὑπὸ τὸ καθαρὸ φῶς τῆς ἁρμονίας τοῦ δικοῦ μας Ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Ἑαυτὸ τῶν ἄλλων. Χωρὶς τέτοια ἐπαφή, δὲν ὑπάρχει κατανόησις, οὔτε ἐπικοινω-

νία, ἄρα οὔτε ἀδελφότης.

Τὸ σημαντικὸ εἶναι νὰ βροῦμε τὸ θάρρος νὰ ἀρχίσωμε τ ώ ρ α. Τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀνθρωπινῆς μετουσιώσεως τῶν ἀτόμων μας. Τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους μας τῆς μοναδικῆς ἐπιταγῆς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἡ Θεοσοφία εἶναι δρόμος ζωῆς

Ὁ Πρόεδρος Ν. Σρὶ Ράμ, στὸν λόγο τερματισμοῦ τοῦ συνεδρίου, ἐπέμεινεν ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ Θεοσοφία δὲν εἶναι μία διδασκαλία πρὸς ἀνάγνωσιν ἢ μελέτην, ἀλλὰ ἕνας δρόμος ζωῆς. Ἡ ἀνάγνωσις, ἡ μελέτη καὶ ἡ ὁμιλία ἔχουν τὴν ἀξία τους, διότι δημιουργοῦν μιὰ διώρυγα, ἕνα πλαίσιο ἐπικοινωνίας· ἀλλὰ τὸ οὐσιῶδες εἶναι ἡ βίωσις τῶν ἀληθειῶν, ποὺ ὁ καθένας δέχεται σὰν ὁδηγοὺς στὴ ζωή του. Ἂν ἡ Θεοσοφία δὲν ὁδηγῇ σὲ τρόπο ζωῆς, χάνει ὅλο τὸ ἄρωμά της. Μία διδασκαλία ξεκομμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ εἶναι ἕνα ὄμορφο παλαιὸ ὄστρακο, δίχως ζωή. Ἂς προσπαθήσωμε, καθένας μὲ τὸν δικό του τρόπο, νὰ εἴμεθα εἰς ἐπαφήν, εἰς βοήθειαν, μὲ σκέψι, συμπάθεια, ἐνέργεια.

«Τὸ Κλειδί τῆς Θεοσοφίας»

Τῆς ΕΛΕΝΑΣ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ ἑνότητα τοῦ Ὅλου μέσα ἀπό Ὅλο
Ἐξέλιξη καὶ πλάνη
Ἡ ἑπταδικὴ σύσταση τοῦ πλανήτη μας
Ἡ ἑπταδικὴ σύσταση τοῦ ἀνθρώπου
Διαφορὰ μεταξύ ψυχῆς καὶ πνεύματος
Ἑλληνικὴ Διδασκαλία
Περιοδικὲς γεννήσεις
Τί εἶναι τὸ Κάρμα;
Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ πού γνωρίζουν;
Τὸ μυστήριο τοῦ Ἐγὼ
Ἡ περίπλοκη φύση τοῦ Μάνας
Ἡ διδασκαλία αὐτὴ ὑπάρχει ἀπό κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο
Ἡ μοῖρα τῶν κατώτερων στοιχείων
Γιατὶ οἱ θεόσοφοι δέν πιστεύουνε στὴν ἐπάνοδο τῶν γνήσιων πνευμάτων
Ἡ συνείδηση μετά τὸ θάνατο καὶ πρίν ἀπ' τὴ γέννηση
Ὁ φυσικὸς καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος
Ἡ αἰώνια ἀνταμοιβὴ καὶ τιμωρία.
Τὰ διάφορα «στοιχεῖα» τοῦ ἀνθρώπου
Τί εἶναι ἡ μνήμη σύμφωνα μὲ τὴ θεοσοφικὴ διδασκαλία
Γιατὶ δέν θυμόμαστε τούς περασμένους βίους μας;
Ἀτομικότητα καὶ προσωπικότητα
Ἀμοιβὴ καὶ τιμωρία τοῦ Ἐγὼ
Θεὸς και προσευχή
Εἶναι ἀναγκαία ἡ προσευχή;
Ἡ προσευχὴ σκοτώνει τὴν ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μας
Ἡ πηγὴ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς
Θεοσοφία καὶ ἀσκητισμός
Θεοσοφία καὶ γάμος
Θεοσοφία καὶ ἀγωγὴ
Ἡ τελειοποίηση τοῦ ἑαυτοῦ μας
Ἡ ἀφηρημένη ἰδέα καὶ ἡ συγκεκριμένη πραγματικότητα

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ν' ἀποκτήσουν τὸ βιβλίο αὐτό, ἄς γράψουν στόν «ΙΛΙΣΟ» ἐμβάζοντας τὸ ἀντίτιμον: δραχ. 60 γιὰ χαρτόδετο ἀντίτυπο ἤ δρχ. 80 γιὰ πανόδετο.

Ποιὸς εἶναι Τέκτων;

Ἐπιμέλεια Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Πολλὰ γράφονται ἐσχάτως διὰ τοὺς Τέκτονας ἀπὸ ἀντιπάλους μισαλλοδόξους καὶ ὀπαδοὺς συνετοὺς καὶ ἐνθέρμους. Εἶναι νομίζομεν ἐπίκαιρον νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ὅσα ὁ G. A. Ward ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πότε εἶναι κανεὶς Τέκτων» καὶ νὰ σκεφθοῦν μὲ τὴν πρέπουσαν σοβαρότητα, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, μήπως, παρασυρόμενοι, προσπαθοῦν νὰ συσκοτίσουν τὸ θεῖον Φῶς — μήπως πολεμοῦν τὴν Ἀλήθειαν;

ΠΟΤΕ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΤΕΚΤΩΝ;

Ὅταν ἠμπορῇ νὰ ἀτενίζῃ εἰς τὰ ὄρη γύρω καὶ τὸ πέλαγος, μακρὰν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, μὲ τὸ βαθὺ συναίσθημα τῆς μικρότητός του ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου σχεδίου τῶν ὄντων, ἀλλὰ ἐν τούτοις καὶ μὲ πίστιν, ἐλπίδα καὶ θάρρος.

Ὅταν γνωρίζῃ νὰ συμπαθῇ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς θλίψεις των, γνωρίζῃ συνάμα, ἀκόμη καὶ ὅταν σφάλλῃ, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἀγωνίζεται σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ διαφόρων ἀντιξοοτήτων.

Ὅταν ἔμαθε πῶς νὰ ἀποκτᾷ φίλους καὶ πῶς νὰ τοὺς διατηρῇ, πρὸ παντὸς ὅμως πῶς νὰ παραμένῃ ὁ ἴδιος φίλος τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ὅταν ἀγαπᾷ τὰ ἄνθη, παρακολουθῇ τὰ πτηνὰ καὶ τοὺς λαγοὺς ἄοπλος, καὶ αἰσθάνεται τὸ ρῖγος παλαιᾶς λησμονημένης χαρᾶς ἀκούων τὰ γέλια μικροῦ παιδιοῦ.

Ὅταν ἠμπορῇ νὰ εἶναι εὐτυχὴς καὶ μὲ ὑψηλὸν τὸ φρόνημά του ἐν μέσῳ τῶν ἀθλιεστέρων θλίψεων τῆς ζωῆς.

Ὅταν τὰ δένδρα καὶ αἱ ἡλιακαὶ μαρμαρυγαὶ ἐπὶ τῶν ρυακίων τὸν αἰχμαλωτίζουν, ὅπως ἡ σκέψις προσφιλοῦς ἀπὸ πολλοῦ θανόντος.

Ὅταν οὐδεμία φωνὴ ἀπογνώσεως πλήττῃ ματαίως τὰ ὦτα του καὶ οὐδεμία χεὶρ ἁπλοῦται πρὸς αἴτησιν βοηθείας ἄνευ ἀπαντήσεώς του.

Ὅταν ἀνευρίσκῃ τὸ καλὸν εἰς πᾶν θρήσκευμα βοηθοῦν οἱονδήποτε ἄνθρωπον ν' ἀντιληφθῇ ὑπέρτερα πράγματα καὶ νὰ διακρίνῃ μεγάλα νοήματα ἐν τῇ ζωῇ, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ θρησκεύματος τούτου.

Ὅταν δύναται παρατηρῶν τέλμα παρόδιον, νὰ διακρίνῃ ἐν αὐτῷ καὶ κάτι ἄλλο ἐκτὸς τοῦ βορβόρου καὶ ἀτενίζων εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τοῦ πλέον ἀχαλινώτου

θνητοῦ νὰ διακρίνῃ εἰς αὐτὸ καὶ κάτι τὸ ἐπέκεινον τῆς ἁμαρτίας.

Ὅταν γνωρίζῃ πῶς νὰ προσεύχεται, πῶς ν' ἀγαπᾷ, πῶς νὰ ἐλπίζῃ.

Ὅταν παρέμεινε πιστὸς πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὸν Θεόν του, ἔχων ξίφος εἰς τὴν δεξιάν του κατὰ τῆς κακίας, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ᾆσμα, ζῶν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ μὴ φοβούμενος ν' ἀποθάνῃ.

Εἰς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε εἶναι πλούσιος, εἴτε πτωχός, εἴτε πεπαιδευμένος, εἴτε ἀμαθής, εἴτε διάσημος, εἴτε ἀφανής, ὁ Τεκτονισμὸς ἐτελεσιούργησε τὴν γλυκεῖαν αὐτοῦ τελεσιουργίαν.

Εἶδα τὸν ἀδελφόν μου μὲ τὸ μικροσκόπιο τῆς Ἐπικρίσεως καὶ εἶπα: «Πόσον τραχὺς εἶναι ὁ ἀδελφός μου!» Τὸν εἶδα μὲ τὸ τηλεσκόπιο τῆς περιφρονήσεως καὶ εἶπα: «Πόσον μικρὸς εἶναι ὁ ἀδελφός μου!» Ὅταν ὅμως παρατήρησα εἰς τὸν καθρέφτη τῆς ἀληθείας, εἶπα: «Πόσον ὅμοιός μου εἶναι ὁ ἀδελφός μου!»

Boltonhall

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΔΩΔΕΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Πλουτοφόρα Χώρα

Νά, εἴμαστε ναυαγοὶ λοιπὸν σ' ἔρημο περιγιάλι,
τὸ κύμα τοὺς φίλους μας ἔχει καταπιεῖ.
Στοὺς βράχους ἀνεβαίνουμε ὅπου κάτωθέ τους σχίζεται ὁλό-
κληρη
μιὰ θάλασσα ἀγριεμένη
καὶ τὰ προσφιλῆ τους φωνάζουμε ὀνόματα.
Δὲ μᾶς ἀκούει ἡ θάλασσα καὶ ἡ φωνή μας δὲν φτάνει
στὴν πλουτοφόρα χώρα τὴν πραγματικὴ ὅπου νὰ καθαρισθοῦν
ἀπὸ τὴ γήινή τους τὴν ἀσθένειαν οἱ ψυχὲς ἐκεῖ πηγαίνουν.

Οἱ Σειρῆνες

Νά 'ναι ὅλα καταπράσινα, οἱ λόφοι, τὰ βουνὰ κι ἡ θάλασσα
νά 'ναι ἀπίστευτα γαλάζια μὲ τὶς ἄσπρες τὶς δαντέλλες της στὶς
ἀμμουδιὲς ριγμένες.
Νά 'ναι ὅλα στὴν πρώτη τους τὴν ἄνθιση, ὅλα. Τὰ μπουμπούκια
νὰ ξεσφίγγουν τὶς πυρωπὲς γροθίτσες τους ὅπως μωρὰ στὶς
κούνιες τους.
Νά 'ναι ὅλα τὰ πλοῖα νὰ ταξιδέψουν ἕτοιμα ἀκούγοντας τὶς μα-
γευτικὲς τῶν ταξιδιῶν Σειρῆνες
καὶ νά 'ναι ὅλες οἱ λύπες μας ἥσυχες μέσα σ' ἕνα πέλαγο χα-
ρᾶς χαρούμενες κι ἐκεῖνες.

Ἡ καλὴ θύρα

Θά ἡσυχάσουμε γιά πάντα στὴν ἀγκαλιά, τὴ γλυκειάν ἀγκαλιά
τῆς μητέρας μας τῆς Γῆς,
γιατὶ ἐδῶ ἦταν ἡ τιμωρία μας ὑπεράφθονη, ἀρκετή
Ναί, εἶναι ἕνα σημεῖο μέσα στὴν ἐρημιὰ ὁδηγητικό,
κόβει τὶς ἀπορίες μας, τοὺς μαιανδρισμοὺς τῶν λαβυρίνθων
καὶ δὲν ἔχουμεν ἀμηχανία καμιά, ἀφοῦ γιὰ μᾶς δὲν ὑπάρχει
κανένα δάσος χωρὶς διάβαση, καμιὰ δυσκολία χωρὶς διέξοδο,
ἀφοῦ διαθέτουμε αὐτὴ τὴ μεγαλύτερη τὴν ἀρετὴ
ν' ἀφήνουμε δηλαδὴ ὅταν θέλουμε νὰ ὑποχωρήσουμεν ἢ μᾶλλον
νὰ προχωρήσουμε στὴν πραγματικότητα
τὴ θύρα τοῦ θανάτου μας ὀρθάνοιχτα ἀνοιχτή.

Κατανόηση

Συλλογίστηκες ποτὲ πόσες χιλιάδες ἔντομα χρειάζονται
γιὰ νά μεγαλώσουν αὐτὰ τά νεογέννητα χελιδόνια;
Πόσες χιλιάδες θάνατοι ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ τραφοῦν τόσα φτερά
ποὺ θὰ διασχίσουν αὔριο τὸ πέλαγος τῆς ἀποδημίας τους;
Ἄραγε συλλογίσθηκες ἀκόμη πόση σωφροσύνη θέλουμε
γιά νὰ φτάσουμε σὲ μιά στοιχειώδη κατανόηση
μεταξὺ τῶν ἐχθροτήτων μας καὶ τῶν πολλῶν παθῶν μας;

Ξένος

Νά ταξιδεύω, ἀδιάκοπα λοιπὸν νὰ ταξιδεύω
μὲ μερικὰ μόνο χρειώδη στὸν καθημερινό μου σάκκο.
Νὰ μὴν εἶμαι καρφωμένος πουθενά,
πουθενά, πουθενὰ
νὰ μὴν εἶμαι ριζωμένος.
Νά! κρεμασμένες εἶναι οἱ ἄγκυρες στὴν πρύμη τῶν καραβιῶν
μας.
Δὲν ὑπάρχουν δεσμοί, λιμάνια, γυρισμοὶ γιὰ μένα,
γιατὶ εἶμαι ἕνας ξένος μέσα σ' αὐτὰ τὰ ξένα.

Ἐφόδια

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ’χουν τὰ χέρια μας καὶ τὰ πόδια μας
τοὺς τύπους ἀπὸ τοὺς ἥλους τῶν σταυρώσεών μας
γιὰ νὰ θεραπεύει τὴν ἀπιστία του ὁ Ἅγιος Θωμᾶς,
ἀφοῦ καθημερινὰ γεμίζουμε μὲ πληγὲς
σ’ αὐτὴ τὴν περιπέτεια τὴν κωμικὴ τῆς ζωῆς περικυκλωμένοι
γιὰ νὰ βρίσκει ὁ Νοῦς ἐφόδια καὶ συνεχῶς νέους τρόπους ἄμυνας μαζὶ
μὲ τὰ καινούρια ὁρμητήρια τῆς Νίκης.

Καθαρὴ Λογικὴ

Τὸ ὅτι εἶναι ὁ θάνατος ἡ καθαρή μας ὑγεία δὲν τὸ ἀμφισβητῶ.
Τὸ ξέρω, θέλει τὴν πατρίδα της ἡ ψυχή μου,
τὴν ἐλευθερία της ποθεῖ καὶ θέλει τὸ θάνατο τὸ λυτρωτὴ
καὶ κάθε μέρα τὸν καλεῖ, τὸν καλεῖ, ἐπίμονα τ’ ἀρχαῖα της φτερὰ
ζητεῖ μέσα στὴ φυλακή της ἀνακινώντας τὸ μούδιασμά τους,
τὴ νάρκη τους τὴν παλαιή, καθὼς στὸν ὕπνο του τὸ μεγάλο πουλί,
πάνω στοὺς βράχους τῆς φωλιᾶς του ὀνειρεύεται τὸ φῶς τῆς ἡμέρας
ποὺ πιστεύει στὸν ὅρκο τοῦ φωτὸς καὶ τὰ τετράπλατα φτερὰ του σαλεύει ἀκρονυχοπατώντας
γιὰ τὴν ἀπογείωσή του στὰ αἰθέρια τὰ ὕψη του
σὲ μιὰ νύχτα ταραχώδη
φορτωμένη ἀπὸ τῶν ἀστραπῶν της
τὰ κεντημένα ἀκέντητα καυχήματα.

Ἡ συγκατάθεση

Ἔχω δικαίωμα νὰ χαλῶ αὐτὸ ποὺ δὲν ἐδημιούργησα;
Τὸν οἶκο τοῦ σώματός μου ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ ψυχή μου
δὲν εἶναι ἄδικο νὰ τὸν κακοποιῶ; Εἶναι θεμιτὸ ὅταν θέλω
νὰ τὸν γκρεμίζω; Μὰ δὲν εἶμαι οἰκιστὴς τῆς σωματικῆς μου
αὐτῆς ἀποικίας ἐγώ. Ἄλλος μοῦ ἔδωσε τὸν οἰκισμὸν αὐτὸν
νὰ κατοικῶ. Ἄλλος κατασκευασμένους μὲ τέχνην οἰκισμοὺς
μᾶς δίδει. Ἄλλος. Εἶναι ἀθέμιτο λοιπὸν νὰ δραπετεύω
ἀπὸ τὸ χωμάτινό μου σπίτι χωρὶς τοῦ Κυρίου μου τὴ Συγκατάθεση;

Τρόποι

Ἂν εμπιστευθῶ τ᾽ ὄνομά σου, ἄν τὸ εἰπῶ, ἄν τὸ φωνάξω
στὰ πολυάριθμα αὐτιὰ τῆς Νύχτας, θἄρθει νὰ σὲ εἰδοποιήσει;

Μᾶς εἶπαν: Ληστεύονται οἱ δρόμοι. Δὲ δύνασαι νὰ ταξιδεύεις χωρὶς συνοδεία.
Μᾶς εἶπαν: Κλείστηκε καὶ τῆς θάλασσας κάθε ὁδός,
κάθε διαφυγὴ φρουρεῖται.
Μᾶς εἶπαν: Δὲν ὑπάρχει πουθενὰ φυγῆς δρόμος κανένας.
Κι ἀποκριθήκαμε: Ἂν ληστεύθηκαν οἱ δρόμοι τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσας,
ἂν τῆς ἀπομόνωσής μας οἱ φρουρὲς πολλαπλασιαστῆκαν.
ἂν δὲν αἰσθανόμαστε μέσα μας ληστευμένοι, δὲν εἶναι δυνατὸν
νὰ εἴμαστε πραγματικὰ ποτὲ ἀποκλεισμένοι. Ἂν δὲν αἰσθανόμαστε
μέσα μας ἐλεύθεροι δὲν μποροῦμε ποτὲ νὰ εἴμαστε μὲ τὴν ἱερὴ τὴν ἰδιότητα τῆς ἐλευθερίας ἐλευθερωμένοι.

Ἂν εἶναι ἡ ζωὴ ἕνα νόσημα, ἄς περάσουμε πιὸ ἐλαφρὰ
τὴ θελκτικὴ αὐτή μας τὴν ἀσθένεια.

Ἡ μηλιά μοιράζει τὰ μῆλα της καὶ οἱ φραουλιὲς
τὶς γελαστές τους φράουλες καὶ ἡ μπόρα τὸν μαῦρο τὸν καρπό της.
Τὴν πανοπλία τῆς πάνοπλης πείρας μου φορῶ καὶ προχωρῶ κι οἱ δρόμοι μὲ ὑπακούουν.

Τὰ δάση

Τὰ μαῦρα τὰ δάση τά σκοτεινὰ θυμᾶμαι ὅταν ξαφνικὰ
τά στροβιλίζει ἕνας ἄνεμος χορευτὴς πολὺ ἐπιδέξιος,
κι αὐτὰ βιγλάτορες ἀρχαῖοι ἐκεῖ μέσα στὶς βαθιές τους ρίζες καθισμένα
τὸ στεναγμό τους ὅλο βογγώντας στὸ βράδυ ποὺ καταφθάνει ἀφήνουν,
σὰ θάλασσες ἀναρριπισμένες
μαστιγωμένες, ὅταν προχωροῦν ἀπὸ τά Ὠκεανίσια βάθη τους
πρὸς τὶς στεριὲς τὶς μακρινὲς
χωρὶς τὴ δίψα τοῦ θρήνου τους ποτὲ κι ἐκεῖ νὰ σβήνουν.

Ἡ σημαία μας

Συντροφιά μου ἔχω σ' ἕνα μέρος τοῦ φρουρίου μας τὴ σημαία
μας ἐγώ,
συντροφιά μου ἔχω τὴ σημαία.

Πόσοι Σημαιοφόροι της μέχρι σήμερα ἔχουν σκοτωθεῖ
κι εἶναι σκοτωμένοι;

Συντροφιά μου ἔχω τὴ σημαία μας, εἴτε σωπαίνει ἀκίνητη,
σὰ δὲ σαλεύει τὰ φτερά της ὁ νοτιάς, εἴτε κολπώνεται
καὶ μοῦ ὁμιλεῖ τὴ γαλάζια καὶ τὴν ἀφρισμένη της τὴν ὁμιλία.

Τώρα ἡ μάχη ἔχει σταματήσει
κι οἱ νεκροί μας ὅλοι ἔχουν στὸ κρεβάτι τους τὸ σταθερό
πολὺ καλά, πολὺ καλὰ καὶ τέλεια ἀναπαυθεῖ.

Πόσοι Σημαιοφόροι της εἶναι σκοτωμένοι,
σὰν ἔφθασαν στὴν κορφὴ τῆς ἀνδρείας τους τὴν κορυφαία;
Συντροφιὰ στὸ φρούριό μας ἔχω τὴν καλή μας τὴ Σημαία.

Ὅταν...

Ὅταν δὲν θά 'χω ἀνάγκη νὰ γυρεύω λιμάνια καὶ νὰ λιμενίζουμαι
σὲ σώματα γιὰ νὰ στερεώνομαι μ' αὐτὲς τὶς ἄγκυρες τὶς σω-
ματικές,
ὅταν θ' ἀνοίγουμαι στὸ πέλαγος τῶν ταξιδιῶν χωρὶς νοσταλγίες
γιὰ χαμένους παραδείσους,
μὲ ζῶνες τειχῶν, ὅταν θὰ παύσω νὰ εἶμαι δεμένος,
καὶ νὰ νομίζω πὼς εἶμαι ἐλεύθερος χωρὶς οὔτε κἂν ἕνα σημεῖο
τῆς ἐλευθερίας νὰ παριστάνω ἐδῶ. Ὅταν δὲ θά 'χω τὴ δύναμη
καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς προσευχῆς στὰ χείλη μου καὶ στὴν καρ-
διά μου,
ὅταν θά 'μαι ἀπὸ τὴν πλάστιγγα τῆς τύχης ἀπολυτρωμένος,
ὅταν θά 'χω τελειώσει νὰ παρηγοροῦμαι
στηριζόμενος στὴν ἄγκυρα ὅλων τῶν παρακλήσεων,
τότε, ναί, θὰ εἶμαι αὐτάρκης, χωρὶς ἔνδεια, ὁλόκληρος,
ἄφθονος καὶ ἐπὶ τέλους Δυνατὸς μὲ τὴ δική μου Δύναμη.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΗΘΙΚΗ

Ὑπὸ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ἀπὸ τὸ περ. «Πυθαγόρας-Γνώμων» 1933

Ἠθικὴ εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀρχῶν, αἵτινες κανονίζουσι τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ρυθμίζῃ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους συμπεριφοράν του. Χαρακτηρίζεται δὲ ὡς ἠθικὸς ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τηρεῖ τὰς ἀρχὰς ταύτας, ἐνῶ ὁ μὴ τηρῶν αὐτάς, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήθικος.

Αἱ ἠθικαὶ ἀρχαί, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ρυθμίζῃ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους συμπεριφοράν του, καθὼς ἐκ τῆς ἱστορίας τυγχάνει γνωστόν, ὑπῆρξαν διάφοροι καὶ κατὰ ἐποχὰς καὶ κατὰ τόπους. Εἶναι δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ ἀρχαὶ αὗται διάφοροι παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Αἱ ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ἠθικαὶ ἀρχαὶ αἰτιολογοῦνται εἰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς ἢ συνήθως εἰς θρησκευτικὰς τοιαύτας, τροποποιοῦνται δὲ ἀναλόγως τῶν παραδόσεων ἑκάστου λαοῦ, ἀποκρυσταλλούμεναι, τελικῶς, διὰ τῆς διὰ τοῦ χρόνου τριβῆς, εἰς ὡρισμένους κανόνας ἢ ἀρχὰς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἐμφανίζονται παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Αἱ διάφοροι, ἑπομένως ἠθικαὶ ἀρχαι εἶναι προϊὸν τῆς ὑποκειμενικῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ὀφείλεται τὸ μὴ ἀπόλυτον αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ ὑποκειμενικὴ ἀντίληψις παρὰ τοῖς διαφόροις ἀνθρώποις εἶναι διάφορος καὶ ἀνάλογος τῆς διανοητικῆς αὐτῶν καταστάσεως.

Ὁ ἐρευνῶν λοιπὸν τὴν εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἐν χρήσει ἠθικὴν καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀπόλυτος ἠθικὴ δὲν ἐνεφανίσθη, σύμφωνα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ὁποίας θὰ ἔδει ὁ ἄνθρωπος νὰ ρυθμίζῃ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους ἐνεργείας του. Τοῦτο ὀφείλεται, ὡς

ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἰς τὴν προέλευσιν τῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς ἠθικῆς, ἥτις, ὡς ἀπορρέουσα ἐκ βάσεως μεταβαλλομένης, εἶναι καὶ αὐτὴ ἀσταθής.

Ἐὰν ὅμως ὑποτεθῇ ὅτι αἱ βάσεις, ἐξ ὧν θὰ ἠτιολογεῖτο ἠθική τις ἦσαν ἀμετάβλητοι, τότε εὔλογον εἶναι ὅτι ἡ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέουσα ἠθικὴ θὰ ἦτο σταθερά. Ἐὰν δὲ ἀκόμη αἱ βάσεις αὗται ἦσαν πραγματικαί, ἀληθεῖς, τότε καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἠθικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἀπόλυτος.

Τοιαῦται ὅμως βάσεις ἠθικῆς, σταθεραὶ καὶ ἀληθεῖς, ἀνεξάρτητοι τῆς ὑποκειμενικῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἐτέθησαν οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε ἐν ταῖς κοινωνίαις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ἡ μὴ ἐμφάνισις ἠθικῆς ἀπολύτου.

Βάσεις σταθεραὶ καὶ ἀληθεῖς, ἐξ ὧν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ αἰτιολογηθῇ ἠθικὴ ἀμετάβλητος καί ἀπόλυτος, μόναι εἶναι ἡ γνῶσις τῆς πραγματικότητος, ἡ γνῶσις δηλαδὴ τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως. Ἡ γνῶσις αὕτη καὶ ἀληθὴς εἶναι καὶ σταθερά, διότι ἀπορρέει ἐκ τῆς μελέτης τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία πάντοτε καὶ πανταχοῦ εἶναι ἡ αὐτή!

Ἡ γνῶσις τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως ὑπῆρξε πάντοτε ἀντικείμενον τῆς μυσταγωγικῆς φιλοσοφίας. Ἡ μυσταγωγική, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν φιλοσοφίαν, ἐμφανίζεται πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ αὐτὴ εἰς ὅλας τὰς Ὀργανώσεις, αἵτινες ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μυστήρια. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα ὅλων τῶν σοβαρῶν μελετητῶν τῆς οὐσίας τῶν Μυστηρίων.

Ἀπόλυτος ἠθική, ἑπομένως, ὑπάρχει καὶ αἰτιολογεῖται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως. Δεν κατέστη ὅμως ἐφικτὸν ἡ ἠθικὴ αὕτη νὰ ρυθμίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, διότι ἡ ἀμάθεια, τὰ πάθη καὶ αἱ προλήψεις ἠμπόδισαν πρὸς τοῦτο, δι' ὃ καὶ οἱ ἄνθρωποι διακανονίζουσι τὰς σχέσεις των σύμφωνα μὲ τὰς ἑκάστοτε ἀντιλήψεις των.

⁂

Βάσις τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀπολύτου ἠθικῆς, τῶν Μυστηρίων ὑπῆρξεν ἡ γνῶσις τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως. Ἐχαρακτηρίσθη δὲ ἡ ἠθικὴ αὕτη καὶ ὡς «Νόμος φυσικὸς διέπων τὰ λογικὰ καὶ ἐλεύθερα ὄντα». Ὁ μελετῶν τὰς λειτουργίας τῆς Φύσεως καὶ ἐναρμονιζόμενος πρὸς αὐτὰς ἐκδηλώνει πράγματι τὴν ἠθικὴν ταύτην ὡς φυσικὸν Νόμον.

Οἱ ἐρευνήσαντες καὶ γνωρίσαντες τὰς λειτουργίας τῆς Φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πράγματα τῆς Φύσεως, μορφαὶ καὶ πνεῦμα, εἰς τὰ αὐτὰ ἀρχικὰ αἴτια ὀφείλουσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, ἡ διάφορος δὲ ἐμφάνισις τῶν πραγμάτων τῆς Φύσεως ὀφείλεται εἰς τὴν διά-

φορον ἐν χρόνῳ ἐκπόρευσιν αὐτῶν. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ νοητικὰ ὄντα, ἅτινα ἐν τῇ Φύσει ὑπάρχοντα κοινὴν ἔχουσι καὶ τὴν καταγωγήν, ἡ δὲ ἐν ταῖς δυναμικότησιν ἐμφανιζομένη ἀνισότης αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν διάφορον αὐτῶν ἐκπόρευσιν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται τῆς μυσταγωγικῆς φιλοσοφίας ἀποτελοῦσι τὰς βάσεις τῆς φυσικῆς ἠθικῆς, ἥτις ὡς αἰτιολογουμένη εἰς φιλοσοφικὰς ἀρχάς, αἵτινες ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ αὐτή, εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀπόλυτος.

Θεμελιώδης, ἑπομένως, φυσικὴ ἠθικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων. Ἀφοῦ τὰ νοητικὰ ὄντα, κατὰ τὴν μυσταγωγικὴν φιλοσοφίαν, ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν εἶναι μεταξύ των ἀδελφά. Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ ἠθικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἡ θεμελιώδης ὑποχρέωσις ἑκάστου ἀνθρώπου νὰ σέβηται καὶ νὰ ἀναγνωρίζῃ τὰ φυσικὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων. Εἶναι δὲ τὰ δικαιώματα ταῦτα προὶξ τῆς Φύσεως πρὸς τὰ ὄντα αὐτῆς καὶ οὐχὶ ἀπόρροια συμβάσεώς τινος τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των. Ἐντεῦθεν τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ἀναφαίρετον αὐτῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν δικαιωμάτων τούτων εἶναι ἡ ζωή, τὰ μέσα τοῦ ζῆν, ἡ πρόοδος, ἡ αὐτενέργεια καὶ ἡ αὐτοδιάθεσις. Ἐκ τοῦ ὀφειλομένου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων, οὐδεὶς ἐξαιρεῖται. Ἐδῶ δικαιολογεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων. Τῷ ὄντι δέ, ἀφοῦ τὰ πράγματα οὕτως ἔχουσιν, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαιρῆται ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαιώματος, ὅπερ ἔχει νὰ ζῇ, νὰ συντηρῆται, νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδεὶς ἐξαιρεῖται τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν φύσει ἔχει, νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ νὰ σέβηται τὰ δικαιώματα ταῦτα τῶν ἄλλων.

Ἐκ τούτου ἀπορρέει καὶ ἡ ἰσότης τῶν καθηκόντων, διότι πάντες καθῆκον ἔχουσι ν' ἀναγνωρίζωσι τὰ φυσικὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων. Συνέπεια τῆς ἀρχῆς ταύτης, τοῦ καθήκοντος, εἶναι τὸ συναίσθημα, ὅπερ τὰ προηγμένα ὄντα ἐκδηλοῦν, διὰ τὴν περιφρούρησιν καὶ ἡ προσπάθεια διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων ἐκείνων, οἵτινες ἀπεστερήθησαν αὐτῶν, τὸ συναίσθημα, δηλαδή, τοῦ ἀποδίδειν ἑκάστῳ ὅ,τι φύσει ἀνήκει αὐτῷ. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τοῦ ὄντος ἀποτελεῖ τὴν δικαιοσύνην, τὴν φυσικὴν δικαιοσύνην.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐκτελῇ τὸ καθῆκον του τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων, ἐκδηλοῖ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην, ἡ δὲ προσπάθεια αὐτοῦ διὰ τὴν περιφρούρησιν τῶν δικαωμάτων των, ὅταν παραγνωρίζωνται, χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς δίκαιον. Ὁ ἐκδηλῶν τὴν ἀγάπην ταύτην καὶ ἔχων ὡς νόμον τῆς συνει-

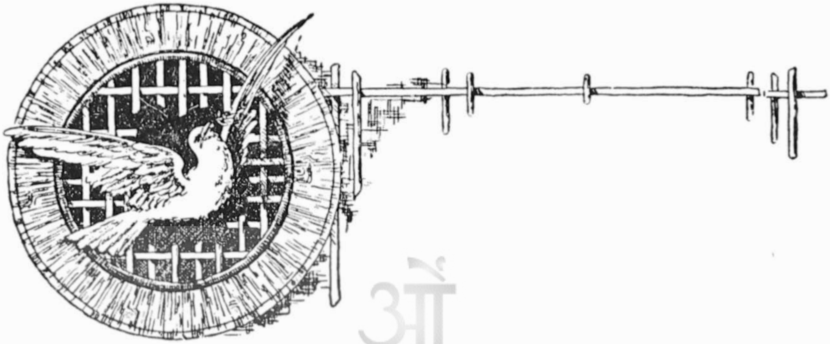
δήσεως αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην, εἶναι ἐνάρετος.

⁂

Ἡ φυσικὴ ἠθική, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ὁ διέπων τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις νόμος. Ἡ κακία ἠμπόδισε τοῦτο. Ἐντεῦθεν αἱ ἀνωμαλίαι εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν καὶ αἱ ἀντιφυσικαὶ τῶν πλείστων ἀνθρώπων διαθέσεις, ἡ διαμάχη μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ ἐγωκεντρισμὸς τῶν περισσοτέρων.

Ἐὰν ὅμως ἡ ἠθικὴ αὕτη δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζηται ἐν ταῖς κοινωνίαις τῶν ἀνθρώπων, διεκηρύχθη ὅμως πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν τοῖς κόλποις τῶν Μυστηρίων ὡς ἡ ἀπόλυτος ἠθική, ὡς οἱ κανόνες ἐκεῖνοι συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ἐπιθυμῇ νὰ συντονίζῃ τὰς ἐνεργείας του καὶ τὰς ἰδέας του μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν ἐν τῇ Φύσει συντελουμένων, δέον νὰ ρυθμίζῃ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ διακανονίζωνται αἱ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις. Ἀπετέλεσαν δὲ οἱ κανόνες οὗτοι τὸ θεμέλιον πάσης ἄλλης ἐν τοῖς Μυστηρίοις ἐργασίας. Ὁ μὴ συντονισμός του ἐν τοῖς Μυστηρίοις μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως ἐμποδίζει αὐτὸν διὰ πᾶσαν περαιτέρω ἐργασίαν. Ἐὰν ὁ ἐν τοῖς Μυστηρίοις δὲν ἀποβῇ ἐνάρετος, οὐδεμίαν ἄλλην πρόοδον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελέσῃ ἐν αὐτοῖς. Αἱ ἀλήθειαι τῆς Φύσεως μόνον εἰς τοὺς ἐναρέτους ἀποκαλύπτονται, δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲ καλύπτονται διὰ τῶν συμβόλων καὶ τῶν ἀλληγοριῶν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀμυήτων.

Ἡ ἠθικοποίησις τοῦ ἐν τοῖς Μυστηρίοις ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν, δυνάμει τῆς ὁποίας οὗτος θὰ δυνηθῇ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἑτέρας προϋποθέσεως τῆς τοῦ ἐλευθέρου, τοῦ ἀπηλλαγμένου δηλαδὴ προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, ἀποτελοῦσι τὸ μέσον, δι' οὗ οὗτος θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς Μύστης.

Τῆς εἰρήνης ὁ ἥλιος...

Ὢ! Ψαλλε μου, ὦ Μοῦσα, γλυκὰ ψαλλε μου, ὦ ψυχη μου
τῆς Εἰρηνης τοῦ λυτρωμοῦ τον Ἀγγελικο τον ὑμνο.
Νὰ γλυκανει την πονεμενη —τὴν ψυχη μου— πουλακι μου
Και τὴν αχαρη την μαραμενη τὴν καρδοῦλα μου —ἀηδονι μου—
Να μοῦ δωση φῶς ἱερο στον νοῦ μου τον σκοτεινο.
Γιατι γεννηθηκα ἄμοιρος ἐγω — κι' ὀρφανὸς σε τοῦτον τον κοσμο
στις ἀρχὲς τοῦ σκοτεινοῦ τοῦ εικοστοῦ τοῦ πολεμοχαρῆ αιωνα.

Ἀχ! Ἥλιε μου τῆς Εἰρηνης νεανικο αστερι φωτεινο
ἄστραψε και λαμψε ἀπ' τῆς Γῆς τα θεορατα τα ορη
και σβυσε απ' τοῦ ἀνθρωπου την ψυχη τ' αγρια τα σκοταδια
Κι' ἄς τον μαγεψουν τῆς Ἀγαπης ἡ λαλια — και τῆς Ἀρετῆς οι τροποι
κι' ἄς γυριση να φτυση — και να μουτζωση το προσωπο τῆς Κακιας.

Πρῶτος εγω θα συρω τῆς Ειρηνης τον χορο —πουλακι μου—
ἀπο πανω απ' τοῦ κοσμου τες πιο ψηλες του κορφες,
Τον χορο θα τον συρω με τῆς Ειρηνης το ασπρο μου το μεταξωτο το μαντηλι
Κι' ἀπο πανω απ' τον χορο κι' απ' τῶν ορεων τον γαλαζιο τον οὐρανο
Θα πετοῦν τα περιστερια με τ' αστρα των τα ειρηνικα τα φτερα
και στο ραμφος των θα κρατοῦν τῆς ἐληᾶς τ' ανθισμενα τα κλαδια

Μοναχος στον χορο δεν θα ειμαι ἐγω, ὦ ψυχη μου,
ἐκει στῆς Ειρηνης και στῆς Ἀρετῆς, στ' Ἅγια τα ορη
Μυριάδες μυριαδων λαοι θα χορευουν, ω αστερια μαζι μου
κι' απ' τῆς λυρας μου τον μαγικο τον λυρικο τον σκοπο.
Θαρθη ἡ ἄνοιξις — θ' ανθησει και θα μυριο μοσχοβολᾶ η Γῆ.

Ἀχ! Ἥλιε μου να χαρω την καρδουλα σου και την ψυχουλα σου Ἥλιε μου—
Ἐμεὶς της Γης ολοι οι λαοι ειμαστε —πουλακι μου— παιδακι μου αδελφια
Μια γλῶσσα —χωρις συνορα — χωρις φονικα φουσατα— πρεπει να μιλοῦμε
με τῆς Ἀληθειας την λαλια — και με τῆς Ἀρετῆς τους γλυκους τους τροπους

Μια σοφη Πατριδα θελουμε να εχουμε εμεις σ' ολη την Γῆ.
Και τῆς Ειρηνης εναν λαμπερο ουρανιο Ἥλιο —ω, ψυχη μου—
να μαγεύει στην καρδια και στο πνεῦμα τον τελειο Ἰησοῦ
Τον μόνο ζωντα ποιητη τοῦ συμπαντος κι' ολων τῶν αιωνων
ποὔρχονται και διαβαινουν μεσα απ' τον ατελειωτο τον χρονο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΛΑΝΟΜΑΤΙΔΗΣ

Τ' Εἰρήνης ὁ Ἥλου...

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ
«ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ Ο ΗΛΙΟΣ»
ΣΕ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ

Ἀχ! Ψαλλει - μεν' ὦ, Μοῦσα γλυκὰ ψάλλει - μεν' ψύ - μ'
τ' Εἰρήνης τῆ λυτρωμοῦ τ' Ἀγγελικὸν τὸν ὕμνον.
Νὰ γλυκαν' τὸ πονήμενο μ' —τὴν ψύ - μ'— πούλι - μ'
καὶ τ' ἄχαρου τὸ μαραμένο - μ' τὴν καρδία - μ', γιάβρου - μ'
νὰ δεῖ φῶς ἱερὸν - σὸν σκατινό - μ' —σὸν νοῦ - μ'—
Γιατὶ ἐγενεθα ἐγὼ —ἄμοιρος— κι' ὀρφανὸς —σὸν κοσμον—
ἀπὲς σὸν σκοτεινὸν σὸν εἰκοστὸν σὸν αἰῶναν

Ἀχ! Ἥλιε - μ' τ' Εἰρήνης νέικον αἰσ - στρον - φωτεινὸν
παρλαμψον ἀπὸ πᾶν ἂς τῆ Γῆς τὰ πράσινα τὰ ρασία.
Κιᾶς χάβουτεν ἀς τ' ἀνθρῶπ' τὴν ψὺν ἡ σκοτεια
Κιᾶς μαγέβε τὸν τ' Ἀγάπης καὶ τ' Ἀρετῆς ἡ λαλία
ἀς κλώσκετεν καὶ φτύν, καὶ μουντσὸν τὸ κατσὶν τῆ κακίας.

Πρῶτος ἐγὼ θὰ σύρω τ' Εἰρήνης τὸν χορὸν —πούλι μ'
ἀπὸ πὰν ἀς τῆ κὸσκινος ἀς τ' ουλα τὰ ἴμψαι τὰ ρασία
Τὸν χορὸν θὰ σύρω μὲ τ' ἄσπρο μ' τὸ μεταξωτὸ μ' τὸ μαντήλι μ'
κιὰ πσπὰν ἀς τὸν χορὸν, κιᾶς τῆ ρασίων τὸν οὐρανὸν
Θὰ πετοῦν τὰ πουλτουρτσίνια μὲ τ' ἄστρα 'κουν τὰ φτερὰ
Καὶ σὸ στόμανε κούνουν θὰ κρατοῦν τ' ἐλαίας τ' ἀνθισμένον το κλαδίν.

Μοναχος σὸν χορὸν κι' θὰ εἶμαι ἐγὼ ψύ 'μ' —πουλί 'μ'—
ἐκεῖ σ' Εἰρήνης καὶ σ' Ἀρετῆς σ' ἅγια σὰ ρασία.
Μυριάδας —μυριάδων— λαοὶ θὰ χορέβνε γιάβρου μ' ἐντάμα 'μ'
Κιᾶς τῆ λούρασι μ' τὸ μαγεμένον, τὸ λυρικὸν τὸν σκοπὸν
θ' ἄρσετεν ἡ ἄνοιξη — θὰ τσιτεκον καὶ θὰ σκουντουλέις ἡ Γῆ

Ἀχ! Ἥλε 'μ' νὰ λελεβω τὴν καρδίας καὶ τὴν ψύς — Ἥλε 'μ'—
Ἐμεῖς τῆ Γῆς οὖλ οἱ λαοὶ —εἶμαις πούλι 'μ' γιάβρου 'μ'— ἀδέλφια
Ἕναν γλῶσσαν —χωρὶς σύνορα — χωρὶς στρατοὺς — πρέπ' νὰ μιλοῦμε
με τ' Ἀληθείας τὴν λαλίαν — με τ' Ἀρετῆς τὰ γλυκὰ τὰ τρόπους
καὶ με τῆ σοφίας τὸ πανανθρώπινον — τὸ δημιουργικὸν τον νοῦν

Ἕναν σοφὴν Πατρίδαν θελουμεν ἐμεῖς νὰ ἔχουμ' ἄπαν' σὴν Γῆν
Καὶ τ' Εἰρήνης ἕναν λαμπερὸν οὐράνιον Ἥλον ψύ 'μ'
νὰ ἐμίζ σὴν καρδίαν καὶ σὸ πνεῦμαν τὸν γλυκὸν Ἰησοῦν.
Ἂς τ' οὖλα τὸν τρανὸν ποιητὴν σ' οὖλα τὰ κόσμαι καὶ σ' οὖλα τὰ αἰώνας.
Π' ἔρχουνταν καὶ δεβαίνεν ἀπὸ πὲς ἀς τὸν ἀτελείωτον τὸν χρὸνον.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΛΑΝΟΜΑΤΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΪΚΑΣ ΟΜΙΛΙΑΣ

Πλατωνισμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Ἕλληνες Λόγιοι εἰς τὴν Δύσιν

Ὑπὸ ΒΑΣ. Π. ΡΟΖΟΥ
Διδάκτορος Πανεπιστ. Ἀθηνῶν

Τὸ ἱστορικὸν φαινόμενον τῆς Ἀναγεννήσεως συνίσταται βασικῶς, εἰς μίαν σειρὰν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, αἵτινες —διάφοροι καὶ ἀνεξάρτητοι τῶν δογμάτων τοῦ Μεσαίωνος — ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν διάρκειαν τριῶν ὁλοκλήρων αἰώνων. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ΙΔ΄ αἰών, κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετίας τοῦ Μέσου Αἰῶνος, ἐμφανίζονται ἔκδηλα σημεῖα ἀπαλλαγῆς τῆς σκέψεως ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας· ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Δάντη ὑπῆρξεν ἁπλῶς τὸ τέρμα μιᾶς ὑποβοσκούσης προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ νὰ ἀφίσῃ ἐλεύθερον τὸ πνεῦμα του ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὕψη τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως, εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως.

Ὑπῆρξεν, ὅμως, ταυτοχρόνως ἡ διάνοια τῶν ἐθνικῶν τῆς Ἰταλίας ποιητῶν καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἑνὸς μακροῦ καὶ κοπιώδους ἀγῶνος τοῦ πνεύματος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ὀρθῶς ἐλέχθη ἀπὸ τὸν Παναγιώτην Κανελλόπουλον ὅτι:

«Ὁ Δάντης σφραγίζει τίς πύλες τοῦ Μεσαίωνα καί, ἐγκαινιάζει τὴν Ἀναγέννηση»(1).

Ἡ Ἀναγέννησις εἶναι μία Ἐποχή. Καὶ ἔπρεπε νὰ συμβοῦν πάρα πολλὰ σ' αὐτὴν τὴν ἐποχή· τόσα, ὥστε νὰ ὑπάρχουν μεταξύ των καὶ ἀρκετὰ σκοτεινὰ καὶ ἀπαράδεκτα, διὰ νὰ τῆς δώσουν τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα, νὰ τὴν χαρα-

(1) Παν. Κανελλοπούλου: Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαικοῦ πνεύματος. Μέρος Α΄, τεῦχ. α΄, σελ. 264.

κτηρίσουν ὡς ἄλλην, διάφορον τῆς προηγουμένης, μὲ ἰδικόν της χρῶμα καὶ τόνον.

Δὲν εἶναι καθόλου βέβαιον ὅτι ὅσα ἔλαβον χώραν κατὰ τοὺς τρεῖς αἰῶνας τῆς Ἀναγεννήσεως διέφερον καθ' ὁλοκληρίαν ἐκείνων ἅτινα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς παρήγαγε κατὰ τοὺς χιλίους περίπου χρόνους τοῦ Μεσαίωνος. Οὔτε ἐπίσης δύναταί τις νὰ ὑποστηρίξῃ βασίμως ὅτι ἦσαν καὶ πρωτότυποι ὅσαι ἰδέαι εἶδαν τὸ φῶς κατὰ τοὺς εὐκλεεῖς ἐκείνους χρόνους τοῦ Πετράρχη, τοῦ Μπρσῦνο, τοῦ Νίκολι ἢ τοῦ Μπρουνελλέσκι. Ἐὰν ὁ Μεσαίων εἶναι σκοτεινότερος ἀπὸ τὴν Ἀναγέννησιν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἦταν ἐντελῶς σκοτεινός: «Καμμιὰ σκιὰ δὲν ὑπάρχει χωρὶς νὰ τὴν προκαλῇ τὸ φῶς».(2) Οὔτε ὁ Μεσαίων ἦτο ἀπόλυτον σκότος, οὔτε ἡ Ἀναγέννησις μόνον φῶς. Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουν συγκεκριμέναι διαφοραὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν δύο αὐτῶν ἱστορικῶν περιόδων, αἵτινες τὰς χαρακτηρίζουν.

Ὁ Μεσαίων ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σημαντικὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν. Ἀλλ' ἡ ζωὴ αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν σκιὰν περισσότερον ἢ εἰς τὸ φῶς.

Ἀπόκοσμοι ἅγιοι, κρυμμένοι στὴν ἄσαρκη ἀνυπαρξία, κόσμοι μυστικοὶ χωρὶς φυσικὰς διαστάσεις. Ἡ Ἀναγέννησις ἔζησε εἰς τὸ φῶς, χάρηκε τὸ φῶς, ἔδωσε φωτεινὲς ἀνταύγειες καὶ εἰς τὰ πλέον σκοτεινὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ὅπως τὰ πάντα ἐφρόντιζαν νὰ κρύπτωνται εἰς τὴν σκιάν, ἔτσι καὶ τὸ ἄτομον ἀποφεύγει τὴν ζωντανήν του παρουσία καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου Αἰῶνος. Ἡ ἀνωνυμία ἐχαρακτήριζε τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν, ὡσὰν οἱ τεχνῖται τοῦ Μεσαίωνος νὰ μὴν εἶχον φιλοδοξίας ἢ νὰ ἐστεροῦντο τῆς πεποιθήσεως ἐκείνης, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸν ἀληθινὸν καλλιτέχνην.

Ἡ Ἀναγέννησις ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν ἀτομικὴν ψυχὴν νὰ ξεχυθῇ εἰς τὸ προσκήνιον, νὰ χαρῇ τὴν δημιουργίαν της, νὰ ἑορτάσῃ καὶ νὰ δοξασθῇ. Καὶ αὐτοὶ οἱ φραγμοί, ποὺ διέρρηξε ἡ ἐποχὴ αὐτή, ἦσαν καὶ ἡ ἀπαρχὴ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὴν θεωρητικὴν τουλάχιστον, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ δεσμά. Ἕνα ἄλλο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν αἰώνων τῆς νέας ἐποχῆς ἀποτελεῖ ἡ ἔκδηλος στροφὴ πρὸς τὸν κλασσικισμόν. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνορωμαϊκὸς κόσμος ἐπανεῦρε τὴν πραγματικήν του θέσιν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐνῶ, οὐσιαστικῶς, τὸ κλασσικὸν στοιχεῖον δὲν ἔλειψε ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα, εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἀπέκτησε κυριαρχικὴν θέσιν καὶ ἡ σπουδή του ἐγένετο συνειδητῶς καὶ μὲ μίαν ἔκδηλον, ἀλλὰ καὶ πρωτοφανῆ ἀδιαφορίαν διὰ τὰ κελεύσματα τῆς Ἐκκλησίας.

Τώρα δὲν ἐπιχειρεῖται πλέον ἡ ἑρμηνεία τῶν ἀρχαίων κειμένων βάσει τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἐπιταγῶν τῆς Ἐκκλησίας. Καταβάλλεται προσπάθεια νὰ

(2) Παν. Κανελλοπούλου, ἔνθ' ἀν. σελ. 264.

εὑρεθῇ εἰς τὸ βάθος τῶν πηγῶν ἡ πραγματικὴ οὐσία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Λατινικοῦ πνεύματος. Ἡ προσπάθεια βεβαίως αὐτὴ δὲν ἐπιδιώκει ἀκόμη τὴν ρῆξιν μὲ τὸ δόγμα, ἀλλὰ ἐπιχειρεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ πνεύματος ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὴν ἐπανατοποθέτησιν τῶν ἀξιῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἰς τὰς πραγματικάς του βάσεις, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ(3).

Ἦτο συνεπῶς ἑπόμενον ἡ διανόησις τῆς περιόδου αὐτῆς νὰ στραφῇ πρὸς τὸν Πλάτωνα. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ἰδεαλισμοῦ ἔκειτο πλησιέστερον πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Νεοπλατωνισμὸς τῶν πρώτων Χριστιανικῶν αἰώνων εἶχεν ἐπεξεργασθῇ τὰς θεωρίας τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου σοφοῦ ἐντὸς ἑνὸς ἠθικοθρησκευτικοῦ πλαισίου, ὅπερ εἶχε δημιουργήσει ἡ νεοπαγὴς θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ Χριστιανικὴ πραγματοκρατία, ἰδία ἐκείνη τοῦ Θωμᾶ Ἀκυινάτου, περιώρισεν εἰς τὸ περιθώριον τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Μεσαίωνος τὰς Πλατωνικὰς θεωρίας.. Τὰ κείμενα τοῦ φιλοσόφου ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Δύσιν, ἡ δὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ὡμιλεῖτο καθόλου.

Τὴν ζοφερὰν αὐτὴν ἐρημίαν τοῦ δογματικοῦ πνεύματος τῆς Καθολικῆς Ἰταλίας ἦλθεν, ὡς ὄασις, νὰ θερμάνῃ τὸ ἐκπατρισθὲν γένος τῶν διανοουμένων τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Φεύγοντες οἱ Ἕλληνες λόγιοι τὴν μάχαιραν τοῦ βαρβάρου, μετέφερον εἰς τὴν πλησιεστέραν δυτικὴν χώραν τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν τῆς Βασιλευούσης. Διὰ τῆς διανοίας των ἐφώτισαν τὸ πνευματικὸν σκότος τῶν Ἰταλῶν, κατέστησαν αὐτοὺς κοινωνοὺς τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ Ἰταλικὰ πανεπιστήμια: Χρυσολωρᾶς, Λέων Πιλᾶτος, Γεώργιος Τραπεζούντιος καὶ Θεόδωρος Γαζῆς, Βησσαρίων καὶ Ἰσίδωρος, Ἀργυρόπουλος καὶ Χαλκοκονδύλης, Λάσκαρης καὶ Μουσοῦρος ἀποτελοῦν μερικοὺς ἐκ τῶν πλέον ἐπιφανῶν ἐκπροσώπων τῆς Βυζαντινῆς διανοήσεως, οἵτινες μετέφερον εἰς Ἰταλίαν τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Δυτικοὺς τὴν ἀγάπην διὰ τὸν κλασσικισμόν.

Οἱ ἄρχοντες τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως οἱ πεφωτισμένοι ἡγέται τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων, προοδευτικοὶ πάπαι καὶ σοφοὶ καρδινάλιοι, τὰ μάλα διηυκόλυναν τοὺς φυγάδας Ἕλληνας καὶ ἰδιαιτέραν ἐπεδείκνυον πρὸς αὐτοὺς στοργήν, καθιστῶντες οὕτω κτῆμα τοῦ λαοῦ των τὴν ἀπέραντον ἐκείνων σοφίαν. Ἡ διαύγεια ἑτέρωθεν καὶ ἡ γλαφυρότης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄκομψον καὶ χονδροειδῆ γλῶσσαν τῶν σχολαστικῶν, ὁμοῦ μὲ τὸν πνευματικὸν καὶ παιδαγωγικὸν πλοῦτον τῶν Πλατωνικῶν κειμένων, ἰδιαιτέρως προσείλκυον τὴν προσοχὴν τῶν πεπαιδευμένων ἢ φιλομαθῶν τέκνων τῆς Ἰταλίας πρὸς τὰ βρίθοντα σοφίας Πλατωνικὰ ἔργα.

---

(3) Durant W. Παγκόσμιος Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ, τόμ. Ε΄.

Ὁ Οὑμανισμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχει τὴν ἀφετηρίαν του εἰς τὴν ἀνακάλυψιν —ἐντός τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ ἰδίως τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος— τοῦ ἰδανικοῦ σώματος καὶ τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς τῶν τελείων ἀνθρώπων, τὸ κάλλος τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἁρμονία τῆς ψυχῆς των ἐντυπωσιάζουν τοὺς Δυτικοὺς καὶ ἀντιπαρατίθενται εἰς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Μεσαίωνος καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν πραγματοκρατίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἀναγέννησις θεωρεῖται ὡς ἡ προβαθμὶς τῆς θρησκευτικῆς Μεταρρυθμίσεως (4).

Χωρὶς τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ δόγματος, τὴν καταδίκην τῆς αὐθεντίας, τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀτομικὴν ψυχήν, τὴν ἁπλοποίησιν τοῦ βίου, τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου δὲν θὰ ἐφθάναμεν εἰς τὸν Λούθηρον καὶ τὸν Καλβῖνον, ὅπως δὲν θὰ εἴχαμεν καὶ τὴν Ἀναγέννησιν. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεοκεντρισμὸν καὶ ἀξιολόγησις τῶν τεχνικῶν ἐφευρέσεων διὰ τὸν πρακτικὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον ἀποτελοῦν τὰς δύο πρακτικὰς καὶ οὐσιαστικὰς βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἀναγεννήσεως.

Καὶ ἂν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὰ φιλοσοφήματα ἔτερπον τὸ πνεῦμα καὶ τὰς καρδίας τῶν Δυτικῶν, «τὸ Πλατωνικὸν ὅμως κατ' ἐξοχὴν ἐπλήρου ἀρρήτου θαυμασμοῦ καὶ ἐνθέου γοητείας, ὡς φωτοβόλος ἥλιος περιηύγαζε τοὺς ἀπεράντους τοῦ πνεύματος χώρους, κατεσελάγιζε τὰς ψυχὰς καὶ ἐλάμπρυνε τὰς διανοίας, ἀνυψοῦν ὑπερφυῶς εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀείζωον τῶν πάντων ἀρχὴν τὸν αἰώνιον Θεόν» (5).

***

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐργατῶν διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ὑποσημαίνομεν ἐνταῦθα τοὺς Ἕλληνας Πλήθωνα - Γεμιστὸν καὶ Βησσαρίωνα.

Ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων ἐγεννήθη κατ' ἄλλους μὲν εἰς Σπάρτην, κατὰ Βησσαρίωνα ἐν Κωνσταντινουπόλει, περὶ τὸ 1355. Νέος ἔφθασεν εἰς Ἀδριανούπολιν (ἕδραν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους), ἔνθα ἐμυήθη ὑπό τινος Ἰουδαίου (τοῦ Ἐλισσαίου) εἰς τὴν πολυθεΐαν καὶ τὸν Ζωροαστρισμόν.

Κατὰ τὸν Γεννάδιον, ὁ Πλήθων ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως λόγῳ τῆς ἀντιθέσεώς του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνεπείᾳ τοῦ δυσμενοῦς εἰς βάρος του κλίματος εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τὸν Παν. Κανελλόπουλον «ἡ φυγή του ἦταν πνευματικὴ πρᾶξις» (6). Μετὰ τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς θάνατον τοῦ Ἑβραίου ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην, ἔνθα διήγαγε μελετῶν καὶ διδάσκων φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Εἰς τὸν πρακτικόν του βίον ἐδιακόνησε τὴν δικαιοσύνην, συγγράψας καὶ νομικὰ ἔργα ἀξιόλογα (Περὶ τῆς

(4) Κ. Λογοθέτη: Φιλοσοφία τῆς Ἀναγεννήσεως, σελ. 10.

(5) Κ. Λογοθέτη, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 19.

(6) Παν. Κανελλοπούλου ἔνθ' ἀν. Α' β', σελ. 530.

ἀρίστης νομοθεσίας), μὲ πρότυπον τὴν «Πολιτείαν» καὶ τοὺς «Νόμους» τοῦ Πλάτωνος, ἄνευ ὅμως τοῦ βάθους καὶ τοῦ μέτρου ἐκείνου. Λόγῳ τῆς πολυμαθείας του καὶ παρὰ τὴν γνωστὴν ἤδη ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς χριστιανικῆς πίστεως (ὁ Πλήθων ἐθεωρήθη καὶ ἦτο ἀποστάτης τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ θιασώτης τῆς Ἐθνικῆς τῶν ἀρχαίων θρησκείας), ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου νὰ μετάσχῃ τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἥτις θὰ συνεζήτει εἰς Φερράραν καὶ Φλωρεντίαν τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν (1438—1439). Ἐκεῖ συνήντησεν ὁ Πλήθων τὸν πεφωτισμένον ἡγεμόνα Κοσμᾶν τῶν Μεδίκων, τὸν ὁποῖον κατέστησε κοινωνὸν τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας.

Ὁ Πλατωνισμὸς ἦτο ὄχι μόνον ἄγνωστος, ἀλλὰ καὶ ἀποδιοπομπαῖος, συνεπείᾳ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῶν Νεοπλατωνικῶν (Πλωτῖνος — Πρόκλος) πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν(7). Καὶ εἰς μὲν τὴν Δύσιν ἐπελέγη ὁ Ἀριστοτελισμὸς διὰ νὰ θεμελιώσῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καθολικισμοῦ, ἐνῷ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκλεισε (τὸ 529) τὴν Ἀκαδήμειαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔθεσεν εἰς διωγμὸν τοὺς μαθητάς της. Ὁ Πλατωνισμὸς εἶχε σβήσει.

Ὁ Γεμιστός, φανατικὸς Πλατωνιστής, ἐνόμισεν ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Φλωρεντινοῦ ἡγεμόνος εὕρισκε τὸν προστάτην τοῦ Πλάτωνος. Καὶ δὲν ἐπλανήθη. Εἰς τὴν Αὐλὴν τῶν Μεδίκων ἀναγεννᾶται ὁ Πλατωνισμὸς καὶ εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἱδρύεται ἡ νέα Πλατωνικὴ Ἀκαδήμεια, πρῶτος Διευθυντὴς τῆς ὁποίας διορίζεται ὁ ἐγκρατὴς εἰς τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ἰατρὸς Marcilio Ficino.

Ὁ Πλήθων ἐθαυμάσθη καὶ ἐδοξάσθη ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ἄλλος Σωκράτης καὶ Πλάτων, οὐχ ἧττον ὅμως συνήγειρε καὶ ἐναντίον του τὴν ὁμάδα τῶν Ἀριστοτελικῶν, κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν ὁποίων ἦσαν, εἰς μὲν τὴν Ἰταλίαν ὁ Θεόδωρος Γαζῆς καὶ ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ὁ Γεώργιος Γεννάδιος (Σχολάριος).

Ὁ Πλήθων, παρὰ τὴν πολυθεΐαν του, παραδέχεται ἓν ὑπερούσιον Ὄν, ὡς ἀρχὴν τῶν πάντων. Ἐξ αὐτοῦ προέρχεται ὁ Νοῦς, ἀθάνατος καὶ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ, ὅστις περιλαμβάνει τὰς ἰδέας ἢ τὰ εἴδη ἐξ ὧν προῆλθον τὰ αἰσθητά.

Τρίτη βαθμὶς εἶναι ἡ ψυχή, προερχομένη ἐκ τῶν ἰδεῶν. Τὸ κεφάλαιον «Περὶ ἀθανασίας ψυχῆς τῆς ἀνθρωπίνης», ἀποτελοῦν τὸ 22ον μέρος τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Πλήθωνος, ἀπωλέσθη. Κατὰ τὸν Γεννάδιον, εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ Γεμιστὸς ἐπρέσβευε τὴν μετεμψύχωσιν. Καὶ οὐδόλως δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἡ πληροφορία, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ τὸν Ζωροάστρην, τὸν Μίνωα καὶ ἄλλους μυθικοὺς ἥρωας «ἡγεμόνας τῶν βελτίστων λόγων... ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις Πυθαγόραν καὶ Πλάτω

(7) Κ. Σάθα: Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς Γράμμασιν διαλαμψάντων Ἑλλήνων (1453 - 1821), σελ. 2 - 3.

να»(8). Ἡ ὕλη εἶναι ἡ οὐσία τῶν αἰσθητῶν, ἅτινα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς καὶ κατὰ συνέπειαν ἀναγκαιότης καὶ Εἱμαρμένη διέπουν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ(9). Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἑπομένως, περιωρισμένη καὶ ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰς διανοητικὰς καὶ βουλητικάς του πράξεις. Ἡ συναίρεσις τῆς αἰτιοκρατίας τοῦ Πλήθωνος μὲ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι, ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξασφαλίζεται μόνον ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος μετέχει εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ φέρει ἐντός του τὴν φρόνησιν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παιδείας.

Μόνον ὁ πεπαιδευμένος, ὁ «καλὸς κἀγαθός», εἶναι πραγματικῶς ἐλεύθερος»(10). Ἐλευθερία μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν αἰτίαν δὲν ὑφίσταται. Ἐλεύθερος εἶναι ἐκεῖνος ὅστις προώρισται (ἐκ τῶν Θεῶν) νὰ ὑπηρετῇ τὸ ἀγαθόν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Πλήθων προετοιμάζει τὸν Κάντιον, ὑποστηρίζει ὁ Παν. Κανελλόπουλος. Καὶ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀθανασίας ὁ Πλήθων δὲν λαμβάνει σαφῆ θέσιν. Ἐνῶ παραδέχεται τὴν ἀθάνατον ψυχήν, ὡς τὸ εὐγενέστερον τοῦ ἀνθρώπου τμῆμα, δὲν τὴν χρησιμοποιεῖ ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Κατ' αὐτὸν «ἀρετὴ ἐστὶν ἕξις καθ' ἣν ἀγαθοὶ ἐσμέν»(11).

Διακρίνει τὰς ἑξῆς ἀρετάς: ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν, (καὶ τὰς ἐπὶ μέρους ὑποδιαιρέσεις των). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο φαίνεται νὰ ἀποκλίνῃ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην. Εἰς τὰ πολιτικά του ἀντιγράφει τὸν Πλάτωνα.

Γενικῶς εἰπεῖν, ὁ Γεμιστὸς ἀκολουθεῖ τοὺς Νεοπλατωνικούς, ὁ ἴδιος ὅμως ἐθεώρει ἑαυτὸν Πλατωνιστὴν καὶ μαθητὴν τοῦ Ζωροάστρου. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν Ψελλὸν ἔχομεν ἀναγέννησιν τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ διὰ τοῦ Πλήθωνος, ὅστις ἐπίστευεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν πολυθεΐαν, ὡς καὶ ὁ Ἰουλιανός.

Κατὰ τὸν Γεωργούλην, ὁ Νεοπλατωνισμὸς τοῦ Πλήθωνος ἀποτελεῖ τὸ «περικάλυμμα» ἁπλῶς τῆς φιλοσοφίας του. Ἡ σύγχυσις —λέγει ὁ Γεωργούλης— ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Γεμιστὸς χρησιμοποιεῖ τὴν νεοπλατωνικὴν ὁρολογίαν· ἐν τούτοις οὐδεμία μυστικιστικὴ ἀπόκλισις παρατηρεῖται εἰς τὰ ἔργα του, ὡς παραδέχεται καὶ ὁ μέγας ἀντίπαλός του, ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος. Κατὰ τὸν Γεωργούλην, ὁ Πλήθων θέλει νὰ δημιουργήσῃ μίαν «θρησκείαν τοῦ λόγου» μὲ βασικά της στοιχεῖα τὴν Θείαν Πρόνοιαν, τὴν ἀθανασίαν καὶ ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς, τὴν μετεμψύχωσιν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἡμαρτημένων(12).

(8) Παν. Κανελλοπούλου ἔνθ' ἀν. Α΄ β΄, σελ. 541.

(9) Κ. Λογοθέτη ἔνθ. ἀν. σελ. 22.

(10) Κ. Γεωργούλη: Αἰσθητικὰ καὶ Φιλοσοφικὰ μελετήματα, κεφάλ. Πλήθων Γεμιστός, σελ. 132.

(11) Migne Patrologia Graeca, 1886. Περὶ ἀρετῶν, σελ. 865 - 59.

(12) Κ. Γεωργούλη ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 136.

Ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἀπέθανεν ἐν Σπάρτῃ εἰς βαθὺ γῆρας, καταλιπὼν μέγα συγγραφικὸν ἔργον, ὅπερ τὸν κατέστησεν ἕνα τῶν πολυμαθεστέρων ἀνδρῶν τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Τὸ μεγαλύτερον, ἐν τούτοις, μέρος τῶν ἔργων του ἀπωλέσθη. Ὁ δὲ Βησσαρίων ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὸν σοφώτερον μετὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη ἄνδρα. («Ἐγὼ μὲν οὖν χαίρω τοιούτῳ ὡμιληκὼς ἀνδρί, οὗ μετὰ Πλάτωνα — ἐξῃρήσθω δὲ λόγου Ἀριστοτέλης — σοφώτερον οὐκ ἔφυσεν ἡ Ἑλλάς... Μέγα κλέος Ἑλλάδι πάσῃ γέγονεν ἐκεῖνος ἀνήρ, μέγα αὐτῇ κόσμος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἔσεῖται». — Ἐπιστολὴ πρὸς υἱοὺς Πλήθωνος).

⁂

Ὁ Βησσαρίων ἐγεννήθη εἰς Τραπεζοῦντα, τῆς χρονολογίας γεννήσεώς του τοποθετουμένης μεταξὺ τοῦ ἔτους 1389 ἕως 1405. (Μᾶλλον τὸ 1402). Νεώτατος περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, ἐπαιδεύθη δὲ πλησίον τῶν πεφωτισμένων ἱερωμένων ἀρχιεπισκόπου Δοσιθέου καὶ μητροπολίτου Ἰγνατίου. Εἰς Κωνσταντινούπολιν κατέστη μέλος τοῦ κύκλου τῶν διανοουμένων, οἵτινες, συγκεντρωμένοι πέριξ τοῦ Μανουὴλ Χρυσοκόκκη, διδασκάλου τῆς ρητορικῆς, ἠσχολοῦντο μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων σοφῶν. Ἐδῶ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδεθῇ ὁ Βησσαρίων μὲ τὸν Ἰταλὸν οὑμανιστὴν Φίλελφον.

Ἀργότερον μετέβη εἰς τὸν Μυστρᾶν, πλησίον τοῦ ἀκμάζοντος καὶ θαυμαζομένου Πλήθωνος, «ὑφ' οὗ τακτικῶς ἐπαιδεύθη πάσας τὰς ἐπιστήμας καὶ ἰδίως τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά»(13). Διακριθεὶς διὰ τὴν καλλιέπειάν του, τὴν ρητορείαν του καὶ τὸν σεμνὸν καὶ ἀπέριττον βίον μετεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιβληθεὶς τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Η΄, τὸν ὁποῖον συνώδευσε τὸ 1438, ἓν ἔτος μετὰ τὴν χειροτονίαν του ὡς ἀρχιεπισκόπου Νικαίας, εἰς Ἰταλίαν, διὰ τὴν σύνοδον Φερράρας καὶ Φλωρεντίας.

Ἐκεῖ μετὰ πάθους ὑπεστήριξε τὴν Ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδιαιτέρως ἐπιμείνας εἰς τήν, σωστὴν ἄλλωστε, ἀντίληψιν ὅτι αἱ λέξεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεσμεύουν τὴν οὐσίαν τῶν σκέψεων καί, συνεπῶς, δὲν ἔπρεπε νὰ παραμείνουν δογματικὰ προσκεκολλημένοι εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ «πέμπεσθαι», ἢ «ἐκπορεύεσθαι», ἢ «πηγάζειν», ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡ διαπάλη τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶχε καταλήξει εἰς τὸ Σχίσμα. Εἰς τὸν μαχητικὸν φανατισμὸν τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, ὅστις ὁμοίως ἀνεδείχθη ἐν τῇ Συνόδῳ ἐκείνῃ διὰ τὴν διαλεκτικὴν πληρότητα, ἀλλὰ καὶ ἀγνότητα τῆς σκέψεώς του, ὁ Βησσαρίων ἀντιπαραθέτει τὸ μεῖζον αὐτὴν τὴν στιγμὴν κίνητρον ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ ἡ ἀνάγκη σωτηρίας τῆς πατρίδος(14). Δι' αὐτάς του τὰς ἀπόψεις ἐδέχθη, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του, τὴν

(13) Κ. Σάθα ἔνθ' ἀν. σελ. 26.
(14) Π. Κανελλοπούλου ἔνθ' ἀν. σελ. 574.

κατακραυγὴν τῶν συμπατριωτῶν του, ὠθουμένων ὑπὸ τῶν φανατικῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πρὸς τοὺς Λατίνους δεδικαιολογημένου μίσους τῶν Βυζαντινῶν, εἰς ἔξαλλον φανατισμὸν καὶ ἄκραν ἀντίδρασιν. Τοσοῦτον ἦτο τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ Βησσαρίωνος, ὥστε ὁ «φιλόσοφος» Γεώργιος Ἀμιρούτζης νὰ τὸν ἀποκαλῇ ἐπίβουλον καὶ συκοφάντην, ὁ δὲ Μᾶρκος Εὐγενικὸς ἐφανάτιζε δι' ἐγκυκλίων τὰ πλήθη, προτρέπων ὅπως ἀποφεύγωσιν τοὺς ἑνωτικοὺς ὡς ὄφεις.. Πάντα ταῦτα ἐπίκρανον τὴν ψυχὴν καὶ ὡδήγησαν τὰ βήματα τοῦ Βησσαρίωνος ἔξω τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Αὐτός, ὅστις εἰς νεαρὰν εἰσέτι ἡλικίαν ὕμνησε τὴν πατρίδα, ἣν ὀφείλομεν νὰ τιμῶμεν, νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ ὑπηρετῶμεν, διότι εἰς αὐτὴν ὀφείλομεν τὸ φῶς (15), ἠναγκάσθη καὶ πατρίδα νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ πίστιν νὰ ἀλλάξῃ. Τὸ 1440 ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, ἀποδεχθεὶς τὸ ἀξίωμα τοῦ καρδιναλίου, ὅπερ ἓν ἔτος πρὶν εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ ὁ Πάπας Εὐγένιος ὁ Γ'. Εἰς Ἰταλίαν ηὐτύχησε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἀποστολήν, ἵνα τερματίσῃ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῆς Βολωνίας ἀναδειχθεὶς «ἔμπειρος πολιτικός, ἀτρόμητος στρατιωτικὸς καὶ ἔνθερμος τῆς παιδείας προστάτης» (16) Εἰς τὴν Δύσιν ὁ Βησσαρίων «ἐτίμησε τὸ ἑλληνικὸν Γένος». «Ἐὰν δὲν ἐπολέμησε στὰ τείχη τῆς βασιλεύουσας, ὅπως ὁ Ἰσίδωρος.. ἀγωνίσθηκε ἀπὸ μακρυὰ γιὰ τὴ σωτηρία της πρὶν πέσῃ, καὶ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, ἀφοῦ ἔπεσε», ὑπογραμμίζει ὁ Παν. Κανελλόπουλος. Ὁ δὲ Κων. Λογοθέτης ὡς ἑξῆς ἀφηγεῖται τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ βίον: «Εἰ καὶ ἀπέστη τῆς Ὀρθοδοξίας, οὐδέποτε διέλιπεν ἀτενίζων εἰς τὸ συμφέρον τῆς ὑπὸ ζυγὸν στενούσης πατρίδος· πολλάκις δ' ἐπεχείρησε μάτην νὰ διεγείρῃ σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ· εἰς τοὺς φυγάδας ὁμοεθνεῖς ἦτο ἔνθερμος προστάτης καὶ πρόθυμος ἀρωγός, βοηθὸς τῶν ἐνδεῶν καὶ γενναιόδωρος εἰς πάντας χορηγός».

Ἀπετέλει δὲ τὸ φωτεινὸν κέντρον εὐρυτάτου κύκλου Ἑλλήνων καὶ Λατίνων λογίων, συγκροτούντων τρόπον τινὰ Ἀκαδήμειαν. Ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ Grotta Ferrata ἀφωσιώθη εἰς τὴν μετάφρασιν ἑλληνικῶν κειμένων καὶ τὴν μελέτην τοῦ Πλάτωνος» (17) Ὁ Βησσαρίων εἰσῆλθεν εἰς τὴν διαμάχην Πλατωνιστῶν καὶ Ἀριστοτελιστῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του Γεωργίου Γεμιστοῦ. Καὶ ὑπῆρξε μὲν ἀρχικῶς μετριοπαθής, τιμῶν ἐξ ἴσου Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, ἀλλὰ παρέχων τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν ἱδρυτὴν τοῦ Ἰδεαλισμοῦ ὅστις εὑρίσκεται πλησιέστερον τοῦ Σταγειρίτου πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὁ Βησσαρίων ἐδέχθη δριμυτάτην καὶ ἐμπαθῆ τὴν ἐπιθε-

(15) Κ. Λογοθέτη ἔνθ' ἀν. σελ. 28, ὑποσ. 2

(16) Κ. Σάθα ἔνθ' ἀν. σελ. 27

(17) Κ. Λογοθέτη ἔνθ' ἀν. σελ. 28.

σιν τοῦ Τραπεζουντίου, πρὸς ὅν, ἀμυνόμενος, ἔγραψε τὸ περίφημον ἔργον «Ἐλέγχους τῶν κατὰ Πλάτωνος βλασφημιῶν», ὅπερ ἰδιαιτέρως ἐθαυμάσθη εἰς Ἰταλίαν. Ἐξακολουθεῖ, ἐν τούτοις, νὰ τιμᾶ καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία δὲν μειοῦται ἐκ τῶν πρὸς Πλάτωνα ἐγκωμίων, δυσφορεῖ δὲ ἐπειδὴ ἀναγκάζεται, συνεπείᾳ τῆς σφοδρᾶς διαμάχης, νὰ λάβῃ θέσιν ὑπὲρ τοῦ Πλάτωνος, θεωρῶν καὶ τὸν Ἀριστοτέλη σοφώτατον καὶ ἄξιον πολλῶν ἐγκωμίων.

Ὁ Βησσαρίων ὑπῆρξε συνεπὴς πλατωνιστής. Δὲν ἀποκλίνει τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, παρὰ τὰ ὑπό τινων ἀντιθέτως ὑποστηριζόμενα. Ὁ δὲ Πλατωνισμὸς τὰ μάλα ἐκέρδισεν ἐκ τῆς ἀκαταμαχήτου ἐπιχειρηματολογίας καὶ τῆς περιλαλήτου εὐγλωττίας τοῦ σοφοῦ καρδιναλίου, ὅστις ὄχι ἅπαξ παρ' ὀλίγον νὰ ἀνήρχετο εἰς τὸν παπικὸν θρόνον. Ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1472 εἰς Ραβέναν, ἐπιστρέφων ἐκ Γαλλίας, ἔνθα εἶχεν ἀπεσταλῆ ὑπὸ τοῦ Πάπα Σίξτου τοῦ Δ', ἵνα προετοιμάσῃ νέαν σταυροφορίαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κατέλιπε μέγα συγγραφικὸν ἔργον καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἀξίας 30.000 χρυσῶν νομισμάτων, ἣν ἐδώρησε τὸ 1468 εἰς Ἐνετίαν.

Δὲν ἦσαν μόνον οἱ ἀνακαινισταὶ τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας Ἕλληνες λόγιοι, οἵτινες ἐπραγματοποίησαν λαμπρὰν πνευματικὴν παρουσίαν εἰς τὴν Δύσιν. Διάσημοι παρέμειναν καὶ οἱ Ἀριστοτελίζοντες σοφοὶ Γεννάδιος Σχολάριος, ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἅλωσιν Πατριάρχης, ὅστις καταλέγεται, μετὰ τοῦ Ψελλοῦ, Φωτίου καὶ Πλήθωνος, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐξόχων τοῦ Ἑλληνισμοῦ πνευμάτων, Γεώργιος Τραπεζούντιος, ἐκ Κρήτης, ἰδιαιτέρως τιμηθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἀσπασθεὶς τὸν Καθολικισμὸν ἀνεδείχθη εἰς τὰ ὕψιστα τῶν ἀξιωμάτων, πλὴν ἐριστικὸς καὶ ἀλαζονικός, βίαιος καὶ ἐκδικητικὸς καταλέγεται μεταξὺ τῶν σφοδρῶν τοῦ Πλατωνισμοῦ πολεμίων καὶ θεωρεῖται ὡς κύριος ὑπαίτιος τῆς ὀξείας διαμάχης τῶν δύο μερίδων. Ὁ Θεόδωρος Γαζῆς, φεύγων τὴν πτῶσιν τῆς Θεσσαλονίκης (1430), θεωρεῖται «μιὰ ἀπὸ τὶς ὡραιότερες φυσιογνωμίες Ἑλλήνων στὸ Ἰταλικὸ «QUATTROCENTO», γράφει ὁ Παν. Κανελλόπουλος (18). Ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ἐξ εὐγενοῦς καταγωγῆς, ὑποστηρικτὴς τῆς Ἑνώσεως, κατέφυγε μετὰ τὴν ἅλωσιν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ δεσπότου Θωμᾶ πρέσβυς εἰς Δύσιν, ἵνα ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἀποστολῆς βοηθείας πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἀποτυχὼν παρέμεινεν εἰς Φλωρεντίαν, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ τῶν φωτεινῶν πνευμάτων τοῦ κύκλου τοῦ Cosimo, ἐδίδαξε δὲ ἐπὶ δεκαπενταετίαν εἰς τὸ περίφημον Πανεπιστήμιον τῆς Φλωρεντίας (ἱδρυθὲν τὸ 1321 καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε ὁ Λεόντιος Πιλᾶτος ἐκ Καλαβρίας, ὁ Μανουὴλ

(18) Π. Κανελλοπούλου ἔνθ' ἀν. σελ. 567.

Χρυσολωρᾶς καὶ ἄλλοι), τιμώμενος ὡς ὕπατος φιλόσοφος καὶ ὁ ἐν Λατίνοις εὐφυέστατος τῶν Ἑλλήνων»(19). Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς Ἁλώσεως πλεῖστοι Ἕλληνες λόγιοι, ἰδίως ἐξ Ἑνετοκρατουμένης Κρήτης, ἤκμασαν ἐν Ἰταλίᾳ. Μεταξὺ αὐτῶν ἀξιολογώτατοι θεωροῦνται Δημήτριος Κυδώνης, Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς, οἱ ἀδελφοὶ Χρυσοβέργη, ὁ Πέτρος Φιλάκρης, ἀρχιεπίσκοπος Μιλάνου καὶ ἐπ' ὀλίγον Πάπας (Ἀλέξανδρος ὁ Ι΄), ὁ Μιχαὴλ Σοφιανός, ἐκ Χίου, καθηγητὴς ἐν Παταβίῳ, οἱ ἰατροὶ Δανιὴλ Φουρλάνος καὶ Ἰωάννης Κωττούνιος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

(19) Κ. Λογοθέτη ἔνθ' ἀν. σελ. 65.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄμαντος Κ.: Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους, τ. ΙΙ, Ἀθῆναι 1939 - 47.

Brehier E : Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας. Μετάφρ. Π. Ἰωαννίδου, Ἀθῆναι 1957.

Brehier E . La civilisation Byzantine, 1950.

Γεωργούλης Κ.: Αἰσθητικὰ καὶ Φιλοσοφικὰ Μελετήματα. Ἀθῆναι 1964.

Δημόπουλος Π. Ν.: Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ ἀείζωος πολιτισμὸς αὐτοῦ διά μέσου τῶν αἰώνων. Ἀθῆναι 1950.

Durant W, : Παγκόσμιος Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ. Μετάφρ. Α. Ἀλεξάνδρου. τ. Ε΄ Ἀναγέννησις. Ἀθῆναι.

Ἰσιγόνη Ἀντ.: Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ, τεῦχ. Δ΄, Ἀθῆναι 1966.

Κανελλόπουλος Π.: Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαικοῦ Πνεύματος. Β΄ ἔκδοσ. 1947. Νέα ἔκδ., Ἀθῆναι 1966.

Καραμπάσης Α.: Τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Πλήθωνος. Ἡράκλειον 1910.

Κουκουλὲς Φ.: Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός. 1948 - 57, Ἀθῆναι, τ. 6.

Κύρου Ἀχ.: Βησσαρίων, ὁ Ἕλλην. Ἀθῆναι 1950.

Λογοθέτης Κων.: Φιλοσοφία τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀθῆναι 1955 (Ο.Ε.Σ.Β.).

Λούβαρις Ν.: Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας. Ἀθῆναι 1933.

Μαμαλάκης Π.: Γεμιστὸς Πλήθων. Ἀθῆναι 1939.

Μελισσαρόπουλος Κ.: Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας. Ἀθῆναι 1968.

Μποζώνης Γ.: Ἡ οὐσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, Ἀθῆναι 1964.

Μπρεντάνο Φρ.: Ἡ Ἀναγέννηση. Γκοβότσης. Ἀθῆναι.

Παπαχατζῆς Γ.: Σελίδες ἱστορίας καὶ θεωρίας τοῦ Πολιτισμοῦ. Β΄ ἔκδ., Ἀθῆναι 1965.

Pater W. : The Renaissance Modern Library, 1935

Roeder R : The man of Renaissance, N. Y.

Σάθας Κ.: Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασιν διαλαμψάντων Ἑλλήνων (1553 - 1821). Ἀθῆναι 1868.

Σιμόπουλος Κυρ.: Ξένοι ταξιδιῶτες στὴν Ἑλλάδα (333 - 1700 μ.Χ.). Ἀθῆναι 1970.

Vast H : Le cardinal Bessarion, Paris, 1878.

Young G F : The Medisi. Modern Library.

ΟΥΝΕΣΚΟ: Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἑλλην. μετάφρ., τ. 8ος. Ἀθῆναι 1968.

Ἔκσταση

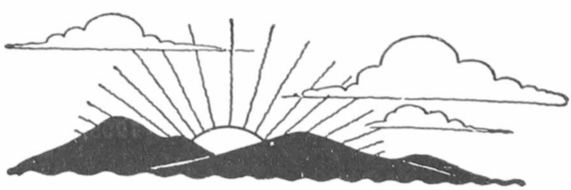
Βγῆκαν τ' ἀστέρια ραψωδοὶ τῆς γῆς
σβῦσαν τὰ σύννεφα μακρυά...
Πέπλος ἁπλώθη ἀνάλαφρα κι ἀχνὰ
στῆς πολιτείας τὴν κλίνη
καθὼς θωρῶ τη ἀπὸ ψηλά...

Τρεμόσβυσε ἡ ζωή· Στ' αὐτιὰ
ψιθυρισμοὶ ἀντηχοῦν... Γαλήνη...
πανώρια ὑπέροχη,
πέρα ἀπὸ τῆς ζωῆς ἰδέες κι' ἰδανικὰ
κι' ἀπὸ τὶς ἀγωνίες στῆς πολιτείας τὴν κλίνη...

Κι' ἐκεῖ ποὺ ἡ δύση φίλησε τὴ γῆ,
πόρτες λαμπρὲς ἀνοῖξαν κι' οἱ οὐρανοὶ
μὲ θώπευσαν μὲ μιὰ θεικιὰ πνοή.

Δὲν εἶναι τὸ γλυκὸ τὸ σούρουπο, οὔτε
ὁ θόρυβος ποὺ ἀγάλια - ἀγάλια σβύνει,
παρὰ τὰ οὐράνια μάγια τῆς ψυχῆς
καὶ μάγισσα ποὺ ὑφαίνει τα
ἡ ροδοδάχτυλη ἡ Θεὰ Γαλήνη...

ΙΩΑΝΝΑ ΔΡΙΒΑ—ΜΑΡΑΒΕΛΙΔΟΥ

Ὁ βασιλεὺς Παῦλος ἐδιάβαζε βιβλία τῆς Ἕλενας Μπλαβάτσκυ

Στὰ πέντε χρόνια τοῦ πολέμου ἡ Φρειδερίκη —ὅπως γράφει στό βιβλίο της «Μέτρον κατανοήσεως» — ἀναγκάσθηκε νὰ ἀλλάξη διαμονὴ 22 φορές. Μὲ τὸν Παῦλο χώρισαν στὸ Κέηπ Τάουν, γιατὶ ἐκεῖνος ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήση τὸν Βασιλέα στὴν Ἀγγλία.

Τὴν στιγμὴ ποὺ ἐχώριζαν ἔκλαψαν —γράφει— τόσον πολύ, ὥστε ὅλα τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως, ποὺ ἦταν συγκεντρωμένα στὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, ξέσπασαν σὲ δάκρυα.

Ἀμέσως ὁ Παῦλος τῆς ἔγραψε μιὰ ἐπιστολὴ «ἐν πλῷ» μὲ τὴν προσφώνησι «Πολυαγαπημένη μου καϋμενούλα».

Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐκφράζει τὸν βαθύ του πόνο γιὰ τὸν προσωρινὸ χωρισμό τους καὶ σὲ ἕνα σημεῖο τῆς γράφει:

«Μικρή μου, ἂν ἤξερες πόσο σ' ἀγαπῶ. Εἶσαι τὸ πᾶν γιὰ μένα. Καὶ μόνο γιὰ σένα θέλω νὰ ζῶ».

Τῆς συνιστᾶ νὰ διαβάση τὸ βιβλίο «Ἀποκαλυφθεῖσα Ἶσις» (Σημ. τῆς Ἕλενας Πετρόβνα. Μπλαβάτσκυ) ποὺ ἀναφέρεται στὴν μετενσάρκωσι καὶ τῆς γράφει: «Ἴσως καὶ ἐμεῖς νὰ ζήσωμε μαζὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ νὰ ἀγαποῦμε πάντα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον».

(Ἀπογευματινὴ 10-4-71)

«Γιὰ μιὰ παγκόσμια ἀνανεωμένη θρησκεία»

Ὁ Χριστὸς εἶπε ὅτι αὐτὸς ἦταν τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Πολλοὶ ὅμως ἀρχίζουν νὰ ἀναρωτιοῦνται — μὰ νὰ εἶναι ἄραγε ὁ ἴδιος φῶς; Διότι ἂν πράγματι εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τότε θἄπρεπε τουλάχιστον νὰ ἀνακλᾶται στὴ ζωὴ τῶν τωρινῶν ὀπαδῶν του. Μόνο μιὰ μειονότης, ποὺ ἐρευνᾶ βαθιὰ τὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν βρίσκει νὰ ὑπάρχη κάποια κίνηση τοῦ Πνεύματος μέσα σ' αὐτές. Οἱ ὑπόλοιποι ἔχουν στραμμένα τὰ βλέμματά τους στὴν ἑπόμενη θρησκεία, στὸν διάδοχο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὅπως θὰ περίμενε κανείς, ὑπάρχει πληθώρα νέων «ἐκκλησιῶν» σὲ ὅλο τὸν δυτικὸ πολιτισμὸ

σήμερα καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ αὐξηθοῦν ἀκόμη περισσότερο κατὰ τὴν ἑπόμενη δεκαετία. Οἱ ὀπαδοί, ὅμως, ποὺ προσηλυτίζουν, εἶναι σχετικὰ λιγοστοί, μιὰ καὶ οἱ ἴδιες ἀποτελοῦν τεχνητὰ δημιουργήματα. Ὁ κόσμος σήμερα ἀναζητεῖ ὄχι ἁπλῶς μιὰν ἄλλη θρησκεία, ἀλλὰ μιὰ νέα παγκόσμια θρησκεία, τέτοια ποὺ νὰ εἶναι ἀληθινὴ καὶ ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν Ἀνθρωπότητα.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νέους σήμερα, ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία στὴ Δύση, στρέφονται πρὸς ἄλλες μεγάλες παγκόσμιες θρησκεῖες, ἰδιαίτερα τῆς Ἀνατολῆς καὶ συγκεκριμένα πρὸς τὸν Βουδδισμό. Ἀλλὰ ὁ Βουδδισμὸς δὲν ἔχει τὸν ἀναγκαῖο δυναμισμὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ στάση του ἀπέναντι στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι γενικὰ ἀπαισιόδοξη καὶ παθητική. Οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν στὴν πραγματικότητα μιὰ θρησκεία, ποὺ ἀπαιτεῖ ὄχι ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, ἀλλὰ ἕναν πιὸ δραστήριο τρόπο διαβιώσεως μέσα στὸ περιβάλλον τους. Ἔτσι εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀπίθανο νὰ ἀντικατασταθῆ ὁ Χριστιανισμὸς μὲ κάποιαν ἄλλη ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες παγκόσμιες θρησκεῖες.

Πρὸς τὸ παρὸν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀνεχόμαστε αὐτὸ τὸ παράδοξο — τὸ ἐντεινόμενο δηλαδὴ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ θρησκεία μὲ μιὰ συνεχιζόμενη παρακμὴ τῶν ὑφισταμένων θρησκευτικῶν θεσμῶν. Κάπου, ἀνάμεσα σὲ ὅλα αὐτά, ὑπάρχει ἡ πιθανότης μιᾶς ἄρσεως τοῦ παραδόξου. Δὲν ἀποκλείεται μάλιστα ἀπὸ τὴ συγχώνευση τῶν δύο του στοιχείων νὰ προκύψη μιὰ νέα θρησκεία, κοινὴ καὶ γιὰ τὰ δύο, μὲ μιὰ νέα ἀποτελεσματικὴ μορφὴ καὶ πίστη.

Ἐν τῷ μεταξύ, τί θὰ γίνη μὲ ὅλους αὐτοὺς (καὶ σὲ ὅλο τὸν κόσμο ξεπερνοῦν τὰ 550 ἑκατομμύρια) ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποκαλοῦνται Χριστιανοί, καὶ ἰδιαίτερα μὲ αὐτοὺς τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, ποὺ τώρα ἀποτελοῦν τὴ μειονότητα τῶν ἐκκλησιαζομένων;

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι οἱ ἐκκλησίες ἔχουν παραπέσει στὴν παράδοση κι ἔχουν στραμμένα τὰ βλέμματά τους μονίμως πρὸς τὰ πίσω. Δὲν ἀντιλαμβάνονται ἀκόμη ὅτι πασχίζουν νὰ ταυτίζωνται μὲ παλιοὺς τρόπους ζωῆς, μὲ παλιὲς νοοτροπίες, ἀκόμη καὶ μὲ παλιὲς μορφὲς κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Παραμένουν ὅμως πιστοὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐκτιμοῦν τὸ στοιχεῖο τῆς συνεχείας καὶ τῆς σταθερότητος, ποὺ τὰ παραδοσιακὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα προσδίδουν στὴ ζωὴ μέσα σὲ ἕνα πολὺ ραγδαῖα μεταβαλλόμενο κόσμο.

Πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ αὐθεντικὴ θρησκεία ἐξελίσσεται μαζὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ὅπως ἐπίσης καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ φθάσουμε στὴν ἑπόμενη θρησκεία μὲ μιὰ ἁπλῆ καὶ μόνο ἀλλαγὴ τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν τῆς σημερινῆς. Ἀντιθέτως, ἄν, ὅπως πιστεύω, ἐπίκειται μιὰ νέα ἐποχὴ γιὰ τὸν Χριστιανισμό, τοῦτο θὰ γίνη διότι τόσο μέσα ἀπό τὴν Ἐκκλησία, ὅσο καὶ ἔξω **ἀπ' αὐτὴν ὁ ἄνθρω-**

πος ἔχει καταλάβει ἀκόμη περισσότερο τὴν ἴδια τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

JOSEPH MC. CULLOGH
Προϊστάμενος τῆς Ἐκκλησίας
Saint Mary the Bow
(Τὸ «Βῆμα», 18,4 71)

Ἡ Σελήνη καὶ ὁ Τεκτονισμός

Σύμφωνα μὲ πολὺ **ἐμπιστευτικὲς** πληροφορίες, μεταξὺ τῶν Μασόνων τοῦ Λονδίνου ἐλέχθη ὅτι ὁ «Μποὺζ» Ὤλντριν ἐτοποθέτησε τὸ Σῆμα τῆς Στοᾶς του πάνω στὴν Ἀμερικανικὴ Σημαία ὅταν ἀπεβιβάσθη στὴ Σελήνη.

«Οἱ Μασόνοι δὲν εἶναι πιὰ μιὰ παγκόσμια ἀδελφότης», εἶπε ἕνας ὁμιλητὴς σὲ πρόσφατο δεῖπνο. «Εἴμαστε τώρα, προσέθεσε, μιὰ ἀδελφότης διαπλανητική». Χειροκροτήματα. Ἀπὸ τοὺς Μασόνους δὲν ἔγινε κανένα σχόλιον. **Ἀπὸ τὸ Διαστημικὸ Κέντρον** τοῦ Χιοῦστον: «Ὁ Μποὺζ εἶναι Μασόνος· μπορεῖ νὰ εἶχε πάρει μαζί του ἕνα τεκτονικὸ σῆμα».

Ἔτσι ἡ προσεδάφισις τῶν πρώτων ἀνθρώπων **στὴ Σελήνη** δὲν ἦταν μόνον, ὅπως ἐλέχθη «ἕνα μικρὸ βῆμα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα», ἀλλὰ καὶ ἕνα διαγαλαξιακὸ βῆμα γιὰ τὸν Τεκτονισμό».

MICHAEL BATEMAN
(«Κυριακάτικοι Τάιμς» Λονδίνου 11-4-71)

Ὁ ποιητὴς Γ. Θέμελης

Ὑπὸ ΣΟΦΙΑΣ ΑΝΤΖΑΚΑ

Ἀπ᾿ ἀρχῆς μέχρι τέλους, τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Γ. Θέμελη εἶναι μιὰ κραυγὴ ποὺ ἀγωνίζεται νὰ ἀκουστῆ στὴν «ἀντίπερα ὄχθη», ἐκεῖ ποὺ ξέρει πὼς ὑπάρχει τὸ ἄφθαρτο φῶς, ἡ αἰωνιότητα, τὸ κάλλος, ἡ Παρουσία, τὸ πραγματικὸ Πρόσωπο. Ἡ περιγραφὴ τῶν μεταιωρήσεων μεταξὺ ἀπουσίας καὶ παρουσίας, σκιᾶς καὶ φωτός, εἶναι πραγματικὰ ἀποκαλυπτικὴ καὶ στὶς στιγμὲς τῆς κορυφώσεώς της, προκαλεῖ στὸν ἀναγνώστη ρίγη ὑψηλῆς ἐξάρσεως.

Ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ νοιώθουν τὴν ὤθηση νὰ ἐρευνήσουν τὸ ἐσωτερικό τους ἐνσυνείδητα, ὑπάρχουν ὡρισμένοι ποιητὲς καὶ καλλιτέχνες γενικὰ ποὺ εἶναι εὐαίσθητοι στὶς ἐσωτερικές τους κινήσεις καὶ κατορθώνουν νὰ τὶς ἐκφράζουν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ἂν καὶ οἱ περισσότεροι δημιουργοῦν μὴ συνειδητά, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ γνωρίσουν ἐσωτερικὰ τὴν κατάσταση τοῦ εἶναι τους ποὺ ἀπεικονίζεται στὸ ἔργο τους. Πολλοὶ λίγοι, καὶ σ᾿ αὐτοὺς φαίνεται νὰ ἀνήκει ὁ Γ. Θέμελης, συνειδητοποιοῦν αὐτὸ ποὺ προβάλλεται στὸ ἔργο τους, ὁπότε ζωὴ καὶ δημιουργία εἶναι σ᾿ αὐτοὺς μιὰ ἑνιαία κίνηση. Δὲν ὑπάρχει χάσμα ἀνάμεσα στὰ δύο.

Ἀναγνωρίζομε στὰ ποιήματα τοῦ Γ. Θέμελη ὅλη τὴν δραματική, ἀγωνιώδη πορεία τῆς ἀναζητήσεως τοῦ φωτὸς ἢ τῆς οὐσίας, ἔτσι ὅπως μᾶς εἶναι γνωστὴ τόσο ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τῆς ψυχολογίας ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν μεταφυσική. Γι᾿ αὐτὸ τὸ ἔργο του ἔχει τριπλῆ χάρη γιὰ ὅσους τὸ βλέπουν ἀπὸ τρία πρίσματα ταυτόχρονα: Τὴν ποιότητα τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως, τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν καταστάσεων καὶ τὴν μεταφυσικὴ παρουσία.

Ἂς δοῦμε τώρα τί καταστάσεις ἀπεικονίζει μὲ τὰ ποιήματα του καὶ πότε πηγάζουν ἀπὸ μεταφυσικὸ βάθος ἢ ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ περιοχή. Ἤδη, ἀπὸ τὰ πρῶτα του ποιήματα, ὁ Γ. Θέμελης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ψάχνει νὰ βρῆ τὴν «σκιά» του, ἴχνος ἀπὸ παληὸ λησμονημένο ἥλιο, ὅτι τὰ μαλλιά του κάποτε ἦταν γεμᾶτα ἥλιο, ἐνῶ τώρα παλεύει μέσα στὸ σκοτάδι, στὰ χαλάσματα, στὴν ἐρημιά, στὴν μοναξιά, στὴ νύχτα.

Ἂς ἀφίσουμε ὅμως τὸν ποιητὴ νὰ μᾶς ὁδηγήση στὶς κρυφὲς πτυχὲς τοῦ εἶναι του.

Κάθε φορὰ ποὺ βρίσκεται στὰ ἴχνη τῆς ἐπιστροφῆς νοιώθει χαρούμενος, ξεπλυμένος ἀπὸ τὴν σκόνη καὶ τὴν ἀθλιότητα. Νοιώθει πῶς μὲ κάθε βῆμα του πρὸς τὰ ἔσω κάτι ξαναθυμᾶται, κάτι ποὺ εἶχε λησμονήσει ὅταν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν φωτεινὴ ἑστία. Θυμᾶται κάτι ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία ποὺ βρίσκεται κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν παραδεισιακὴ κατάσταση. Ἔτσι μὲ κάθε βῆμα πρὸς τὰ μέσα, ξαναγίνεται παιδί, ξεγυμνώνεται ἀπὸ τὸν φορτωμένο μὲ σκοτάδι ἐνήλικα. Ὁδεύει πρὸς μιὰ δεύτερη γέννηση ἢ ἀνάσταση.

Σ' ἕνα του ποίημα ποὺ τιτλοφορεῖται «Γέννηση», μιλάει ἐντελῶς καθαρὰ γιὰ τὶς προθέσεις του. Θέλει, λέει, νὰ ξανακάνη τὸν δρόμο ποὺ ξετυλίχτηκε, νὰ φωνάξη μὲ καθαρότητα πουλιοῦ, νὰ σταθῆ στὴν εἴσοδο τῆς χώρας τῶν ἀνθρώπων μὲ μιὰ στάλα αἰωνιότητος στὴ φούχτα. Ἀλλὰ κάθε βῆμα πρὸς τὰ ἔσω, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ μιὰ πτώση μέσα στὸ σκοτάδι καὶ αὐτὸ συνεχίζεται σ' ὁλόκληρο τὸ ποιητικό του ἔργο.

Σὲ μερικὰ ποιήματα, καὶ σ' αὐτὰ ἀνήκει «Ἡ νῆσος τῶν ναυαγῶν», τὸ μεταφυσικὸ ἐναλλάσσεται μὲ τὸ καθαρὰ ψυχολογικό, δηλαδή, τὸ περιωρισμένο μέσα στὸν ἄνθρωπο. Λέει πῶς «δὲν γίνεται νὰ ξεχάσουμε, θάβοντας τὸ πιὸ ἀκέραιο σχῆμα γιατὶ πλέει, ταξιδεύει μέσα στὸ αἷμα μας ὀργώνοντας τὸ γυρισμό μας μὲ τὶς χιλιάδες χρόνια... τὸ καράβι ποὺ πλέει μέσα στὸ αἷμα μας». Ψυχολογικὰ ἐπίσης μποροῦμε νὰ πάρουμε αὐτὸ τὸ τμῆμα ἀπὸ τὸ «Προοίμιο». Ἂς σταματήση ὁ ἥλιος, ἂς γύρη πίσω μιὰ στιγμὴ νὰ ἰδῆ τ' ἄλλο του πρόσωπο, τὸν ἄλλο ἥλιο, ποὺ κυλάει στὸν κάτω «κόσμο». Ἐδῶ φαίνεται καθαρὰ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπιστροφῆς, στὶς λέξεις: «ἂς σταματήση ὁ ἥλιος», δηλαδὴ τὴν πορεία του πρὸς τὰ ἔξω ποὺ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ Κέντρο, «ἂς γύρη πίσω» — δηλαδὴ ἂς γυρίση πίσω, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκίνησε, «νὰ δῆ τἄλλο του πρόσωπο, τὸν ἄλλο ἥλιο» κ.λ.π. Ὁ ἄλλος ἥλιος εἶναι σαφῶς ἡ αἰώνια πατρίδα τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μακαριότητος. Ἀλλοῦ αὐτὸν τὸν ἐσώτερο ἥλιο τὸν λέει ταῖρι του, Ψυχή του, Πρόσωπο, Παρουσία. Στὸ «Παρουσία» ἔχει γίνει ἕνα μὲ τὸν Ἄλλο ἢ τὸ Ἄλλο, περπατᾶ Αὐτὸς μὲ τὰ δικά του βήματα, μιλᾶ μὲ τὴν δική του φωνή. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἕνωση δὲν εἶναι σταθερή. Ἡ ἑνότητα τῶν δύο γίνεται καὶ πάλι διττότης καὶ ἡ ἀναζήτηση ἀρχίζει πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Μὲ τὸ «Δενδρόκηπο» μᾶς μεταφέρει ξανὰ σὲ ψυχολογικὲς καταστάσεις μὲ τὶς ἐναλλαγὲς ἀπὸ δαίμονα σὲ ἄγγελο, ποὺ ὑποδηλώνουν τὰ δύο στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὸν ἄνθρωπο, δηλαδὴ τὸ στοιχεῖο τοῦ Καλοῦ καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ Κακοῦ. Ὅσοι ἔχουν προσωπικὴ πεῖρα αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἀναζητήσεως γνωρίζουν ὅτι ἡ πορεία τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ Κέντρο βασίζεται στὴ μάχη ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα μέσα στὸν ἄνθρωπο. Κάθε βῆμα πρὸς τὴν κεντρικὴ οὐσία ὀφείλεται σὲ μιὰ νίκη τοῦ Ἀγγέλου ἢ τοῦ Καλοῦ μέσα του,

κάθε ὀπισθοχώρηση ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἑστία, σὲ μιὰ νίκη τοῦ δαίμονος ἢ τοῦ Κακοῦ. Ἂν ὁ ἀναζητητὴς εἶναι προικισμένος μὲ παρατηρητικότητα, σύντομα θὰ ἀντιληφθῆ τί τὸν ὁδηγεῖ κοντὰ στὸ πολυπόθητο Κέντρο, ὁπότε θὰ κάνη ἐνσυνείδητες προσπάθειες γιὰ νὰ συνταυτισθῆ μὲ τὸ Καλό.

Τὸ ψυχολογικὸ ἔδαφος σ᾽ αὐτὸ τὸ ποίημα ὑποδηλώνεται ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ἑξῆς στροφή. «Μὴ σταματᾶς, προχώρει, γοργὰ μὲς ἀπὸ ἐκρήξεις μεταμορφώσεων». Ἐνῶ τὸ «χτύπα τὴν πόρτα καὶ περίμενε», ἀγγίζει τὰ σύνορα τοῦ μεταφυσικοῦ. Γιατὶ ὅταν κανεὶς περάση ἀπὸ ὅλες τὶς φάσεις τῶν μεταμορφώσεων, ἀπὸ ὅλες τὶς συγκρούσεις ἀνάμεσα στὸ Καλὸ καὶ στὸ Κακὸ ἢ στὸν Ἄγγελο καὶ στὸν Δαίμονα μέσα του, φθάνει στὸ σύνορο τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπερβατικοῦ ἢ θείου στοιχείου καὶ ἀπαιτεῖ εἴσοδο σ᾽ αὐτό. Εἴσοδο ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη. Αὐτὴ ἡ εἴσοδος, ποὺ μᾶς θυμίζει τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, μᾶς μεταφέρει ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τῆς Ψυχολογίας στὸν τομέα τῆς μεταφυσικῆς.

Ἡ μεταφυσικὴ περιπέτεια τοῦ ἀνθρώπου περιγράφεται μὲ μεγάλη πλαστικότητα στὸ «Σκηνὲς ἀπὸ τὴν Ἔκπτωση». Κάποτε ἦταν κάτι, κάποιος, ἀλλὰ ἔπεσε καὶ δὲν εἶναι πιά. Ὅμως ὑπάρχουν στιγμὲς ποὺ ὁ ποιητὴς βλέπει τὸ ἀρχικὸ καὶ πραγματικό του πρόσωπο. Ἐδῶ κάτω, δὲν εἶσαι, λέει, αὐτὸς ποὺ εἶσαι, αὐτὸς ποὺ φαίνεσαι. Ἔχεις γίνει διττός, ὕλη καὶ πνεῦμα ἢ σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα σπάνια τὰ ζεῖς. Δὲν σοῦ ἀπομένει παρὰ νὰ τὰ νοσταλγῆς, νὰ τὰ κυνηγᾶς, γιατὶ ἐκεῖ νοιώθεις πὼς ἔχεις τὴν πραγματική σου ὕπαρξη. Μιλάει ἀκόμα καὶ γιὰ ἄλλες μεταφυσικὲς ἀλήθειες. Τὰ δύο κομμάτια μας, ποὺ πότε τὰ λέει σκιὰ καὶ φῶς, πότε ἀπουσία καὶ παρουσία, πότε ὕλη καὶ πνεῦμα, πότε σάρκα καὶ ψυχή, τελικὰ θὰ χωριστοῦν καὶ τὸ μὲν πνεῦμα θὰ τὸ πάρη ὁ Ἄγγελος, τὴν δὲ σάρκα ὁ Δαίμονας. Ἡ ποιητική του εὐαισθησία τὸν βοήθησε νὰ εἰσδύση σὲ μιὰ βαθειὰ μεταφυσικὴ πραγματικότητα ποὺ ἐκφράζει τὴν μεταθανάτιο μοῖρα ἐκείνων ποὺ δὲν κάνουν καμμιὰ συνεδητὴ προσπάθεια νὰ ἑνώσουν τὰ δύο συνθετικά τους μέρη ὥστε ὁ σωματικὸς θάνατος, ὅταν θάρθῆ, νὰ μὴν τοὺς βρῆ ἐσωτερικὰ διχασμένους. Τὸ ὑπέροχο αὐτὸ ποίημα μεταφέρει τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὸ καθαρὰ μεταφυσικὸ στὸ ψυχολογικὸ πεδίο. Ὅταν ὁ ποιητὴς βρίσκεται στὴν ψυχολογικὴ περιοχή, δηλαδὴ ἔξω τοῦ «νυμφῶνος» τοῦ μεταφυσικοῦ χώρου ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ εἶναι του, ἀναφωνεῖ καὶ ἡ θλιμμένη κραυγή του ἀγγίζει τὶς λεπτότερες χορδὲς κάθε εὐαίσθητου ἀναγνώστη πού, σὰν τὸν ποιητή, διακαίεται κι᾽ αὐτὸς ἀπὸ τὸν πόθο τῆς Ἐπιστροφῆς. «Τάχα θὰ μᾶς καλέσει κάποτε κάποια φωνή, καθὼς σὲ δεῖπνο γάμου ἢ σὲ γιορτὴ καὶ νὰ μᾶς δείξει. νὰ μᾶς φανερώσει, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ; Ἴδε ἡ ὄψη σου, ἴδε τὸ πρόσωπό σου».

Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὁ ποιητὴς ζεῖ, μέσα ἀπὸ τὸ ποίημα ποὺ τιτλοφορεῖται «Πρόσωπο καὶ Εἴδωλο», τὸ βίωμα τῆς ἑνώσεως τῶν δύο μερῶν ποὺ τὸν συνθέτουν. Τόσο ἀξεδιάλυτα ἑνωμένα νοιώθει μέσα του τὸ πεπερασμένο μὲ τὸ αἰώνιο ὥστε διερωτᾶται γιατί νὰ χωρίζωνται

μὲ τὴν γέννηση καὶ μὲ τὸν θάνατο. Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ὅμως φανερώνει μιὰ σκιὰ μεταφυσικῆς ἀγνοίας καὶ θλίψεως γι' αὐτὸν τὸν χωρισμό. Ἡ φθορὰ τῆς ὕλης εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ἔχει πάψει νὰ τὸν βασανίζη. Αὐτὴ ἡ θλίψη ὅμως μετατρέπεται σ' ἕνα τόνο ὑπεροψίας, σ' ἕνα τόνο θριάμβου τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὸν Δημιουργὸ ἢ στὸ Σύμπαν, στὸ μεγαλειῶδες, μέσα στὴν ἀνθρώπινη τραγικότητά του, de rerum natura. Ἐδῶ ἡ ἔξαρση τῆς ἑνώσεως τῶν δύο σὲ ἕνα συνεχίζεται ἀλλὰ συνυφασμένη μὲ τὸν τόνο τῆς ὑπεροψίας: «Χωρὶς ἐμᾶς, τί θἄταν ἡ γῆ, ὁ οὐρανός, ὁ Θεός. Χωρὶς ὄνομα, χωρὶς λάμψη. Τί σάρκα θἄπαιρνε γιὰ νὰ φανεῖ, τί πρόσωπο χωρὶς τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο:» Καὶ ἡ ἀνθρώπινη ἀλαζονεία συνεχίζεται στὸ τραγικὰ ἡρωϊκὸ ποίημα «Εὐρυχωρία» ποὺ παίζει ἐπάνω στὸ ἴδιο μοτίβο. Λέει χαρακτηριστικά: «Τὸ θέλησα, τὸ χρειάστηκα, γι' αὐτὸ ὑπάρχει φῶς. Τὸ πόθησα, τὸ κάλεσα. Τὸν θέλησα, τὸν φώναξα, τὸν ζήτησα, γι' αὐτὸ ὑπάρχει ὁ Θεός». Ἂν ὅμως αὐτὸ τὸ δῆ κανεὶς ἀπὸ τὸ ψυχολογικὸ πρῖσμα, ἔχει τὴν δικαιολογία του. Γιατὶ ἂν δὲν ματώση κανεὶς ἐπάνω στὴν ἀναζήτηση τοῦ ἐσωτερικοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Κέντρου τοῦ εἶναι του, εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπάρχη αὐτὸ τὸ Κέντρο. Ἑπομένως, φαίνεται σὰν νὰ ἀποκτᾶ ὕπαρξη, χάρη στὴν δική μας ἀναζήτηση, χάρη στὸν δικό μας πάθο.

Δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θαυμάση κανεὶς τὴν πλαστικότητα μὲ τὴν ὁποία ἐκφράζει ὁ ποιητής, στὸ «Φωτοσκιάσεις», τὴν δίψα μιᾶς ψυχῆς ποὺ ἐνῶ ἀγωνίζεται τόσο ἀπεγνωσμένα γιὰ τὸ ἀπόλυτο, συχνὰ πέφτει μέσα στὸν κόσμο τῆς σχετικότητος. Οἱ λέξεις «ἂν θὰ χαθοῦμε, ἂν θὰ βρεθοῦμε» δηλώνουν μεταφυσικὴ ἄγνοια γιὰ τὸ τί γίνεται μετὰ τὸ θάνατο καὶ αὐτὸ τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα ἀντανακλᾶ τὴν οὐσία τῆς σχετικότητος Αὐτὴ ἡ ἀγωνία γιὰ διαφυγὴ ἀπὸ τὴν σχετικότητα ξεσπάει σὲ παράφορο πάθος ποὺ ἐκφράζεται τόσο συγκινητικὰ μέσα σ' αὐτὸν τὸν σύντομο στίχο: «Θέλουν τὰ μάτια μου νὰ σὲ δοῦν Θεέ μου, δίχως καθρέφτισμα καὶ συγνεφιά. Τὰ χέρια μου νὰ σὲ κρατήσουν κατάσαρκα. Ἂν εἶσαι ἀγέρας σήκωσέ με, ἂν φῶς πυρπόλησέ με, ἂν θάνατος θανάτωσέ με». Ἀλλὰ ἀμέσως μετὰ πέφτει στὸν ἔρωτα τῆς ὕλης, τῆς γῆς. Δηλαδή, στὸν ψυχολογικὸ χῶρο. Ὅμως, ἡ σπίθα γιὰ κάτι πέρα ἀπ' αὐτὸν παραμένει ἄσβυστη. Λέει: «Νὰ πιάσω ἀπ' τὴν ἀρχή, νὰ ξαναγίνω, νὰ μὲ γεννήση ἡ μάνα μου ξανὰ» «Εἶναι μέσα μου κάτι σκληρὸ ἀπὸ πέτρα, μπροῦντζο ἢ θάνατο...» «Μὲ πνίγει ὁ χρόνος, ἡ τύψη». «Σὰ νὰ φωνάζει βοήθεια. Σὰ νἄπιασε φωτιὰ ἡ ψυχή. Καίγεται, τίποτα δὲν τὴ σβεῖ. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου». Στὸν ἀναγνώστη κάνει ἐντύπωση τὸ ὅτι συχνὰ στὰ ποιήματά του βρίσκουμε τὸν ἀπόηχο Βιβλικῶν ἐκφράσεων ποὺ μεταφερουν ἕναν ἀέρα ἱερατικὸ καὶ μυσταγωγικὸ καὶ ἀνεβάζουν τὸ ποίημα σὲ ἄλλη διάσταση ἐντελῶς ἀναπάντεχα.

Μὲ τὸ «Ἐπίσκεψη ἢ τὸ Εἰκόνισμα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ», ποὺ πρέπει νὰ παρατεθῆ ὁλόκληρο γιατὶ εἶναι πέρα γιὰ πέρα μεταφυσικό,

μᾶς φανερώνονται τόσο ὑψηλὲς μεταφυσικὲς ἀλήθειες ποὺ ἴσως ὁ ἴδιος ὁ δημιουργός του νὰ μὴν τὸ ὑποπτεύεται:

«Τόχε ἡ ψυχὴ προβλέψει, ὅπως προβλέπουμε τὸν καιρο,
Ἀπο σημεῖα τοῦ ἥλιου καὶ τοῦ φεγγαριοῦ.
Ὡς ναχε ἐνωτισθεῖ τὸν ἄνεμο ν' ἀντιλαλεῖ τὸ γλήγορο πέρασμά του
Κι' ἦταν γεμάτη ἀπὸ τὴν εὐωδιὰ που φερνει ἡ προσμονή,
Ὅπως ἡ ανοιξη ποὺ καθυστέρησε.
Ἀνοιγει τὸ παράθυρο καὶ κοιτάζει τὰ προσωπα τῶν περαστικῶν.
Μεσα της ἠχοῦν ὅλα τὰ βήματα που ἐρχονται, ὁλες οι ἀναπνοὲς
Τῶν παρθενων που δὲν μποροῦν νὰ μετακινηθοῦν
Ἀπο ἐαρινὴ εὐφορία καὶ στοχασμὸ καὶ ποὺ πλαγιάζουν
Με περισσὴ ἐπιφύλαξη καὶ φόβο καὶ συλλογίζονται τὸ ξημέρωμα,
Τι φῶς θὰ φέρει ὁ ἥλιος ποὺ θ' ἀνατείλει.
Μεσα της ἀνοίγουν ὁλες οἱ ἀναφυομενες προσδοκίες τοῦ ἀδιάκοπα ἐρχόμενου
Που μπαίνει ἀπὸ τὴν εἴσοδο καὶ χαμηλώνει διπλώνοντας πίσω τὰ φτερά,
Σα να γυρεύει τὴν κρυφὴ ρωγμὴ νὰ εἰσχωρήση στὸ σῶμα.
Και μολις προφταίνει ν' ἀνοίξει τὸ στόμα καὶ νὰ πεῖ ἕνα «Χαῖρε»
Και νὰ προσθέσει: «Κεχαριτωμένη, ἀδιάκοπη ἐρωμένη...»
Γιατ' ειναι βιαστικὸς πολὺ νὰ ἐξαφανισθεῖ μέσα στὴν πλήρη του ἐλευθερία,
Δοσμενος ὁλος σὲ μιὰ κίνηση: τὴν προσφορὰ τοῦ κρίνου.
(Συμβολο παντοτεινὸ τοῦ ἀγαπημένου που ἐρχεται,
Φερνοντας τὴν περιπόθητη κυοφορία).
Ἐχουν κιόλας ὁλα τελειώσει, ὁλα ειπωθεῖ, πρὶν εἰπωθοῦν,
Προτρεχοντας τὰ λόγια, ὅπως ὁ κρίνος τὸ χέρι τοῦ Ἐπισκέπτη».

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὕψη, τὸ «Συνάντηση» μᾶς μεταφέρει καὶ πάλι στὴν ψυχολογικὴ περιοχή. Στὴν καρδιὰ συναντῶνται αὐτός, ὁ ἑαυτός του καὶ ἡ ψυχή. Τέτοιες ἑνώσεις καὶ ἄλλες παρόμοιες εἶναι κάτι τὸ συνηθισμένο γιὰ τὴν ψυχολογικὴ περιοχὴ γιατὶ μ' αὐτὲς τὶς ἑνώσεις καὶ τὶς μεταμορφώσεις συντελεῖται ἡ μετουσίωση τῆς σκιᾶς σὲ φῶς ἢ τοῦ Κακοῦ σὲ Καλό.

Ἀλλὰ μὲ τὸ «Ἡ Μόνα παίζει» μᾶς ἀνεβάζει καὶ πάλι γιὰ νὰ μᾶς φανερώση ἀκόμα μερικὲς ὑπερβατικὲς ἀλήθειες ὑψηλῆς τάξεως στὶς ὁποῖες δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῶ. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ «Δίχτυ τῶν ψυχῶν», ἐνῶ μὲ τὸ «Ἀγγελικὸ σπαθὶ» κορυφώνεται ἡ λατρεία του γιὰ τὸ Ἀπόλυτο, γιὰ τὴν Παρουσία. Στὸ ἴδιο ποίημα περιγράφει μὲ τόσο παραστατικὲς εἰκόνες τὴν ὀδύνη τῆς Ἀπουσίας ὥστε τὰ ἴχνη τους μένουν γιὰ καιρὸ ἀποτυπωμένα στὸ νοῦ τοῦ ἀναγνώστη.

Ἡ νότα ποὺ κυριαρχεῖ στὸ «Πρᾶγμα φτωχὸ» εἶναι ἡ ταπείνωση. Ἐδῶ ὁ τόνος εἶναι χαμηλός, ἱκετευτικός. Ὁ ποιητὴς ἔχει πολὺ απομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἔπαρση καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ πετάξη τὰ πάντα ἀπὸ πάνω του γιὰ νὰ δεχθῆ τὸ Ἀπόλυτο μέσα στὴν ψυχή του.

Δυστυχῶς ὅμως τὸ ἀπόλυτο τοῦ ξεφεύγει καὶ ὁ ποιητὴς πέφτει καὶ πάλι στὴν καθαρὰ ψυχολογικὴ περιοχὴ μὲ τὸ «Μελέτη ψυχῆς». Ἔχει βαρεθεῖ πιὰ τὶς ἄπειρες μεταμορφώσεις, τὶς ἀτέλειωτες ἀλλαγὲς ποὺ φανερώνουν τὸ πρόσκαιρο, τὸ ἐφήμερο καὶ κραυγάζει: «Ποιός

εἶμαι τέλος ἐγώ, ὁ μόνος ὁ ἀληθινός», ἐννοῶντας ὁ αἰώνιος καὶ ἀκατάλυτος ἑαυτός του.

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε σὲ δύο ποιήματα - κορωνίδες ποὺ πρέπει νὰ παρατεθοῦν ὁλόκληρα γιὰ τὸν πόθο τῆς ἀναζητήσεως ποὺ ἐκφράζουν. Ἡ κάθε λέξη τους δονεῖται ἀπὸ μιὰν ἐσωτερικὴ νότα νασταλγίας, ὀδύνης καὶ ἱκεσίας. Εἶναι βαθύτατα ἀνθρώπινα. Εἶναι μιὰ πονεμένη κραυγή, βγαλμένη ἀπὸ τὰ σπλάχνα ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ διακαίεται ἀπὸ τὸ εἰλικρινὲς καὶ σπάνιο πάθος τῆς Ἐπιστροφῆς. Τὸ ἕνα τιτλοφορεῖται: «Τὸ Ἐγὼ καὶ τὸ Ἐσύ». Τὸ ἄλλο: «Κλειστὸς κῆπος».

ΤΟ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΕΣΥ

Ἂν σὲ γυρεύω σ' ἔχω ἀνάγκη,
Εἶσαι αὐτὸ ποὺ μοῦ λείπει.
Τὸ πιὸ ἀκριβό, τὸ πιὸ θανάσιμο.
Τὸ μισό μου στῆθος, τὸ μισό μου πρόσωπο,
Ἡ μιὰ ἀδειανὴ πλευρά μου, ἡ μιὰ φτερούγα μου,
Ἡ ἀνοιχτὴ πληγή μου, ἡ σάρκα μου ἡ λειψὴ
Μ' ἔκοψαν, μὲ χώρισαν στὰ δυό,
Τὸ ἐγὼ — τὸ ἐσύ, μοιράσαν τὸ αἷμα
Ἀπὸ τὴ ρίζα μου, ἀπὸ τὴ γέννησή μου.
Δὲν μπορῶ νὰ ζήσω ἢ νὰ πεθάνω
Μισὸ κορμί, μισὸ καμμένο ὄνειρο.
Γυρεύω τ' ἄλλο στῆθος, τ' ἄλλο πρόσωπο.
Δὲ θέλω νὰ κερδίσω τὴν ψυχή μου,
Νὰ χάσω τὴν ψυχή μου, νὰ τὴ σώσω,
Παίζοντας τὴν ψυχή μου· ἄσπρο, ἢ μαῦρο,
Παίζοντας τὴν ψυχή μου γιὰ τὴν ψυχή σου.

ΚΗΠΟΣ ΚΛΕΙΣΤΟΣ

Ἂν δὲν ἤσουν αὐτὸ ποὺ εἶσαι: τὸ ἀκατάτμητο, τὸ ἀχώρητο,
Κῆπος κλειστὸς περίφραχτος σὰν ἀπὸ φλόγες,
Θὰ μποροῦσα νὰ μπῶ μες στὴν ὑπόστασή σου
Μὲ μυστικὸ κλειδί, μὲ κλεῖθρο τοῦ θανάτου.
Νἆμαι μιὰ στάλα αἷμα στὰ χείλη σου,
Ἕνας ἀγέρας στὰ δάχτυλά σου.
Καὶ νὰ ὑπάρχω πάλι, νἆμαι ὅλος ἐκεῖ.
Τὰ μάτια νάχουνε βγεῖ ἀπὸ μένα, νἄχουνε γίνει δικά σου.
Τ' ὄνομα νἄχει ξερριζωθεῖ ἀπὸ μένα, νἄχει γίνει ἡ λεξη σου
Ἡ σιωπὴ ν' ἀδειάζει ἐμένα, νὰ γεμίζει ἐσένα,
Μὲ μυστικοὺς θορύβους, τρυφεροὺς σφυγμούς,
Γιὰ νὰ περνῶ σιγὰ κι' ἀθόρυβα μὲς στην κυοφορία σου
Ἐκεῖ νἆμαι ὅλος· νὰ γεννιέμαι — νὰ πεθαίνω.
Τὸ αἷμα νὰ γυρεύει τὸ αἷμα, τὸ αἷμα σου,
Χτυπῶντας σκοτεινὰ τοιχώματα.
Ἡ σάρκα νὰ γυρεύει τὴ σάρκα,
Τὴν τρυφερὴ θερμοκρασία σου,
Τὴν κρύπτη σου, τὸ κοιμητήριο,
Τὸ ἐνδόμυχο ὀστεοφυλάκιο
Μὲ ὀστᾶ φτερῶν καὶ σκελετοὺς Ἀγγέλων.
Τὴν ἄλλη τὴν κοιμηση, τὴν ἄλλη ἀνάπαυση.
Ἡ ψυχή μου ν' ἀγγίζει τὴν ψυχή σου.

Θὰ τελειώσωμε τώρα μὲ μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Γ. Θέμελη. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργο του ἐπιβάλλει ἀφ' ἑαυτοῦ του τὴν παρουσία του. Αὐτὸ ὀφείλεται φαινομενικὰ μόνο στὴν τέχνη τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Γιατί ἂν προσέξουμε, θὰ δοῦμε ὅτι τὸ βάρος τῆς παρουσίας τοῦ ἔργου του βρίσκεται στὴν οὐσία του, στὸ αἰώνιο πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μὲ τόση πλαστικότητα καὶ τόσο πάθος ἐκθέτει στὰ μάτια τοῦ κοινοῦ. Στὸ τόσο συγκινητικὸ ξεγύμνωμα τῆς ψυχῆς του, στὴν ἄφοβη εἰλικρίνειά του. Ἡ ποίησή του εἶναι ποίηση οὐσίας καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀγγίζει τὴν μεταφυσική, ποίηση πεμπτουσίας. Τὸ κυριώτερο εἶναι ὅτι δίνει στὸν ἀναγνώστη ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῶν ἀτέλειωτων μεταιωρήσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες περνᾶ ὁ ἀναζητητὴς τῆς Ἀλήθειας. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, κυρίαρχη, ἡ παρουσία τῆς συνειδητότητας, ἡ ἐπίγνωση αὐτοῦ ποὺ συμβαίνει ἐντός του, πρὸς τὰ ποῦ ὁδεύει καὶ ποιά εἶναι γι' αὐτὸν ἡ πρώτη ἀξία. Γιὰ ὅσους ἔχουν κρυφὲς ἢ φανερὲς ἀνησυχίες τέτοιας φύσεως, τὸ ἔργο του θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς βοηθήση νὰ τὶς συνειδητοποιήσουν ἐσωτερικά. Ἀλλὰ εἶναι κρῖμα ὅτι δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ἀντλήσουν καμμιὰ πιὸ συγκεκριμένη βοήθεια ποὺ νὰ τοὺς ὡδηγοῦσε πέρα ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες μεταιωρίσεις μεταξὺ ἀπουσίας καὶ παρουσίας, σ' ἐκείνη τὴν περιοχὴ τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Χαρᾶς ποὺ μὲ τόση εὐδαιμονία γεμίζει τὸν ποιητὴ ὅταν τὴν προσεγγίζει.

Ὅταν διαβάζωμε τέτοια ποίηση, δὲν μποροῦμε νὰ μὴν κάνωμε τέτοιες σκέψεις καὶ νὰ μὴν διαπιστώσωμε τὴν ἀνάγκη τοῦ ποιητῆ ἢ ἀναζητητῆ, γιὰ πιὸ συγκεκριμένη, πρακτική, ἐπιστημονικὴ βοήθεια ποὺ θὰ τὸν ὡδηγοῦσε, ἀσφαλῶς, στὴν πολυπόθητη περιοχὴ τοῦ Φωτὸς γιὰ τὴν ὁποία διψᾶ τὸ εἶναι του. Μὲ αὐτὴ τὴν νύξη, θὰ κάνωμε συγχρόνως καὶ τὴν εὐχὴ ὅπως ἡ τέχνη, ἡ ποίηση, οἱ μεταφυσικὲς τάσεις, δώσουν τὰ χέρια σὲ κάποια ἐπιστημονικὴ μέθοδο ποὺ θὰ τὶς ὁδηγήση, σὰν πολύτιμος μῖτος, στὸ ποθητὸ τέρμα, ἐκεῖ ποὺ θὰ βρῆ ἀνάπαυση ὅλη ἡ ἀγωνία τοῦ εἶναι τους γιὰ οὐσία καὶ νόημα.

Ἡ μελέτη τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Γ. Θέμελη, μὲ τὴν ἀγωνία καὶ φλόγα ψυχῆς ποὺ ἐκφράζει, χαρίζει σπάνιες στιγμὲς ἐπικοινωνίας στοὺς συνοδοιπόρους του σ' αὐτὴ τὴν τραγικὴ ἀνθρώπινη ὅδευση ἀπὸ τὸ Σκοτάδι στὸ Φῶς.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. ΛΑΔΑ καὶ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ: Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795, Ἀθῆναι 1970 σελ. 432 μεγ. σχ.

Ὁ γνωστὸς συλλέκτης κ. Γεώργιος Λαδᾶς ἐξέδωσε τὴν τελευταία ἐργασία, ποὺ εἶχε ἑτοιμάσει μὲ τὴν σύμπραξι τοῦ ἐκλεκτοῦ βιβλιογράφου καὶ ἐρευνητοῦ Ἀθ. Χατζηδήμου, προώρως μεταστάντος — καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἕνα ἀκόμη λαμπρὸ τεκμήριο τῶν ἄθλων τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας στὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν σύγκρισι τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν, ποὺ ἐνηργήθησαν κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας, σὲ ξένες βιβλιοθῆκες καὶ ἀρχεῖα, μὲ διάθεσι ὅλων τῶν τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν μέσων, μὲ τὸν ὄγκο τῆς ἐργασίας τῶν δύο συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι ἐργάσθηκαν μόνοι τους καὶ τελείως ἀβοήθητοι, κινούμενοι ἀπὸ ἱερὸν ζῆλον καὶ μόνον. Οἱ ἐπίσημοι ἐρευνηταὶ προσεκόμισαν στοιχεῖα γιὰ 34 βιβλία τῆς περιόδου 1791 - 1795 ὡς «ἄγνωστα» στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα «ὅλως ἄγνωστα» ἦσαν μόνον τὰ ἑπτά, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσι ἑπτὰ ἦσαν γνωστὰ στοὺς δύο βιβλιογράφους, ἐπομένως ἀποτελοῦν τὴν δική τους σημαντικὴ συμβολή, κατόπιν ἀναδιφήσεων σὲ ἰδιωτικὲς βιβλιοθῆκες ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξετάσεως δημοσιευμάτων ἢ καταλόγων, ποὺ εἶχαν κυκλοφορήσει στὰ χρόνια ἐκεῖνα, βεβαίως δὲ καὶ ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τῶν ἀτομικῶν τους βιβλιοθηκῶν. Ἂς σημειωθῇ, ἄλλως τε, ὅτι ὁ κ. Γεώργιος Λαδᾶς ἔχει προσφέρει στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, τὸν πλουσιώτατον ἀμητὸν τῶν συλλεκτικῶν του ἀσχολιῶν σὲ μιὰ ζωὴ ὁλόκληρη, ἀποτελούμενον ἀπὸ 100 κώδικες καὶ 50.000 ἔγγραφα.

Στὴν ἤδη κυκλοφοροῦσα Βιβλιογραφία τους —ἡ ὁποία ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἀξιόλογο, ὅτι μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἐκδόσεις τῆς περιόδου τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ὑπῆρξε περίοδος ἀνθήσεως ἐκδοτικῆς— ὁ κ. Λαδᾶς, μὲ τὸν ἀείμνηστο συνεργάτη του Ἀθ. Χατζηδῆμο, δὲν δίδουν μόνον τίτλους βιβλίων, ἀλλὰ καὶ φωτοτυ-

πύθες καὶ πλατειὲς περικοπὲς ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ ἢ πολὺ σπάνια βιβλία, ὥστε τὸ ἔργον τους νὰ εἶναι πολύτιμο γιὰ κάθε φίλο τοῦ βιβλίου.

Πότε τὸ Κράτος θὰ περιβάλῃ μὲ τὴν ἐπιβεβλημένη στοργή του τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ μὲ μὲ τὴν ἠθική, τουλάχιστον, συμπαράστασι, ποὺ τῆς ἀξίζει;

ΙΑΣΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ: Ἡ γοητεία τοῦ μυστηρίου. Πρόλογος Δ. Κουρέτα ὁμοτ. καθ. Πανεπ. Ἀθηνῶν «Δωδώνη» Ἀθ.1971 σ. 252

Ὁ συγγραφεὺς προσφέρει τὶς ἐξηγήσεις τῆς ἀπὸ καθέδρας ἐπιστήμης σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ἀδιαφώτιστων ἢ ἀνερμήνευτων δυνάμεων τῆς Φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μὲ πλούσια βιβλιογραφία, ἀκόμη καὶ μὲ προσωπικὴ ἐμπειρία, ἐπίσης μὲ γλαφυρότητα.

Τὸ θαῦμα «σὰν φαινόμενο θεραπείας διὰ τῆς πίστεως» ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ἔργου του. Ἔπειτα ἀπὸ ἐπισκόπησι τῶν ἀρχαίων παραδόσεων καὶ τῶν συγχρόνων τεκμηρίων, μὲ βάσι πάντοτε τὴν φυσικότητα παντὸς φαινομένου, ποὺ ἀπὸ ἄγνοια τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς δυναμικῆς τῶν φυσικῶν νόμων τὸ καλοῦμε «ὑπερφυσικό», ἀποφαίνεται ὅτι ἡ πνευματικὴ ἄνοδος τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ προϋπόθεσι γιὰ τὴν γνῶσι τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τὴν χρησιμοποίησί τους ὡς «ὑπηρετῶν τῆς εὐδαιμονίας του». Βέβαια, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴν φύσι του ἐραστὴς τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ ἐξωφυσικοῦ θαύματος· καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψι τοῦ συνήθους ἐπιπέδου παρατηρήσεως, δὲν εὑρίσκει ἄλλη ἐξήγησι ἀπὸ τὸ θαῦμα», π.χ. ὅταν ἕνας γιόγκι, ἐπιτυγχάνει, ὑπὸ αὐστηρὸ ἔλεγχο, νὰ φυτρώσουν σπόροι λουλουδιῶν καὶ ν' ἀνθίσουν στὴν παλάμη του, μέσα σὲ λίγες ὧρες. Ἀλλά, δὲν πρόκειται παρὰ περὶ ἐπιταχύνσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων, μὲ τὴν δύναμι ποὺ πηγάζει ἀπὸ αὐτὴ τὴν «ἀπροσπέλαστη ἄβυσσο», ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει σὲ μιὰ λέξι —τὸ «θαῦμα»— ἐξ αἰτίας τῆς νωθρότητος γιὰ πνευματικὲς ἀναζητήσεις, οἱ ὁποῖες τὸν στεροῦν ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια τῶν καθιερωμένων δογματικῶν ἀντιλήψεων. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Θουκυδίδης, «ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται».

Στὸ δεύτερο κεφάλαιον τοῦ ἔργου ἀσχολεῖται μὲ τὸ φαινόμενον τῆς ἀκαΐας (πυροβασίας). Ἐδῶ, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι μόνον ὁ ἐπιστήμων, ποὺ ἐμελέτησε τὶς ρίζες τῆς πυροβασίας (ἀπὸ τὰ Διονυσιακὰ μυστήρια καὶ τὶς ἀνάλογες λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις τῶν Σύρων, τῶν Φοινίκων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἑβραίων καὶ ἄλλων ἀρχαίων λαῶν), ποὺ μᾶς ξεναγεῖ στοὺς σύγχρονους τόπους τῆς πυροβασίας (Βαλκάνια, Μικρασία, Πολυνησία, Νότιο Ἀφρική, Χαβάη, Αὐστραλία, Κίνα κ.ἄ.) καὶ μᾶς παρουσιάζει τὴν πυροβασία σ' ὅλη τὴν τελετουργική της διαδικασία καὶ τὴν ἀναλύει ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος

πυροβάτης, πρὸς ἐπαλήθευσιν τῶν πορισμάτων τῶν μελετῶν του, μὲ ἐπιτυχία! Κατὰ τὴν γνώμη του —ποὺ τὸ γνωρίζει ὅτι δὲν θὰ θεωρηθῆ ἱκανοποιητική, ἀφοῦ πλήττει τὸν θρῦλο καὶ τὴν μυστικοπάθεια— ἡ πυροβασία εἶναι συνάρτησις δύο παραγόντων: Τόλμης (δηλ. πίστεως) καὶ τεχνικῆς. Ἡ πίστις πρέπει νὰ εἶναι «μονολιθικὴ καὶ ἀνεξέλεγκτος», τέτοια ποὺ συναντᾶται σὲ ἄτομα πρωτογονικῆς διανοήσεως. Αὐτὴ ἡ προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τῆς πυροβασίας παραλλήλως ἐμποδίζει τὸν πλήρη ἐπιστημονικό της ἔλεγχο. Ἐάν, ἐπιλέγει, ὁ ἐπιστημονισμὸς καὶ ἡ ἀμφιβολία εἰσδύσουν στὴν ψυχὴ τῶν πυροβατῶν, «τότε τὰ ἀναστενάρια θὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἱστορίαν».

Τὸ τρίτο κεφάλαιον τοῦ ἔργου ἀναφέρεται στὰ «προβλήματα καὶ ψευδοπροβλήματα τῆς Παραψυχολογίας». Προβλήματα εἶναι τὰ ἀπορρέοντα ἀπὸ τὰ γνήσια φαινόμενα, ὅπως εἶναι τὰ «νοησιακὰ» (τηλεπάθεια, διόρασις κ.ἄ.), τὰ «τηλενεργικὰ» (φωτεινά, ἠχητικά, κινητικὰ κ.ἄ.), ὁ πνευματισμὸς κ.λ.π. Καὶ ψευδοπροβλήματα εἶναι, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὰ ἀναφερόμενα σὲ ἐπικοινωνίες» κ.λ.π.

Ὁ συγγραφεὺς προσφέρει μιὰ πλούσια ἱστορικὴ ἀνασκόπησι, γιὰ νὰ καταλήξη στὴν ἄποψι ὅτι ἡ «τετάρτη διάστασις», ὁ «χωροχρόνος» τοῦ Ἀϊνστάϊν, βεβαίως, ὅταν κατακτηθῆ ἐπαρκῶς, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ διαφωτίση μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς Παραψυχολογίας. Ἕως τότε, ὅμως, εἶναι ἁρμοδιότης μόνον τῶν ἰατρῶν, τῶν φυσικῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων παραψυχολόγων.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν περιμένει ὅτι ὁ ἐπιστημονικὸς ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ ὑπευθυνότης θὰ σαρώσουν τὴν δραστηριότητα τῶν πειραματιστῶν τοῦ πνευματισμοῦ, οἱ ὁποῖοι, οἱ μὲν γιὰ τοὺς δέ, σκορπίζουν τίτλους ἀπάτης ἢ ἀφελείας. «Ὥσπου νὰ ἐξηγηθοῦν καὶ νὰ σαρωθοῦν ἕνα - ἕνα ξεχωριστὰ τὰ ὑποτιθέμενα θαύματα —γράφει— θὰ τοὺς μένει ἀκόμα ἀρκετὸ ἔδαφος γιὰ νὰ συνεχίζουν».

Βασικῶς, ὁ συγγραφεὺς συμμερίζεται τὴν ἄποψι τῶν φυσιολόγων —ὅπως ὁ Καρρὲλ— οἱ ὁποῖοι ἀποκρούουν τὸν πανάρχαιο δυαδισμὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὄντος ψυχικοῦ καὶ ὑλικοῦ (ἢ μᾶλλον ὡς ὄντος ψυχικοῦ - ἀθανάτου, περιβεβλημένου μὲ ἔνδυμα ὑλικὸ - φθαρτὸ καὶ θνητὸ) καὶ κηρύσσουν μιὰ «ψυχοσωματικὴ ἑνότητα». Κατὰ τὴν ἄποψι αὐτή, ὁ κόσμος δὲν διαιρεῖται σὲ ὑλικὸν καὶ πνευματικόν, ἀλλὰ εἶναι ἕνας, μοναδικὸς καὶ ἑνιαῖος. Ἄρα καὶ τὰ λεγόμενα ψυχικὰ φαινόμενα εἶναι ἀποκλειστικῶς φυσικά. Οἱ διανοητικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φυσιολογικές, «τὶς ὁποῖες ἡ σοβαρὴ ἐπιστήμη ἀνιχνεύει καὶ κατανοεῖ βῆμα πρὸς βῆμα».

Αὐτὴ εἶναι ἡ συνολικὴ «θέσις» τοῦ συγγραφέως. Εἶναι ἡ «θέσις» τοῦ ψυχοφυσικοῦ ὑλισμοῦ. Τὸ ἀπογοητευτικὸ γι' αὐτὴν τὴν θεωρία εἶναι ὅτι, τὰ —ἐπὶ αἰῶνες— «βήματα», εἶναι «σημειωτά».

ΖΑΧΟΥ ΣΑΜΟΛΑΔΑ: Τὸ Γνῶθι σ' αὐτόν. Γιὰ μιὰ Διεθνῆ πολιτικὴ ἀγωγή. Θεσσαλονίκη, 1971, σ. 108

Στὸ βιβλίο αὐτὸ ἔχουν συγκεντρωθῆ σαράντα - τόσες μικρὲς μελέτες μὲ θέματα πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ καλλιεργείας, ὅπως ἡ πανανθρώπινη ἀδελφότης, ἡ ἀναγέννησις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ οἰκουμενικῶς, ἡ σύνθεσις Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ χριστιανισμοῦ, ἡ Δελφικὴ ἰδέα ὡς πρότυπον διεθνοῦς συνεργασίας, ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀγωγὴ τῶν πολιτῶν, ἡ ἐπιταγὴ τῆς αὐτογνωσίας καὶ ἄλλα.

Ἀσχέτως τοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει πολλὲς συγκινησιακὲς δονήσεις, ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου καθ' ἑαυτὴν εἶναι μία προσφορὰ ἀνωτερότητος, δοθέντος ὅτι ὁ συγγραφεύς, δονούμενος ἀπὸ συναίσθησι πνευματικοῦ καθήκοντος, δὲν ἔχει φεισθῆ, ἕως τώρα, δαπανῶν, γιὰ τὴν διάδοσι μιᾶς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅπως λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου του, γράφοντας ἀπὸ τὸ 1960 ἔχει δαπανήσει «περίπου 100.000 δραχμὲς καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἐργατικό του ἡμεραμίσθιο». Μόνον ἡ πίστις σὲ ἀνώτερα ἰδανικὰ ἐξηγεῖ αὐτὴ τὴν θυσία, πλὴν τοῦ πνευματικοῦ μόχθου.

Μία μόνον παρατήρησις: Ὑπὸ τὸν τίτλο «Παίρνω γιὰ τὸν ἑαυτό μου ὅ,τι μοῦ ταιριάζει κι' ὅπου τὸ βρίσκω» παραθέτει σειρὰ ἀποφθεγμάτων καὶ ἐπιγραμματικῶν σκέψεων. Γιατὶ δὲν ἀναφέρει «ποῦ» τὶς βρῆκε;

ΑΛΕΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Ἐποπτεία στὴν ἀνέκδοτη ποίηση τοῦ Φοίβου Δέλφη. Ἔκδ. Ἰωλκός. Ἀθῆναι, 1971, σ. 36.

Ὁ Φοῖβος Δέλφης εἶναι ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς παλαιοτέρους ποιητὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τοπίου, ὁ ὁποῖος, ὅμως, «ἔχει πάνω ἀπὸ 25 χρόνια νὰ βγάλει βιβλίο του ἐ δ ῶ». Ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, διότι ἔχουν κυκλοφορήσει στὸ ἐξωτερικὸ δύο βιβλία του. Γιατὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι σιωπή; Ὁ κ. Βασιλείου, ἂν καὶ ἀφίνει νὰ ἐννοηθῆ ὅτι μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες ἀξίες τῆς Τέχνης ἐπεβλήθησαν «ἔξωθεν», κατόπιν «μεταναστεύσεως», θεωρεῖ τὴν σιωπὴ τοῦ ποιητοῦ «ἀνεξήγητη». Ἀλλά, ἀφοῦ ἐπέτυχε νὰ γίνη, ὅπως λέγει, «κάτοχος τοῦ ἀνέκδοτου θησαυροῦ» — ἤτοι, τοὐλάχιστον, νὰ μελετήση τὸ ἀνέκδοτο ἔργον τοῦ ποιητοῦ — γιατί δὲν τὸν ρωτοῦσε; Καὶ ὅταν ὁ ἴδιος ὁ κριτικὸς «δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβη», τί νὰ καταλάβουμε ἐμεῖς;

Ὡστόσο, ἡ ἐργασία τοῦ κ. Βασιλείου εἶναι ἀξιόλογη κατὰ τὸ ὅτι μᾶς ξαναφέρνει στὴν ποιητικὴ Ἑλλάδα τοῦ Φοίβου Δέλφη. Θὰ μεταφέρω ἐδῶ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Ἀγναντεύοντας»:

Δεν ἤξερα πῶς ἦταν τόσο ὡραία ἡ Δῆλος,
ποὺ γέννησε τὸν Ἀπόλλωνα,
ποὺ περιβάλλεται σὰν ἕνα δαχτυλίδι

ἀπὸ τ' ἄλλα νησιά,
πῶς ἔχει ἕνα ἤρεμο λιμάνι
ποὺ μπαίνεις ὕστερα ἀπ' τὴν τρικυμία,
γιὰ νὰ δεχτεῖς τὴν εὐλογία τῆς Εἰρήνης.
Ἀπὸ ἐκεῖ ψηλὰ ἔγινε ἡ ἀποκάλυψη.
Δὲν ἤξερα πῶς ἐκεῖ στέκει ἀκόμα ὁ θεὸς τῆς ζωῆς.
Τὰ ἱερά του φίδια κι' οἱ σαῦρες
ὁδηγοῦν μέσ' στὴν ξερή του λίμνη.
Ἕνα ὁρμητικὸ ἀγέρι τὸν προαναγγέλλει
ποὺ πνέει ὡς ἦχος λύρας.
Ὅλα ἐδῶ εἶναι φωτεινὰ καὶ λευκὰ σὰν τὴν ἀγάπη.
Δὲν ἤξερα πῶς ἦταν ἕνα μαγικὸ νησί.
Ὅλο τὸ Αἰγαῖο τώρα εἶναι ἡ Δῆλος ἡ ἱερή.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΑΣΠΙΩΤΗ: Τραγούδια τῆς σιωπῆς. Ἀθ. 1970, σ. 80.

«Σιωπή» εἶναι ἡ περίοδος τῆς ξένης κατοχῆς. Στὴν κυριολεξία, τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ξεκινᾶνε ἀπὸ τὴν 28η Ὀκτωβρίου 1940 καὶ προχωροῦνε πέρα ἀπὸ τὴν ἀποχώρησι τῶν ξένων κατακτητῶν, στὶς ἐμφύλιες συγκρούσεις. Μαχητικότης, σκληρότης καὶ μένος ἐναντίον φασιστῶν, κομμουνιστῶν κ.λ.π. δίνουν τὸν τόνο τῆς συλλογῆς. Σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα ἀνθίζουν στοχασμοὶ διαρκέστεροι ἀπὸ τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων αἰσθήματα, ὅπως στὸ «Μὴ φοβηθεῖς»:

Μὴ φοβηθεῖς τὰ σύννεφα
μὲ τὴν πυκνὴ μαυρίλα
καὶ τὸ βορηᾶ ποὺ ἀδιάκοπα
μουγκρίζει σὰ θεριό.
Τοῦ δέντρου κι ἂν μαράθηκαν
τὰ πράσινά του φύλλα
τὴν ἄνοιξη ὁλοπράσινα
θἆναι καὶ δροσερά.

ΛΟΥΛΑΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ: Ἀνθρώπινες στιγμές. «Νέα Σκέψη» 1971 σ. 106

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Στὸ πρῶτο, τὶς «Σταγόνες μιᾶς βροχῆς» περιέχονται σύντομα χρονογραφήματα, ποὺ θυμίζουν —γιὰ τὴν περιεκτικότητα καὶ τὴν ποίησι— Ζαχαρία Παπαντωνίου. Στὸ δεύτερο εἶναι ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις μὲ τὸν τίτλο «Ἑλληνικοὶ περίπατοι».

Καὶ στὰ δύο μέρη ἕνα καὶ μοναδικὸ θέμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος στὸ πολύμορφο δρᾶμα τῆς ζωῆς, μὲ τὰ προβλήματα τῆς καθημερινότητος καὶ τῶν ἔνδον ἀναζητήσεων. Γιὰ τὸ «μεγαλύτερο πρόβλημα», ποὺ εἶναι ἡ ἀθανασία ἢ μὴ τῆς ψυχῆς, ἡ συγγραφεὺς γράφει:

«Πιστεύω θὰ πεῖ προφυλάττω τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὴ φθορά, ἀπὸ τὴν κόλαση τοῦ μηδενός. Ἀπὸ τὴν ἐξαθλίωση ποὺ μοῦ προξενεῖ ἡ ἄρνηση τῶν πάντων. Πιστεύω στὴν Ἀνώτερη αὐτὴ Δύναμη ποὺ ἐλέγχει τὸ Σύμπαν, ὄχι μὲ κακοποιὸ θέληση, ἀλλὰ μὲ τὴ φροντίδα τοῦ καλοῦ ποιμένος. Ἀλλοίμονο στὴν ψυχὴ ποὺ δὲν ἀκούει μέσα της τὰ ὅσα πρεσβεύει ὁ Θεός. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὴν μεγαλύτερο κενό, πιὸ τρισάθλιο σκοτάδι...»

ΚΩΣΤΑ Γ. ΜΙΣΙΟΥ: Μνῆμες. Ἀθ. 1971, σ. 32.

Θέμα τῆς συλλογῆς αὐτῆς εἶναι ἡ δι' ἀπαγχονισμοῦ αὐτοκτονία πάσχοντος ἀπὸ καρκίνο τοῦ πνεύμονος προσώπου προσφιλοῦς

στὸν ποιητή, ὁ ὁποῖος χειρίζεται τὸ θέμα ἀπολύτως συναισθηματικά, βέβαια ὄχι ἀδικαιολόγητα ἀπὸ τὴν ἁπλῆ ἀνθρώπινη πλευρά. Ἀλλά, ἀπὸ τὴν ποιητικὴ ἄποψι, ἡ προσπάθεια εἶναι καθηλωμένη στὴν ἐξωτερικὴ εἰκονογραφία, χωρὶς νὰ ἐγγίζῃ τὴν μετουσίωσι, πολὺ λιγώτερο τὴν «δικαίωσι», ποὺ φαίνεται νὰ ἐπιθυμῇ.

Ἔχει δίκιο, ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ περὶ τὰ μεταφυσικὰ «ἀπέραντη σιωπὴ» (γιὰ ὅσους —θὰ παρατηρήσωμε— δὲν μποροῦν ν' ἀκούσουν τὴν «φωνὴ τῆς σιγῆς») εἶναι καταλυτική καὶ ὅτι «τὸ ἀδιαπέραστο σκοτάδι —ποὺ θὰ τὸ δωροδοκούσαμε κατὰ τρόπον ἀναίσχυντο— ξέρουμε ὅτι ποτὲ ἀπὸ χείμαρρο ἥλιου δὲ θὰ παρασυρθῇ». Αὐτό, ὅμως, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀκτῖνες φωτεινὲς στοὺς ὑπερούσιους χώρους τῆς θρησκείας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς τέχνης. Καὶ μ' αὐτὲς —χωρὶς νὰ ζητάει χειμάρρους ἥλιου — πορεύεται ἡ ἀνθρωπότης ἐπὶ αἰῶνες, χωρὶς νὰ ταυτίζῃ τὴν ὕπαρξι τοῦ ἀτόμου «μὲ τὸ μηδέν», κατὰ τὸν ποιητή, καὶ χωρὶς νὰ προτιμάῃ ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα, ἔστω, τὴν ἀγχόνη, καὶ δὴ «τόσο μεγαλόπρεπα», δῆθεν.

Δὲν ἐννοῶ ὅτι εἶναι καταδικαστέα ἡ αὐτοκτονία σὰν διάβημα, γιατὶ καὶ ὁ Κάλβος ἔχει γράψει ὁλόκληρη ἀπολογητικὴ μελέτη. Ἁπλῶς, μόνον ἀπὸ τὴν ἄποψι τῆς Τέχνης, παρατηρῶ ὅτι ἀπουσιάζει ἡ ποιητικὴ μετουσίωσις ἑνὸς ἔστω καὶ «ἀπονενοημένου», ἀλλὰ δραματικοῦ διαβήματος. Ἐξ ἄλλου, παρατηρεῖται ἀπουσία οἱουδήποτε ρυθμοῦ στὰ ποιήματα, ποὺ φαίνονται τέτοια, μόνον ἀπὸ τὴν ὡρισμένη σχηματικὴ κατάταξι τῶν λέξεων. Ἰδοὺ ἕνα δεῖγμα:

«Τῶν ἀσυλλόγιστων οἱ σκέψεις
θὰ κηρύξουν
ὅτι τὸ διαπραχθὲν
ἐμπίπτει εἰς τὰς περιπτώσεις
τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων.
Φυσικά,
θἄπρεπε νὰ λάβουν ὑπ' ὄψη
τὴν πίκρα τῆς συγκεκριμένης θλίψης
τὴν ὀδυνηρὴ πίστη
στὴν μετὰ θάνατο ζωὴ
τὴ σαγηνευτικὴ παρόρμηση:
ὅτι ἡ δικαίωση
ἀνήκει στοὺς ἀπερχομένους
τὴν μύχια ἐλπίδα τῆς ἕνωσης
μὲ τὴν ἀπουσιάζουσα
συντρόφισσα
καὶ ἄλλας τινας δοξασίας
εντὸς τῶν ὁποίων
ἐκινεῖτο
ὁ κόσμος σου.
Πλὴν ὅμως
ὅταν συνήθως τ' ἀλλότρια
ἀμέτοχους μᾶς βρίσκουνε οὐσία
ἐπιδερμικοὺς ἱεροεξεταστὰς
προκρούστας
τί ἄλλο μπορούσαμε νὰ περιμένουμε
ἀπὸ τὶς σκέψεις
τῶν ἀσυλλόγιστων».

ΝΙΚΟΥ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Ἡ λήθη, Ἀθ. 1970, σ. 16

Στὸν πρόλογο ἐξομολογεῖται ὁ ποιητὴς ὅτι «νυχτοήμερα παραδέρνοντας στὰ κύματα τοῦ πελάγου τῆς ζωῆς» γέννησε τὰ τραγούδια του, κι' αὐτὰ τοῦ χάρισαν τὸ πιὸ ἀτίμητο δῶρο, τὴν Λήθη (ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος τῆς μικρῆς συλλογῆς). Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιλέγει: «Ἂς εἶναι εὐλογημένα, γιὰ πάντα θὰ λέω, ὅσο τὰ μάτια βλέπουν τ' ὡρηοδιάφανου Ληθαίου νὰ χαρολαλοῦν τὰ νερὰ καί 'ς τὰ πολύχορτα λιβάδ' ἀστραφτόγοργα νὰ χορεύουν τὰ ροδελεφάντινα πόδια τῶν λευκόχερων ναΐδων, ποὺ μ' ἔσωσαν ἀπ' τῆς

ἀπόγνωσης τῆς ὕστερη πρᾶξι φέρνοντάς με ᾽ς τὸ λιόκαλ᾽ ἀραξοβόλι τῆς Ποίησης».

Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησι αὐτή, εἶναι φανερὴ ἡ ψυχολογικὴ προεργασία τῶν ποιημάτων, ποὺ ἔχουν ἀνάγλυφη τὴνσφραγίδα τῶν πνευματικῶν διαστάσεων καὶ ἀνησυχιῶν. Καὶ κάθε κριτικὴ παρέλκει. Ὡστόσο, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παρασιωπηθῆ ὅτι ὁ πληθωρισμὸς τῶν συνθέτων λέξεων, ἔξω ἀπὸ κάθε ποιητικὸ μέτρον, καταντᾶ ἀρνητικός. Λίγα δείγματα: κρουσταλλόκορφη κόρη, μυριοθρόφα γῆ, λαμπρόχτιστο κάστρο, τρομογεννήτρα γκριμάτσα, πυκνοθόλωπος πύργος, ψυχολίγωπα παλληκάρια, χιλιοπλόκαμες ρίζες, σκοπαδοπνιγμένα βάθια, σάρκα εὐκολοτρόμαχτη κ.λ.π. Καὶ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Μήδεια»:

«Νεκρὰ τὰ παδιὰ μ᾽ ἀγραμπαλώνοντας
καὶ ᾽ς τὸ δρακόσυρτο ρημάδι σπονδὴ χύνοντάς τα
᾽ς τῆς βροχοσφίχτρας τῆς μοίρας μου τὰ πόδια μπρός,
ἀντραλισμένη μὲς ᾽ς τὴ σπαρτάρα μου ἔνοιωσα
νὰ μὲ λυγᾶ τὸ φιδόγλωσσ᾽ ἀντιμάμαλο
καὶ σαλαγῶντας τῶν κατοπινῶν νὰ μὲ γλυμίζη λασπιάρης ἀνεμορούφουλας».

Ἀλλά, ἂν αὐτὴ ἡ «ποίησις» ἐγλύτωσ᾽ ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆς ἀγωνίας τὸ «πέλαο», χαλάλι της!

ΚΑΘΥΣΤΕΡΕΙΤΕ ΣΕΙΣ

τὴν συνδρομὴ τοῦ 1971;

Ἐλπίζομε ὅτι ΟΧΙ.

Ὑπάρχουν, ὅμως, καθυστεροῦντες, ἂν καὶ φθάσαμε στὸ μέσον τοῦ ἔτους. Ὄχι, βέβαια, ἀπὸ ἀδιαφορία, μὰ ἀπὸ ἁπλῆ ἀναβλητικότητα. Τέτοιες καθυστερήσεις προκαλοῦν δυσχέρειες στὴν ἔκδοσι τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ «Ἰλισὸς» περιμένει ἀπὸ τοὺς φίλους του —οἱ ὁποῖοι καὶ εἶναι παράγοντες τῆς προόδου του— νὰ ἁμιλλῶνται στὴν ὑποστήριξι τῆς ὁμαλῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεώς της.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε!

Ἡ Πηγὴ καὶ τὸ κορύφωμα τῆς Τέχνης

Τοῦ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Ἡ καλλιέπεια καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ λόγου εἰς τὴν τελειοτέραν αἰσθητικὴν ἀπόδοσίν των εἶναι μορφαί, ποὺ δὲν ἔχουν καὶ δὲν ἐκφράζουν πλήρως τὸ περιεχόμενον τῆς Ἰδέας. Ἡ πλαστικότης τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς φανερώνει σχετικὴν τελειότητα, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ βάθους τῆς συλλήψεως τοῦ δημιουργοῦ της καὶ περιοριζομένην ἀπὸ τὴν ἄψυχον καὶ ἄκαμπτον ὕλην. Τὸ τελειότερον ἔργον ζωγραφικῆς δὲν ἀπεικονίζει εἰς τὴν ἐντέλειαν τὴν ἀλήθειαν τῆς φυσικῆς μορφῆς ἢ τῆς ἰδέας ποὺ τὸ ἐνέπνευσε. Ἡ συμφωνία τῶν ἤχων τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, ὁ ρυθμὸς τοῦ καλλιμαρμάρου ἀρχιτεκτονικοῦ θαύματος, ἡ εὐγραμμία τοῦ θεσπεσίου γλυπτοῦ ὑστεροῦν τῆς ἀνεκφράστου ἁρμονίας τῶν Ἰδεῶν.

Ὁ συμβολισμὸς οἱασδήποτε μορφῆς εἶναι περιορισμὸς τοῦ πραγματικοῦ. «Ἡ τέχνη διὰ τὴν τέχνην» δὲν εἶναι τὸ ἀπόγειον τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, διότι καθ' ἑαυτὴν ἡ τέχνη δὲν εἶναι σκοπὸς καὶ μόνον αἰσθητικὴ τέρψις, ὁ προορισμός της εἶναι βαθύτερος, εἶναι μέσον ἐκφυγῆς ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ χρόνου - χώρου καὶ τῆς ἀποκρυσταλλωμένης μορφῆς.

Ὁ ἔξοχος καλλιτέχνης δὲν αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὴν γοητείαν τοῦ ἔργου του καὶ ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν τοῦ πλήθους, μένει ἀνικανοποίητος, ἐνόσω δὲν εἰσδύει εἰς τὸ Μυστικὸν τῆς διαρκοῦς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναδημιουργίας —τὴν πηγὴν τῆς ἀπερισπάστου ἐμπνεύσεως - ἀποκαλύψεως —τὴν Σοφίαν τῆς τέχνης, ὁ ἀληθὴς προορισμὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία εἰς τὴν ὑπερβατικὴν — τὴν ἐσχάτην ἔννοιάν της.

Ὁ ἀπεριορίστως ἐλεύθερος εἶναι Μύστης — ὁ πλάστης τῆς ἰδέας, πού, ἐνῶ δύναται νὰ τὴν ἐξωτερικεύσῃ εἰς περικαλλῆ μορφήν, συνήθως δημιουργεῖ ἀοράτως καὶ ἀμόρφως, διότι εἶναι ὁ Ἴδιος ἡ ζωὴ ἡ ἐμψυχώνουσα τὴν Ἰδέαν, ποὺ δὲν ὁλοκληρώνεται κατὰ φυσικὸν νόμον μὲ τὴν ἐξωτερικήν ἐκδήλωσίν της.

Ἡ Δημιουργὸς ζωὴ εἶναι Πῦρ. Ὁ τελειωθεὶς Μύστης ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι Πυρφόρος. Ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἔκφανσίν του ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς ὕλης, θὰ εἶναι θλιμμένος, ἕως ὅτου ἀποβῆ ὁ ὑπερβατικὸς Μάγος τῆς τέχνης, ὁ ἐλεύθερος Μύστης Πυρφόρος — εἷς Θεουργὸς τῆς Ἀμόρφου δημιουργίας.

Ἀγαπῶ...

Ἀγαπῶ τὸν ἄνθρωπο,
ἀγαπῶ τὴ φύση,
ἀγαπῶ τὰ λουλούδια,
ἀγαπῶ τὰ ὄμορφα τραγούδια,
ἀγαπῶ τὴν πατρίδα,
ἀγαπῶ τὴν Ἀλήθεια,
ἀγαπῶ τὸν Θεὸ
ποῦναι μέσα μου σὰν πνοή.

Ἀγαπῶ τὴν παιδικὴ ψυχή,
ποῦναι σὰν τἄσπρο ἁγνή,
ἀγαπῶ τὸ ὡραῖο, τἄκακα ζῶα,
ἀγαπῶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ πιστεύει,
ἀγαπῶ τὴν φύση ποὺ μᾶς πλούτισε
ἀγαπῶ κάθε τί
ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ ὡραῖο.

Ἀγαπῶ τὴν Μάνα
ποὺ μᾶς ἔφερε στὸν κόσμο,
ἀγαπῶ, ἀγαπῶ, ἀγαπῶ.

Ὑποφέρω καὶ πονῶ
τὸν πλούσιο ποῦναι φτωχὸ
τὸ δικό του μυαλὸ
ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ νοιώση
τὸν ἀνθρώπινό του πόνο
ποὔχει ὁ ἄλλος, ὁ μικρός.

Ἀγαπῶ τὸν ἄνθρωπο,
ἀγαπῶ τὴν πατρίδα,
ἀγαπῶ τὸν Θεό...

ΑΝΤΩΝΗΣ Μ. ΣΙΜΙΓΔΑΛΑΣ

ΠΕΝΘΗ

ΓΕΩΓΙΟΣ ΕΥΣΤ. ΤΡΙΜΕΡΗΣ

Ἡ κοινωνία τῆς Κερκύρας καὶ γενικώτερον ἡ ἐν Ἑλλάδι πνευματικὴ μυσταγωγικὴ κίνησις ἔχασαν ἕνα ἐκλεκτὸν μέλος, με τὴν μετάστασιν τοῦ Γεωργίου Εὐσταθ. Τριμέρη, ἐξ αὐτοκινητικοῦ δυστυχήματος εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ συνεορτάση μετὰ τῶν οἰκείων του τὸ Πάσχα.

Ὁ Γεώργ. Τριμέρης διηύθυνεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὰς Ἐμπορικὰς Σχολὰς Κεφαλληνίας, Καβάλας καὶ Κερκύρας, εἰς δὲ τὴν τελευταίαν πόλιν καὶ γενέτειράν του (τὸ 1885) ἀνεδείχθη εἰς διακεκριμένον κοινωνικὸν παράγοντα, ὡς διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Κοινωνικῆς Προνοίας (μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν), πρόεδρος τοῦ ἱστορικοῦ «Φοίνικος», τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς ἐργαζομένων παίδων, ἐκ τῶν πρωτοπόρων τοῦ Πανιονίου Συνεδρίου κ.ἄ.

Τὰ μεγάλα προσόντα του ἐξ ἀπόψεως μορφώσεως καὶ ἤθους, ἡ φιλοσοφική του κλίσις, ὡς καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας, συνετέλεσαν ὥστε νὰ περιβάλλεται διὰ ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως τῆς Κερκυραϊκῆς πρωτευούσης, ἡ ὁποία βαθύτατα ἐθλίβη ἐκ τοῦ θανάτου του.

Ὁ «Ἰλισός», τοῦ ὁποίου ὁ μεταστὰς ἦτο ἐκ τῶν καλῶν φίλων, συμμερίζεται τὸ πένθος τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν πνευματικῶν του ἀδελφῶν.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἡ Ρωσο-ἀμερικανικὴ ἅμιλλα στὸ διάστημα

Ρωσία καὶ Ἀμερικὴ προχωροῦν τώρα στὴν ἐγκατάστασι διαστημικῶν σταθμῶν. Ἤδη ἡ Ρωσία ἔκαμε τὴν ἀρχή, μὲ τὴν ἐκτόξευσι τοῦ «Σαλιούτ» — «Χαιρετισμοῦ» τῆς ἀνθρωπότητος στὸ διάστημα — ποὺ θ᾽ ἀποτελέση τὴν βάσι γιὰ πειραματικὴ καὶ ὁριστικὴ ἐγκατάστασι οὐρανίου «ἐξέδρας». Ἕνας σταθμὸς σὲ τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὴν Γῆ ποὺ θὰ ἐφοδιάζεται ἀπὸ διαστημόπλοια «Σογιούζ», θὰ καταστῆ μιὰ βάσις ἀναπτύξεως τῶν σοβιετικῶν ἐρευνῶν στὶς ἐπιστῆμες καὶ τὴν τεχνολογία. Καὶ σχεδὸν σίγουρα θὰ χρησιμοποιηθῆ σὰν ἕνας σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ σὲ καύσιμα γιὰ τοὺς κοσμοναῦτες ποὺ θὰ ἱδρύσουν μιὰ ἐπιστημονικὴ βάση στὸ φεγγάρι.

Γιὰ τὸ 1973 σχεδιάζεται ἡ ἀποστολὴ μιᾶς ὁμάδος τριῶν Ἀμερικανῶν ἀστροναυτῶν σ᾽ ἕνα «διαστημικὸ ἐργαστήριο», τὸ «Σκάϊλαμπ».

Μέσα στὴν ἑπόμενη δεκαετία ἡ Ἀμερικανικὴ Ὑπηρεσία Ἀστροναυτικῆς (ΝΑΣΑ) ἀποβλέπει σὲ νέα μέθοδο διαστημικῶν ταξιδίων, ποὺ θὰ μειώση σημαντικὰ τὸ κόστος.

Ὁ στόχος εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς δεκαθέσιου διαστημοπλάνου μὲ διμελὲς πλήρωμα ποὺ θὰ μεταφέρεται ἀπὸ ἕνα σκάφος μὲ πτερύγια σὲ ὕψος 45 χιλιομέτρων. Τὸ διαστημοπλάνο θὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ μητρικὸ σκάφος καὶ θὰ τίθεται σὲ τροχιὰ ἐνῶ τὸ μητρικὸ σκάφος θὰ ἐπιστρέφη στὴν Γῆ. Τελικὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ διαστημοπλάνο θὰ ἐπιστρέφη στὴν Γῆ καὶ θὰ προσγειώνεται σὲ εἰδικὸ ἀεροδρόμιο. Τὸ μητρικὸ σκάφος ποὺ θὰ εἶναι ἀνάλογο σὲ μέγεθος μ᾽ ἕνα τζάμπο τζὲτ καὶ θὰ πρέπει νὰ φθάνη ταχύτητα πάνω ἀπὸ τὰ 11.000 χιλιόμετρα τὴν ὥρα. Τὸ διαστημοπλάνο θὰ εἶναι ἀνάλογο σὲ μέγεθος μ᾽ ἕνα Μπόϊγκ 707 καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀναπτύσση ταχύτητα 27.000 χιλιομέτρων τὴν ὥρα. Ὅταν θὰ ἐπιστρέφουν στὴν Γῆ τὰ διαστημοπλάνα αὐτὰ ἀπὸ τὴν τριβὴ θὰ «πυρώνουν» κυριολεκτικά. Καὶ ὅμως αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται τὸ λιγώτερο 100 φορὲς τὸ καθένα.

Τὸ διάστημα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ΝΑΣΑ, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Ἰνδικὴ Κυβέρνηση, ἑτοιμάζεται νὰ ἐξαπο-

λύση ἕναν τηλεπικοινωνιακὸ δορυφόρο ποὺ θὰ μεταδίδη ἐκπαιδευτικὰ καὶ πληροφοριακὰ προγράμματα κατ᾽ εὐθεῖαν στὶς τηλεοράσεις 5.000 ἰνδικῶν χωριῶν χωρὶς τὴν παρέμβασι τῶν πολυδαπάνων τοπικῶν σταθμῶν ἀναμεταδόσεως. Ἔτσι, τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι φθηνὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ σὲ μεγάλες καὶ πυκνοκατοικημένες χῶρες.

Οἱ τηλεπικοινωνιακοὶ δορυφόροι κινοῦνται σὲ μιὰ σταθερὴ τροχιὰ πάνω ἀπὸ τὴν νοητὴ γραμμὴ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ μὲ ταχύτητα 36.000 χιλιομέτρων περίπου τὴν ὥρα διατηρῶντας συνεχῶς ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔδαφος ποὺ βρίσκεται ἀπὸ κάτω.

Τὸ πανόραμα μιᾶς ἑβδομάδος

Συνεργάτης τῆς μεγάλης παρισινῆς ἐφημερίδος «Φυγκαρὼ» ἐπεσκόπησε τὴν παγκόσμια σκηνὴ κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς μόνον ἑβδομάδος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα.

Ἀφοῦ ἐσημείωσε τοὺς διεξαγομένους «μικροὺς» πολέμους καὶ τὶς βίαιες ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν ἀνταγωνιζομένων δυνάμεων καὶ μνημονεύει τοὺς λαοὺς ἐκείνους, ποὺ μαστίζονται ἀκόμα ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ τὴν ἐξαθλίωσι, ἐσημείωσε ὡρισμένα ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας, ποὺ συνέβησαν τὴν Μεγάλη Ἑβδομάδα τῶν καθολικῶν.

«Στὴν Λωρραίνη, ἔγραψε, ἕνας ἄνθρωπος ἐφυλάκισε μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου τὰ δώδεκα παιδιά του, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδολοφόνησε τὴν μητέρα τους. Τὴν ἴδια ἡμέρα 343 γυναῖκες διεξεδίκησαν δημοσίᾳ τὴν δόξα τῆς καταστροφῆς τῶν παιδιῶν, ποὺ ἔφερναν στὰ σπλάχνα τους εἰς πεῖσμα τῶν νόμων τῆς δημοκρατίας. Ταυτόχρονα, κάθε εἴδους παραβάσεις, ἕως τὶς ἀποκρουστικώτερες σὲ μορφή, ἔλαβαν χώρα στὴ Γαλλία, ἐκείνην ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν γνησιωτέρων ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. Σὲ κάθε μας βῆμα διαπιστώνομε ὅτι ἀσυνήθιστα πολλοὶ ἄνθρωποι συμπεριφέρονται σὰν νὰ ἔχουν ἀποκλειστικὸ σκοπό τους ὄχι μόνο τὴν διατάραξι τῆς δημοσίας τάξεως, ἀλλὰ γενικώτερα τὴν καταστροφὴ τῶν νόμων, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς ὑψηλῆς αἰσθητικῆς. Ἀδυνατῶ νὰ ἀποφύγω τὴν σκέψι, ὅτι 20 αἰῶνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ διδασκαλία τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας γιὰ ἀλληλεγγύη καὶ αὐτοθυσία, ὁλοένα περισσότεροι ἄνθρωποι ἐπαγγέλλονται τὴν ἀντιδικία καὶ ἐργάζονται γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἐδημιούργησαν οἱ πρόγονοί τους».

Ὁ Γάλλος δημοσιογράφος παρετήρησε ὅτι «δοκιμάζει κανεὶς ἕνα αἴσθημα ἀσφυκτικὸ ὅταν διαπιστώνη ὅτι ἀκόμα καὶ σὲ ἡμέρες, οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν ὅ,τι πολυτιμότερο ὡραματίσθηκε ὁ ἄνθρωπος βρίσκονται πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἀδικημένα μάλιστα ἀπὸ τὴν σύγχρονη κοινωνία, ἀποφασισμένα νὰ πράξουν τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἔπραξε αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὴν ζωή του γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Τὸ λάθος τοῦ δημοσιογράφου

φαίνεται νὰ εἶναι ὅτι κρίνει τὸν κόσμο σὰν ὁλότητα, ξεχνώντας ὅτι, παντοῦ καὶ πάντοτε, θὰ μποροῦσε νὰ διαπιστωθοῦν κραυγαλέες ἀντιθέσεις μεταξὺ γενικῶν κοινωνικῶν πλαισίων καὶ ἀτομικῶν ἐνεργειῶν. Διότι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ὁ κόσμος εἶναι ἁπλῶς μία συμβίωσις ἀτομικοτήτων, ποὺ ἐξωτερικῶς ζοῦν ὅλες μία καὶ τὴν ἴδια ζωή, ἀλλὰ ἐσωτερικῶς, κάθε ἄτομον ζῇ τὴν δική του χωριστὴ ζωή, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἐξελίσσεται σὲ... περασμένους αἰῶνες, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ ἐξελίξεώς του.

Ἡ θρησκευτικότης: ἐμπόρευμα

Ἔρευνα, ἡ ὁποία διεξήχθη στὴ Γαλλία, σὲ μία σειρὰ καταστημάτων, ποὺ πουλοῦν διάφορα εἴδη, τὰ ὁποῖα ἔχουν κάποια σχέσι μὲ τὴν θρησκεία, ἀρχίζοντας ἀπὸ εὐτελεῖς σταυροὺς καὶ τελειώνοντας σὲ θρησκευτικὰ ἔργα τέχνης, ἀνεκτιμήτου ἀξίας, κατέληξε στὴν διαπίστωσι μιᾶς ηὐξημένης τάσεως πρὸς τὸν θρησκευτισμό, ὑπὸ μορφὴν ἀναπτύξεως τῆς πωλήσεως βιβλίων, εἰκόνων, ἐνθυμίων κ.ἄ. εἰδῶν. Εἰδικά, ἡ κίνησις τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων ἔχει φθάσει σὲ πολὺ ὑψηλοὺς ἀριθμούς. Στὴ Γαλλία τυπώνονται ἐτησίως ἄνω τῶν πέντε ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων βιβλίων θρησκευτικῆς λογοτεχνίας. Πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν εἰκόνων καὶ κοσμημάτων μὲ θέματα θρησκευτικά.

Ἐξ οὗ καὶ ὁ συνεργάτης τῆς ἐπιθεωρήσεως «Ἐξπρὲς» Ἀλαὶν Γκερμόζ, ἔγραφε:

«Ὁ Χριστὸς ἔδιωξε τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸν ναό. Αὐτοὶ ὅμως ξαναγύρισαν ἰσχυρότεροι γιὰ νὰ πουλήσουν, αὐτὴ τὴ φορά, τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, μὲ ἕνα ὀξὺ ἐμπορικὸ πνεῦμα, ποὺ οὔτε καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ἰούδας διέθετε. Ὡστόσο δὲν πρόκειται γιὰ μία δεύτερη «προδοσία». Εἶναι ἡ λογικὴ συνέπεια μιᾶς καταστάσεως ποὺ ἀποσκοπεῖ, γιὰ διάφορους λόγους, στὴν γεφύρωσι τοῦ χάσματος, μεταξὺ πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ κόσμου, μεταξὺ τῆς προσπαθείας συλλήψεως τοῦ θείου, μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, καὶ τοῦ ἐμπορίου. Θρησκεία, τέχνη καὶ ἐμπόριο συναντῶνται σήμερα σὲ πολλὰ σημεῖα. Τὰ κοινὰ αὐτὰ σημεῖα τείνουν νὰ καταργήσουν τὶς διαχωριστικὲς γραμμές, ποὺ θεωρητικὰ τουλάχιστον θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν».

Ὁ Ἰησοῦς, ἥρως τῶν Χίππυς

Ἕνα ρεῦμα μυστικισμοῦ ἀρχίζει νὰ ἐκδηλοῦται καὶ νὰ κυκλοφορῇ ἀνάμεσα εἰς τὰς κινήσεις νεανικῆς «ἀμφισβητήσεως» καὶ «διαμαρτυρίας» στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Πολλοὶ «χίππυς» καὶ σπουδασταί, τοξικομανεῖς καὶ ἐπαναστάται ἕως τώρα, μεταβάλλονται εἰς «τέρατα τοῦ Ἰησοῦ», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν καὶ τὸν ὁρισμὸν ποὺ οἱ ἴδιοι δίδουν στὸν ἑαυτό τους. Ἀντὶ νὰ λαμβάνουν ναρκωτικά, διαβάζουν ἐφεξῆς τὴν Ἁγία Γραφή. Ἀντὶ νὰ ἐπιδίδωνται εἰς ἐκρήξεις βομβῶν, παίζουν κιθάρα. Καί, μαζὶ μὲ τὸ «μετάλλιο» ποὺ φέρει τὸ γνωστὸ σῆμα τῆς διεθνοῦς εἰρηνιστικῆς κινήσεως, φέρουν κρεμασμένο εἰς τὸ

στῆθος καὶ ἕνα ἄλλο μετάλλιο, μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ἐγὼ ἀνήκω εἰς τὸν Χριστὸ — καὶ ὁ Χριστὸς σὲ σένα».

Ἥρωές των δὲν εἶναι πλέον οὔτε ὁ Τίμοθυ Λήρυ, ὁ ἰατρὸς τῆς μαριχουάνας ποὺ κατέφυγε στὴν Ἀλγερία, οὔτε ὁ Τσὲ Γκουεβάρα, ἀλλὰ ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης καὶ ὁ ἀντιμιλιταριστὴς στρατιωτικὸς ἱερεὺς Ντάνιελ Μπέρριγκαν. Ἐπιδίωξίς των, ὅπως λέγουν, εἶναι νὰ ἀλλάξουν τὸν κόσμο διὰ τῆς ἀγάπης: Λέγουν: «Ἀγάπα τὸν ἐχθρό σου — εἶναι κάτι ποὺ θὰ τὸν κάνῃ νὰ τρελλαθῇ».

Μεγάλην διάδοσιν ἔχουν τραγούδια χίππυκα μὲ θρησκευτικὰ θέματα. Ὡρισμένα ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ φαίνονται σὰν προσευχαί. Ἰδοὺ μερικοὶ τίτλοι τραγουδιῶν: «Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἔζη». «Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου». «Μιὰ φορὰ κι᾽ ἕναν καιρό, ἦταν ἕνας ξυλουργός». «Θεέ, φύλαξέ με» κ.λ.π.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ λόγια ἑνὸς σχετικοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Τζώννυ Χάλλυνταίη:

«Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀκόμη σήμερα
θὰ πρέπει νὰ ζῇ στὶς Ἡνωμένες (Πολιτεῖες,
νὰ παίζῃ κιθάρα, νὰ κοιμᾶται
κάτω ἀπὸ τοὺς πάγκους
τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν,
πάντα μὲ ἕνα ἀπλανές, βαθὺ (βλέμμα.
Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός,
εἶναι ἕνας χίππυ...».

Ἐξ ἄλλου, στὴν Καλιφόρνια κυκλοφορεῖ ἕνας παράξενος χίππυ ἱεροκήρυξ, ὀνόματι Ἄρθουρ Μπλέσσιπ. Πρόκειται περὶ ἑνὸς μεθοδιστοῦ πάστορος, ἡλικίας 30 ἐτῶν, ἐγγάμου καὶ πατρὸς ἑνὸς τέκνου. Ἄνοιξε μία δική του ἐκκλησία, ἀφοῦ παρέμεινε ἐπὶ δέκα ἡμέρες νηστεύων καὶ ἁλυσοδεμένος σ᾽ ἕνα στῦλο φωτισμοῦ, γιὰ νὰ κάμψῃ τὴν ἀντίδρασι τῶν ἀρχῶν. Περιφέρεται μὲ μία μοτοσυκλέττα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἕνας μεγάλος φωτεινὸς σταυρός. Δὲν κάνει κηρύγματα, με τὴν παραδεδεγμένη ἔννοια τοῦ ὅρου, ἀλλὰ εἰσέρχεται στὰ πανεπιστήμια καὶ κολλέγια, στοὺς κινηματογράφους ὅπου προβάλλονται ἄσεμνες ταινίες, ἀκόμη δὲ καὶ στοὺς συγκεκαλυμμένους οἴκους ἀνοχῆς καὶ μιλάει στοὺς θαμῶνας περὶ ἐγκαταλείψεως τῆς διαφθορᾶς καὶ τῶν διαστροφῶν καὶ ἐπανόδου εἰς τὴν χριστιανικὴ μεταφυσικὴ ὅπου θὰ εὕρουν πληρότητα καὶ ἀνακούφισι. Σταματᾷ καθ᾽ ὁδὸν τὰ παιδιὰ καὶ συνομιλεῖ μαζί των περὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Λέγει στοὺς συνομιλητάς του, παιδιά, ἐφήβους ἢ νέους: «Γιατί θέλεις τὴν ἔνοπλη ἐπανάστασι καὶ τὰ ναρκωτικά; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ὁ Θεὸς σὲ ζητεῖ; Ἀπεχθάνεσαι τὸν κόσμο καὶ αἰσθάνεσαι ἀποδιωγμένος διότι σὲ καταπιέζουν; Ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐδιώκοντο καὶ κατεπιέζοντο. Γίνε ἕνας ἀντάρτης ἐν Χριστῷ, ἐν ὀνόματι τῆς μὴ βίας».

Κατάταξις τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν

Ὁ δόκτωρ Μίλτων Ρόκετς, καθηγητὴς τῆς Ψυχολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μίτσιγκαν, ἐ-

πέλεξε 1.000 πιστοὺς καὶ ἀθέους Ἀμερικανούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωσε πρὸς συμπλήρωσιν ἕνα ἐρωτηματολόγιο «ἠθικῶν ἀξιῶν», δηλαδὴ ἐννοιῶν ὅπως ἡ «ἐντιμότης», τὸ «θάρρος», ὁ «ἔρως», ἡ «πειθαρχία», κ.λ.π. Οἱ ἐρωτώμενοι ἔπρεπε νὰ κατατάξουν τὶς ἀξίες αὐτὲς ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος ποὺ τοὺς ἀπέδιδαν.

Πόρισμα: Οἱ πιστοὶ πολὺ συχνότερα τῶν ἀθέων, τοποθετοῦσαν εἰς τὴν πρώτη σειρὰ τῶν ἀξιῶν τὴν «εἰρήνη», τὴν παγκόσμια ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακή. Ἀντιθέτως, οἱ ἄθεοι πολὺ συχνὰ τοποθετοῦσαν ὡς βασικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς των τὸν «ὁλοκληρωμένο ἔρωτα» καὶ μία «ἐνδιαφέρουσα, συναρπαστικὴ ζωή».

Ἐπίσης, οἱ ἄθεοι συχνὰ τοποθετοῦσαν ἐπικεφαλῆς τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιῶν τὴν «προσωπικὴ εὐτυχία», ἀντὶ τῆς «δικαιώσεως» καὶ τῆς «σωτηρίας» ποὺ τοποθετοῦσαν εἰς τὴν πρώτη θέσι οἱ χριστιανοὶ πιστοί.

Ἡ ἔρευνα, ὅμως, ἀπέδειξε ὅτι ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ τομεῖς τῆς ἠθικῆς ὅπου πιστοὶ καὶ ἄθεοι συμφωνοῦν εἰς ἕνα ὡρισμένο σημεῖο τουλάχιστον. Ἔτσι καὶ οἱ δύο αὐτὲς ὁμάδες τοποθετοῦν ὑψηλὰ τὴν ἔννοια «τιμιότης».

Ἀντιθέτως, ἡ στάσις τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀθέων ἔναντι τῶν ὀρθολογιστικῶν ἐννοιῶν ὅπως «λογική» καὶ «νοημοσύνη», εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος. Ἐνῶ οἱ πιστοὶ δὲν φαίνεται νὰ ἀποδίδουν μεγάλη σημασία εἰς τὴν «λογική», οἱ ἄθεοι τὴν τοποθετοῦν ὑψηλὰ στὸν πίνακα ἀξιολογήσεως. Ἡ μόνη ἐξαίρεσις μεταξὺ τῶν πιστῶν εἶναι οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐκτιμοῦν τὴν λογικὴ ὅσο καὶ οἱ ἄθεοι.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ 10 - 12 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 1 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 60, 67 - 70, 79 οὔτε τόμοι 1956 - 1959, 1961 - 1963, 1967 - 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Λουκᾶς Ἄννινος, Ἀλωπεκῆς 39. Γεώργ. Βαλλινάκης, Ἀριστάρχου 17, Ἄνω Ἡλιούπολις. Γ. Διαμαντόπουλος, Σμύρνης 15. Γεώργ. Κόβας, Δεινοστράτου 1. Ἰω. Κωτσάκης, Ἀρριανοῦ 9. Γεώργ. Λαμπροῦσκος, Φιλολάου 29. Βιργ. Μαζαράκη, Ἰκονιου 9. Εὐ. Σωτηρόπουλος, Καδριγκτῶνος 27. Δημ. Χριστόπουλος, Μιχ. Βόδα 25 - 27.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Θεοδ. Ἀγγελόπουλος, Π. Μελᾶ 24, Καβάλα. Ἀντ. Δηλαβεράκης, Γραβιᾶς 1, Θεσσαλονίκη. Γεώργ. Ἐξάρχου, Τέρμα Λεωφ. Στρατοῦ, Δράμα. Σπ. Κοντονῆς, Ἐμπορικὴ Τράπεζα, Ζάκυνθος. Θεοδ. Παπασταύλου, Θερμοπυλῶν 53, Θεσσαλονίκη. Σ. Δ. Πεσσάχ, Ψαρρῶν 1, Ἀλεξανδρούπολις. Ἄννα Σβώλη, Κλεισθένους 8, Θεσσαλονίκη.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Τάκης Θεοδωρόπουλος, Ἀθῆναι.
Ἐλ. Μαργαρόπουλος, Θεσσαλονίκη
Τάκης Μελετόπουλος, Ἀθῆναι
Ἀθαν. Μυστακίδης, Ἀθῆναι
Νικ. Τζούφης, Ἀθῆναις
Γεώργ. Χαρῖτος, Ἀθῆναι

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρὰ προτεραιότητος)

Δ. Χατζηγιάννης: Ἡ Λάρισα διὰ τῶν αἰώνων. Λάρισα 1971.

Ματθαῖος Χ. Ἀνδρεάδης: Προλεγόμενα στὴ φιλοσοφία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ (Λόγος καὶ μῦθος). 1971.

Ζάχος Σαμολαδᾶς: Τὸ Γνῶθι σαυτὸν γιὰ μιὰ διεθνῆ πολιτικὴ ἀγωγή. Θεσσαλονίκη 1971.

Λούλα Δ. Κωνσταντινίδου: Οἱ φλόγες, στιγμὲς μιᾶς μεγάλης ὥρας 1821 - 1971. Ἀθῆναι 1971.

Γιῶργος Β. Καφταντζῆς: Οἱ Ἐλεγεῖες (Ποιήματα). Σέρρες 1971.

Ματθαῖος Μουντὲς: Ἡ ἀντοχὴ τῶν ὑλικῶν (Ποιήματα).

Φιλολογικὴ Κύπρος 1970 τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου.

Κύπρος Χρυσάνθης 'Αλέξιος Α' κι' οἱ Σταυροφόροι (Μονόπρακτο δρᾶμα). Λευκωσία 1970.

Τάκης Α. Κωνσταντόπουλος: Ἡ συμβολὴ τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου, τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, περὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Ἀνάτυπον. Ἀθῆναι 1970.

Κλέαρχος Ρέκκας: Παραχαράκτες. Θεσσαλονίκη 1971.

Χρῆστος Βουνᾶς: Εὔθυμες Κεφαλονίτικες Θαλασσογραφίες. Πάτραι 1971.

Ρούλα Μελίτα: Παρουσία (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1971.

Γεωργία Δεληγιάννη — Ἀναστασιάδη: Φλογισμένη Πολιτεία (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1971.

Ἄρης Χατζηδάκης: Ἄγχος (Ποιήματα). Ἀθήνα 1971.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πνευματικὴ Κύπρος (Φλεβ.-Μαρτ. 71, Ἀπρ. 71, Μάης-Ἰούν. 71).

Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Μάρτ. 71, Ἀπρ. 71).

Κρίκος (Μάρτ. 71, Ἀπρ. 71).

Σμύρνα (Μάρτ. 71)

Προβλήματα Ἐκκλησιαστικά — Κοινωνικά (Μάρτ. 71, Ἀπρ. 71).

Ὁ Φυσιολάτρης (Ἀπ. 71, Μάιος 71)

Δελτίον «Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας» (Μαρτ.-Ἀπρ. 71).

Ὁρίζοντες (Μάρτ.-Ἀπρ. 71).

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (Νοεμ.-Δεκ. 70).

Ἡ Χαραυγὴ τῆς Ἀληθείας (Ἀπρ. 71).

Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορ. Ἑλλάδος (Μάρτ.-Ἀπρ. 71).

Νέα Σύνορα (Μάης-Ἰούν. 71).

Ἰδιοκτήτης: Ἐκδόσεις «Ἰλισὸς» Συν. Π. Ε., Δραγατσανίου 6. Ἐκδότης - Διευθυντής: Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος, Πλατ. Ἐθνικῆς Τραπέζης 3, Φιλοθέη. Προϊστάμ. Τυπογραφείου: Ἰορδ. Α. Ὀρφανίδης, Ποσειδῶνος 51, Π. Φάληρον. Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωσις: «Ἑπτάλοφος» Ε.Π.Ε., Ζωοδόχου Πηγῆς 4, τηλ. 631.675. Ἀθῆναι, Μάϊος — Ἰούν. 1971
Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος

Δράμα: Φίλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς

Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς

Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος

Κοζάνη: Στέλλα Τσιομπάνου

Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου

Λάρισα: Ἐσδρᾶς Μωϋσῆς

Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης

Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος

Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκις

Ρόδος: Μ. Φωστιέρης

Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης

Χανιά: Γεώργ. Γεωρβασάκης

Ἀμμόχωστος: Ἀνδ. Τσόκκος

Λεμεσός: Ἀντ. Στυλιανοῦ

Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς

Πάφος: Κ. Καθητζιώτης

Ἰσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τομοι καὶ βιβλία στο Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Σελ

Τύποις : ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

Βραβεία Ἐκθέσεων
ΛΟΝΔΙΝΟΥ - ΒΟΛΩΝΙΑΣ - ΝΙΚΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
"ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΪΪΑ"
• ΟΜΒΡΕΛΛΕΣ
• ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ
• ΕΙΔΗ ΕΞΟΧΗΣ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ-ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΙΟΛΟΥ 70
Δ. ΡΗΓΑΣ